152342

VYSOKÁ STRANICKÁ ŠKOLA PŘI ÚV KSČ

KATEDRA DĚJIN KSČ

JINDŘICH VESELÝ

VLIV VELKÉ ŘÍJNOVÉ SOCIALISTICKÉ REVOLUCE NA ROZMACH DĚLNICKÉHO A OSVOBOZENECKÉHO HNUTÍ. VZNIK ČESKOSLOVENSKA. BOJ ZA VYTVOŘENÍ KOMUNISTICKÉ STRANY

RUDÉ PRÁVO
VYDAVATELSTVÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU KSČ
PRAHA 1955

VYSOKÁ STRANICKÁ ŠKOLA PŘI ÚV KSČ

Katedra dějin KSČ

JINDŘICH VESELÝ

VLIV VELKÉ ŘÍJNOVÉ SOCIALISTICKÉ REVOLUCE NA ROZMACH DĚLNICKÉHO A OSVOBOZENECKÉHO HNUTÍ. VZNIK ČESKOSLOVENSKA. BOJ ZA VYTVOŘENÍ KOMUNISTICKÉ STRANY

Těsnopisný záznam přednášky
přednesené na Vysoké stranické škole při ÚV KSČ

RUDÉ PRÁVO
vydavatelství Ústředního výboru KSČ
PRAHA 1955

I

Vliv Velké říjnové socialistické revoluce na dělnické hnutí a ustavení samostatného státu

1. VELKÁ ŘÍJNOVÁ SOCIALISTICKÁ REVOLUCE A JEJÍ MEZINÁRODNÍ VÝZNAM

První světová imperialistická válka byla vyvolána obrovskými rozpory mezi dvěma skupinami imperialistických států, rozpory, které vznikly v důsledku nerovnoměrného vývoje kapitalistických zemí. Byla výrazem nastupující a prohlubující se všeobecné krise kapitalismu.

Jedinou proletářskou stranou, která se postavila proti válce, zůstala věrna věci socialismu a internacionalismu a přikročila k přípravě a organisaci občanské války proti své imperialistické vládě, byla bolševická strana Ruska. Všechny ostatní strany II. internacionály, spjaté svými vůdčími představiteli s buržoasií své země, přeběhly na stranu imperialistů.

Průběhem války se ukázalo, že nejslabším článkem v řetězu kapitalistických států je carské Rusko. Dělnická třída Ruska, vedená bolševickou stranou, využila této slabiny kapitalismu, prolomila frontu imperialismu, svrhla v únoru 1917 cara a počala vytvářet sověty.

Za pomoci menševiků a eserů chopila se moci v Rusku buržoasní Prozatímní vláda. Před bolševickou stranou vyvstal úkol objasňovat masám pracujícího lidu, že do úplného vítězství revoluce je ještě daleko, že lidu se nedostane ani míru, ani půdy, ani chleba, dokud podrží moc v Rusku buržoasie. Bolševici učili pracující, že v první řadě je nutno vyčistit sověty od všech kompromisníků, pak svrhnout vládu buržoasie a veškerou moc odevzdat sovětům.

Během letních a podzimních měsíců roku 1917 podařilo se bolševikům přesvědčit široké vrstvy dělníků, vojáků a rolníků o této pravdě. Koncem října 1917 svrhla dělnická třída Ruska v těsné spolupráci s rolnictvem a vojáky pomocí ozbrojeného povstání moc buržoasie a nastolila diktaturu proletariátu. Veškerá moc v zemi přešla do rukou sovětů.

»Sjezd, řídě se vůlí obrovské většiny dělníků, vojáků

a rolníků a opíraje se o vítězné povstání dělníků a posádky, provedené v Petrohradě, přejímá moc do svých rukou,«[1] pravilo se v provolání II. sjezdu sovětů, vydaném v historickou noc ze 7. na 8. listopadu 1917.

Prvními opatřeními, která provedla sovětská moc, bylo znárodnění veškeré půdy, rozdělení půdy statkářské, carské a církevní mezi pracující rolnictvo, vydání dekretu o míru, kterým byly všechny válčící země vyzvány k okamžitému zahájení vyjednávání o mír. Dalšími revolučními dekrety byla zavedena dělnická kontrola výroby a prohlášena naprostá rovnost a svoboda všech národů obývajících sovětské Rusko, na základě bolševické zásady práva sebeurčení až do oddělení.

Těmito hluboko zasahujícími revolučními opatřeními stala se sovětská země vzorem, oporou a ohniskem všeho revolučního hnutí ve světě. Bylo to po prvé v dějinách lidstva, kdy dělnická třída, třída utlačovaných a vykořisťovaných, dosáhla postavení vládnoucí třídy. Tímto příkladem počala strhovat proletáře v celém světě. Proto ustavení diktatury proletariátu v sovětské zemi mělo světodějný význam. Ruská dělnická třída, vedená bolševickou stranou, stala se předvojem světového proletariátu a veškerého pracujícího lidstva.

Velká říjnová socialistická revoluce není proto důležitá pouze tím, že protrhla frontu světového imperialismu, svrhla imperialistickou buržoasii v jedné z největších kapitalistických zemí a dala zde moc proletariátu. Je důležitá svým mezinárodním významem.

»Říjnová revoluce,« říká soudruh Stalin, »není jen revolucí „v národním rámci". Je to především revoluce mezinárodního, světového charakteru . . .

Právě proto znamená *vítězství* Říjnové revoluce stěžejní přelom v dějinách lidstva, stěžejní přelom v dějinných osudech světového kapitalismu, stěžejní přelom v osvobozenském hnutí světového proletariátu, stěžejní přelom v metodách boje a ve formách organisace, ve způsobu života a v tradicích, v kultuře a v ideologii vykořisťovaných mas celého světa.«[2]

Velká říjnová socialistická revoluce otřásla samými základy světového imperialismu. Sovětský svaz se stal světovou pochodní, která osvětlovala a osvětluje cestu pracujícím všech zemí k jejich osvobození z okovů imperialismu,

[1] V. I. Lenin, *Vybrané spisy*, sv. II, Svoboda 1951, str. 211.
[2] J. V. Stalin, *Spisy*, sv. 10, Svoboda 1952, str. 226 a 227.

stal se mohutnou základnou světového revolučního hnutí.

Soudruh Lenin, když určoval podstatu a obsah velkého Října, pravil:

»Zničení kapitalismu a jeho pozůstatků, položení základů komunistického zřízení tvoří obsah nyní začínající nové epochy světových dějin.«

Na základě mohutného otřesu celého světového kapitalismu, na základě zostření třídního boje, pod bezprostředním vlivem Říjnové revoluce vznikla řada revolucí a revolučních akcí: v lednu 1918 — dělnická revoluce ve Finsku, v srpnu 1918 — t. zv. rýžové bouře v Japonsku, v říjnu a listopadu 1918 — revoluce v Rakousko-Uhersku a Německu, v březnu 1919 — proletářská revoluce v Maďarsku a povstání v Koreji, v dubnu 1919 — vytvoření sovětské moci v Bavorsku.

Všechna tato fakta byla články jednoho mezinárodního revolučního řetězu, byla součástmi hluboké všeobecné krise kapitalismu. Tento mezinárodní revoluční proces v sobě zahrnoval nejen bezprostřední boj za diktaturu proletariátu a národně osvobozenecké války a revoluce, nýbrž i koloniální povstání proti zotročujícímu imperialismu, pevně spojená s hnutím milionových mas rolnictva proti feudálnímu útlaku. Takovým způsobem byla převážná většina lidstva vtažena do revolučního kvasu a zápasu.

Do mohutného revolučního víru, který vyvolala Velká říjnová socialistická revoluce, byly vtaženy i pracující masy všech národů Rakousko-Uherska. Pod nárazy jejich nástupu počala habsburská monarchie, tento »žalář národů«, praskat v samých základech. Jejich mohutné vystoupení v lednu 1918 bylo neklamnou předzvěstí konečného rozvrácení rakousko-uherského imperialistického státu, ke kterému došlo koncem října 1918. Hnací silou, hlavním činitelem tohoto vítězného revolučního úsilí byla zejména v českých zemích dělnická třída. Dělnická třída, ovlivněna myšlenkami a zásadami bolševické revoluce v Rusku, se se vší rozhodností postavila do čela protiimperialistického a národně osvobozeneckého boje našeho lidu. Den 14. října 1918 se stal dnem rozhodujícího vítězství náporu lidových mas na zpuchřelou monarchii, náporem, který byl 28. října dovršen vyhlášením samostatnosti československého státu. Zásada práva národního sebeurčení až do oddělení, vyhlášená a uskutečněná Velkou říjnovou socialistickou revolucí v Rusku, stala se úhelným kamenem, magnou chartou i našeho národního osvobození v roce 1918. Vytvořila

předpoklady a situaci, kterou musely nakonec respektovat i západní velmoci, které až do léta 1918 byly proti rozbití Rakousko-Uherska.

Jak to formuloval soudruh Gottwald:

»Jestliže s domácího hlediska byl 14. říjen 1918 nutným předpokladem pro 28. říjen, pak s mezinárodního hlediska Velká říjnová socialistická revoluce byla hlavní silou, která dopomohla k uznání práva českého národa na jeho státní existenci.«[3]

Tak znamenala Velká říjnová socialistická revoluce příchod nové epochy i v dějinách našich národů. Avšak naše dělnická třída, vedená špatnými vůdci, nedovedla tehdy využít vhodné příležitosti k pokračování v revolučním boji, k tomu, aby vítězný zápas o národní osvobození převedla rychle na vyšší stupeň zápasu za osvobození sociální, a nechala si vyrvat výsledky svého revolučního vystoupení vlastní buržoasií.

2. OHLAS VELKÉ ŘÍJNOVÉ SOCIALISTICKÉ REVOLUCE V NAŠICH ZEMÍCH

Situace v Rakousko-Uhersku a ohlas únorové revoluce v Rusku 1917

Pracující lid Rakousko-Uherska v třetím roce války těžce sténal pod tíhou jejích stále těžších důsledků. Stoupající nedostatek životních potřeb, drahota, bída, hlad, denně rostoucí počet krvavých obětí a bezvýhlednost situace přiváděly lidové masy, zejména dělnictvo, téměř k zoufalství.

V českých zemích se v důsledku rostoucích zásobovacích nepořádků a prodlužování pracovní doby v továrnách stávaly poměry v zimě roku 1916—1917 takřka nesnesitelnými. V masách pracujících nezadržitelně rostla a sílila touha po míru.

Na to, aby se dělníci mohli dovolat pomoci sociálně demokratické strany, nebylo ani pomyšlení. Přes to, že nebyla rozpuštěna, přestala tato strana takřka existovat. Nevyvíjela žádnou činnost. Existoval ovšem její tisk, který vycházel po celou válku nerušeně. Psal však tak rakušácky a stál tak pevně za rakousko-uherským imperialismem, vedoucím válku, že se poctivým dělníkům při jeho čtení svíraly pěsti.

[3] Kl. Gottwald, *Spisy*, sv. X, SNPL 1954, str. 243.

Očekávat zastání od takové strany a jejích vůdců bylo bláhovostí.

Pracující lid Rakousko-Uherska a zejména českých zemí neviděl proto zatím žádné naděje, žádného východiska. Jen jeho nenávist k vládnoucí třídě a jejím pomahačům, zvyšující se útrapami vyvěrajícími z války, nabývala na hloubce a rozsahu.

Za této situace do rostoucího napětí mezi monarchistickým kapitalistickým režimem vedoucím válku a buržoasií z války bohatnoucí na jedné straně a lidem, který prodlužováním války nesmírně trpěl, na straně druhé zasáhla jako úder blesku únorová revoluce zahájená pracujícím lidem Ruska.

Zvěsti o revolučních událostech v Rusku způsobily, že nespokojenost a nenávist k mocným, zatím jen doutnající pod povrchem, začala přes všechen teror rakouských úřadů hořet plamenem.

Jedním z projevů rostoucího vření v masách pracujícího lidu byla stávka ve vysočanské Kolbence, která vypukla 27. března 1917. Na nádvoří továrny se shromáždili stávkující a plni nadšení vítali revoluční čin ruského proletariátu voláním: »Ať žije ruská revoluce!«

Koncem dubna 1917 došlo k velké stávce dělnictva v Prostějově. Proti mohutným demonstracím stávkujících vyslala vídeňská vláda vojsko, které připravilo dělníkům krvavou lázeň: na prostějovských ulicích zůstalo ležet v palbě pušek 23 mrtvých a desítky raněných. To byla daň, kterou český proletariát zaplatil za své první rozhodné vystoupení proti imperialistické válce.

Dělnictvo se však již nedalo zastrašit. Stávky a demonstrace pokračovaly.

Rakouská monarchie se pokoušela najít nějakým způsobem ventil pro narůstající vření v masách. Svolala proto koncem května 1917 po prvé po třech letech říšskou radu. Svolání říšské rady bylo doprovázeno obrovskými demonstracemi a stávkami, zejména pražského dělnictva.

Rakouské dělnictvo, a zejména dělnictvo českých zemí, přitom s napětím sledovalo zápas o moc, který v Rusku vedl revoluční proletariát s buržoasií. A stávky pokračovaly.

Dne 4. července 1917 propukly ve Vítkovicích masové demonstrace dělníků proti nesnesitelné zásobovací situaci a válce. Demonstranti byli rozehnáni vojskem, které při tom pět dělníků zastřelilo a deset těžce zranilo.

Nová vlna stávek, provázená demonstracemi a voláním

po míru, propukla v Čechách v polovině srpna 1917. Stávkovaly téměř všechny pražské kovozávody. Nejbouřlivější byla stávka v závodech Ringhofferových na Smíchově. Zvlášť silné pak bylo stávkové hnutí na Plzeňsku, zejména ve Škodovce. Došlo tam ke srážkám s policií a vojskem a ke střelbě do demonstrantů.

Vzmáhala se také pasivní resistence dělnictva, kterou režim pociťoval nejtíže, a to zejména v hornictví. Mostecký hejtman si v dopise místodržiteli v Praze, datovaném v červenci 1917, naříkal na sabotáž horníků a uváděl, že v hornictví »těžba v důsledku toho klesla na některých šachtách na 20 % těžby předválečné«.

Buržoasie, zejména finanční, se však cítila dokonale spokojena. Zisky bank a válečných dodavatelů rostly do závratné výše. Také statkářům a velikým rolníkům se dařilo výtečně. Tyto vrstvy netoužily po míru, protože válka jim šla znamenitě k duhu.

Rozmach dělnického revolučního hnutí po Velké říjnové socialistické revoluci a zesílení osvobozeneckého hnutí v Rakousko-Uhersku

Za těchto poměrů otřásla světem a zejména vším pracujícím lidem nová, nanejvýš vzrušující zpráva: dělníci a rolníci v Rusku svrhli vládu buržoasie a nastolili vládu proletariátu.

Dne 7. listopadu 1917 ruská dělnická třída spolu s vesnickou chudinou a s pomocí vojáků a námořníků zřídila pod vedením bolševické strany na troskách kapitalistického státu nový typ státu, sovětský socialistický stát.

Sovětské Rusko, první stát, ve kterém se dělnická třída trvale uchopila moci, stalo se zářící hvězdou, naplňující masy pracujících novými nadějemi, novou vírou ve vlastní sílu a ve své osvobození.

Hned druhého dne po vítězství socialistické revoluce se sovětská vláda obrátila na všechny národy a vlády válčících států s návrhem, aby bylo ihned zahájeno jednání o uzavření spravedlivého míru bez anexí a válečných náhrad.

Zvláštním usnesením sovětské vlády, vypracovaným soudruhem Stalinem a známým pod jménem »Deklarace práv národů Ruska«, byla vyhlášena úplná rovnoprávnost a svoboda všech národů ruské veleříše. Veškerá statkářská a

církevní půda byla znárodněna a rozdělena pracujícím rolníkům.

Všechna tato i další významná opatření sovětské vlády vzbudila mezi pracujícími všech kapitalistických zemí ohromné nadšení. Němečtí dělníci, právě tak jako francouzští, angličtí a rakouští, s velikou radostí přivítali zprávu o vítězství Říjnové revoluce v Rusku a o prvních nařízeních dělnické vlády. Solidaritu s proletariátem Ruska projevili obrovskými stávkami.

Ve spojitosti s uvedenými událostmi propuklo i v Rakousko-Uhersku v lednu 1918 živelně ohromné stávkové hnutí. Z Dolních Rakous, kde začalo, přeneslo se rychle do ostatních zemí. V několika dnech byla v celé říši generální stávka. V samé Praze stávkovalo 22. ledna 1918 150.000 dělníků.

Hlavním požadavkem stávkujících bylo urychlené uzavření míru aspoň na východě, kde se v Brestu Litevském vyjednávalo mezi sovětským Ruskem, Německem a Rakousko-Uherskem. Kromě toho žádali dělníci odstranění rakouské nadvlády a zlepšení katastrofálních poměrů v zásobování.

Lednová stávka v roce 1918 v Rakousko-Uhersku byla vysoko vzedmutou vlnou milionových mas volajících po míru a svobodě. Otřásla monarchií do samých základů. Nebýt podlé zrady reformistických vůdců, kteří se jak ve Vídni, tak v Praze, Plzni a jinde snažili všemi prostředky zvládnout a utišit propuknuvší orkán, jistě by se tato stávková vlna stala hrobem polofeudálního režimu habsburské říše.

Hanebnost a zločinnost zrádného jednání sociálně demokratických vůdců vynikla v té době zvlášť výrazně.

Plnou pravdu měl soudruh Lenin, když napsal:

»Válka urychlila vývoj tím, že z oportunismu udělala sociálšovinismus, že z tajného spojenectví oportunistů s buržoasií udělala spojenectví nezastřené.«[4]

Stávky, které vznikaly z hospodářských důvodů, dostávaly stále více politický charakter.

Bolševiky proklamované právo sebeurčení národů až do oddělení mělo zvláště u nás všeobecný ohlas.

Vždyť i památná »Tříkrálová deklarace«, slavnostní prohlášení »generálního sněmu českých poslanců z Čech, Moravy a Slezska«, který se konal 6. ledna 1918 ve Smetanově síni Obecního domu v Praze, dovolává se této zásady vyhlášené bolševiky, když praví:

[4] V. I. Lenin, *Socialismus a válka,* Svoboda 1951, str. 22.

»Nové Rusko při svém pokusu o mír všeobecný vložilo do stěžejních podmínek mírových sebeurčení národů tak, aby národové svobodnou volbou rozhodli o svém životě a usnesli se, chtějí-li vybudovat stát samostatný či tvořit státní celek ve spolku s národy jinými — národ náš hlásí se o tuto samostatnost . . .«

Je ovšem nutno poznamenat, že česká buržoasie ve své převážné většině byla až do té doby nekolísavou stoupenkyní celistvosti Rakouska. Jejím nejradikálnějším požadavkem až do Velké říjnové socialistické revoluce bylo získat pro český národ autonomii v rámci rakousko-uherské říše. Teprve stále jasnější vědomí, že Rakousko se blíží stále více své nezadržitelné zkáze, jakož i nesmiřitelný postoj dělnictva proti Rakousku přinutil českou buržoasii ke změně stanoviska.

Do té doby se Masaryk a Beneš, kteří se v západní Evropě a v Rusku snažili vytvořit protirakouské hnutí, marně pokoušeli pohnout západními imperialisty, aby se vyslovili pro likvidaci Rakousko-Uherska. Západní velmoci takové myšlenky zásadně odmítaly. Česká buržoasie byla až do Velké říjnové socialistické revoluce ve své zdrcující většině pro neporušené zachování habsburské monarchie, protože jí to zajišťovalo trhy a možnost značného průmyslového rozvoje, a t. zv. Masarykův zahraniční odboj rozhodně odmítala. Teprve od ledna 1918, pod vlivem revolučních myšlenek, které přicházely z Ruska a zachvacovaly široké masy, a v důsledku rostoucího národně osvobozeneckého hnutí mezi širokými vrstvami pracujících v českých zemích, určitá část české buržoasie a reformistických vůdců se vyslovila pro národně osvobozenecký program.

Historickou skutečností tedy zůstává, že teprve revoluční čin sovětské moci, vyhlášení práva sebeurčení až do oddělení, vytvořil základní předpoklad pro vítězství národně osvobozeneckého boje malých a utlačovaných národů, mezi nimi také českého a slovenského.

Vojenské vzpoury a rozklad rakouské armády

Ničím nezadržitelná touha po míru a národním a sociálním osvobození, povzbuzovaná událostmi v Rusku, rostla nejen v dělnictvu, nýbrž v ještě větší míře v armádě. Začátkem roku 1918 se v rakouském vojsku počala projevovat všeobecná demoralisace a nechuť k dalšímu válčení a vzájemnému prolévání krve.

Protiválečná nálada ve vojsku se mimo to projevila v řadě vojenských vzpour. Jejich početnou řadu zahájili námořníci rakouského válečného loďstva, které bylo z větší části blokováno spojenci v boce Kotorské. Iniciátorem vzpoury byl Čech, sociální demokrat František Raš z Přerova.

Povstání vypuklo 1. února 1918 v poledne; signálem byla rána z děla a vyvěšení rudé vlajky. Ke vzpouře se ihned přidaly všechny rakouské válečné lodi kotvící v Kotoru, s posádkou asi 6000 námořníků. Důstojníci byli ihned pozatýkáni a uvězněni. Velení na lodích převzaly rady zvolené námořníky a ty pak zvolily Ústřední radu, jejímž předsedou byl rovněž Čech, námořník Stanovský.

Po třech dnech byla však vzpoura v loďstvu, které nevyplulo na moře a nepodniklo žádnou akci, násilím potlačena. Stovky vzbouřenců byly pozatýkány a postaveny před náhlý soud. Většina z nich byla odsouzena k dlouholetému žaláři, čtyři vůdcové pak k trestu smrti, který byl ihned vykonán.

Vzpouru v Kotoru, která zasadila velikou ránu rakouskému imperialismu, bylo možno potlačit, avšak nebylo možno zabránit, aby ideje Velké říjnové socialistické revoluce nepronikaly dále a nezachvacovaly další a další masy vojáků. Jejich hlavními šiřiteli se stali zvláště zajatci vracející se z bolševického Ruska. Kotorská vzpoura se stala pouze předzvěstí dalších vojenských vzbouření, ke kterým došlo koncem jara a v létě 1918.

Dne 21. května 1918 došlo ke vzpouře náhradního praporu 7. střeleckého pluku v Rumburku. Podnětem ke vzpouře byly nesnesitelné nepořádky v zásobování, svým podílem však přispěli i zajatci navrátivší se z Ruska, většinou Češi, kterých byl u praporu větší počet. Vůdcem vzpoury byl dělník z Plzeňska František Noha, který se také krátce předtím vrátil z ruského zajetí.

Vzbouřencům se u Boru postavil do cesty oddíl rakouského vojska, který byl proti nim vyslán, byl však poražen. Krátce poté byli však vzbouřenci u České Lípy velikou přesilou obklíčeni, rozprášeni a až na jednotlivce upadli do zajetí. Deset vedoucích bylo pak popraveno, ostatní účastníci vzbouření byli uvězněni.

Tato vzpoura vzbudila značný ohlas a u rakouských úřadů nemalé obavy o další vývoj událostí.

Veliký ohlas měla bojovná vzpoura slovenských vojáků pěšího pluku č. 71 v Kragujevci v Srbsku, která vypukla

2. června 1918. I tam byli hlavními původci vzbouření vojáci, kteří se vrátili z ruského zajetí.

Také tato vzpoura byla se vší brutalitou potlačena a 44 vůdců povstání bylo popraveno.

Týž tragický konec měla i další, po celé léto 1918 vznikající vojenská vzbouření, kterých bylo několik desítek.

Průběh všech těchto dílčích pokusů o vzpoury a vzbouření v rakouské armádě ukazuje, jak bylo dělnické hnutí v Čechách i v celém Rakousku ideologicky a organisačně slabé, když ani v jediném případě nedošlo ke spojení bouřících se vojenských jednotek s dělnickými organisacemi v továrnách a ke společnému nástupu proti rakouské monarchii.

Značným podílem k rozkladu rakousko-uherské armády přispěl i vznik t. zv. zelených kádrů, skupin vojenských zběhů, kteří se vzdálili z armády a schovávali se po lesích a těžko přístupných místech, odmítajíce sloužit nadále zájmům rakouského imperialismu.

Myšlenky, které Velká říjnová socialistická revoluce vnesla do hlav a skutků pracujících lidí našich zemí, a snahy po konečném zúčtování s kapitalistickými vydřiduchy a proklínaným rakouským režimem vyznívaly zdánlivě naprázdno, bezvýsledně. Jejich důkazem však byl hluboko zasahující rozklad habsburské monarchie a další radikalisace dělnických mas, stoupající nedůvěra a počínající nenávist k vůdcům socialistických stran, kteří, místo aby se stavěli revolučnímu hnutí dělnictva a vojáků v čelo, pokoušeli se všemi prostředky tišit a brzdit revolučnost a bojovnost proletariátu.

3. REVOLUČNÍ VÝVOJ MEZI ČECHY A SLOVÁKY V RUSKU

Vliv Velké říjnové socialistické revoluce na Čechy a Slováky v Rusku

Masaryk, Beneš a Štefánik pokoušeli se během první světové války v zahraničí organisovat k boji proti Rakousku české a slovenské vojenské oddíly, t. zv. legie. Snažili se využít a zneužít vřelé lásky k rodné zemi u zahraničních Čechů a později u českých a slovenských válečných zajatců, kteří byli zajati nebo se dobrovolně vzdali dohodovým vojskům. Podle Masaryka a Beneše byly čs. legie budovány k tomu, aby bojovaly po boku armád dohodových impe-

rialistů za národní osvobození Čechů a Slováků. Ve skutečnosti však sloužily jako kanonenfutr v boji za imperialistické zájmy čtyřdohody.

I v carském Rusku po vypuknutí první světové války došlo k vytváření samostatných československých vojenských oddílů, bojujících v řadách carské armády, které během války značně vzrostly a početně zesílily. První oddíly byly z počátku vytvořeny z Čechů usedlých a trvale žijících v Rusku; jejich řady se počaly rychle množit verbováním Čechů a Slováků, válečných zajatců. Jak známo, národnostně a třídně uvědomělí příslušníci rakouské armády české a slovenské národnosti přebíhali často hromadně k Rusům, dávajíce tak najevo svou nechuť bojovat za zájmy rakouského imperialismu.

Vcelku bylo na území carského Ruska na jaře roku 1917 asi 300.000 českých a slovenských válečných zajatců; z toho se jich do dobrovolnických oddílů, které se později počaly nazývat československými legiemi, přihlásilo 40 až 50 tisíc, z větší části dělnického a rolnického původu.

Organisaci těchto dobrovolnických oddílů později převzala a prováděla odbočka Masarykovy »Národní rady« v Rusku, vedená představiteli české buržoasie a maloměšťáctva. Teprve po revoluci a svržení cara v únoru 1917 docházelo v legiích k třídnímu rozvrstvování a sociálně demokratičtí příslušníci legií počali uplatňovat své právo na samostatný politický život.

Rovněž ostatní váleční zajatci, nasazení většinou do práce v továrnách nebo na velkostatcích, mohli teprve po svržení cara pomýšlet na hájení svých politických práv. Tak došlo teprve 25. února 1917 k první veřejné schůzi českých sociálních demokratů-zajatců v Kyjevě, která dala výzvu k vytváření československých sociálně demokratických organisací mezi válečnými zajatci.

Do listopadu 1917, kdy se konala první všeruská konference čs. sociálně demokratické strany v Kyjevě, bylo organisováno ve 22 skupinách asi 3000 sociálních demokratů. Odbočka Čs. národní rady si chtěla udržet monopol na politické a organisační vedení čs. odboje a čs. národního života v Rusku, a proto se pod Masarykovým přímým vedením snažila všemi prostředky zabránit tomuto vývoji. Dařilo se jí to zejména proto, že měla spolu s českým měšťáctvem v rukou všechny české listy, které se v Rusku v té době vydávaly. Teprve od 19. listopadu 1917, a to pouze za vydatné pomoci bolševické strany, bylo možno vydávat v Ky-

jevě vlastní čs. sociálně demokratický časopis pod názvem »Svoboda«. Ostatně čs. sociální demokracie v Rusku se dokázala do té doby osamostatnit pouze organisačně. Politicky zůstávala dlouho pod vlivem českého měšťáctva a ČNR.

Teprve na zmíněné již konferenci čs. sociálních demokratů v Rusku, která se konala ve dnech 25.—27. listopadu 1917 v Kyjevě, byl pod vlivem bolševického povstání v Petrohradě, kterým započala Velká říjnová socialistická revoluce, učiněn pokus vymanit se z ideologického vlivu čs. buržoasie a vytvořit vlastní, poměrně revoluční politickou platformu.

Teprve tehdy se začalo v řadách českých sociálních demokratů pomalu vyjasňovat a revoluční marxistické názory počínaly mezi nimi nabývat vrchu.

Ještě konkretněji se to projevilo o čtvrt roku později, v únoru 1918, kdy německé armády v dohodě s reakční Ukrajinskou radou zahájily postup proti Kyjevu, který byl v rukou bolševiků. Tehdy vedení sboru čs. legionářů odmítlo spolupracovat s čs. sociálními demokraty, navrhujícími společný postup a obranu Kyjeva proti Němcům, a nařídilo, aby legionářská vojska ustoupila na východ.

Tehdy se čs. sociálně demokratičtí dělníci v Kyjevě postavili sami po bok ruským a ukrajinským bolševikům, horečně organisujícím a připravujícím obranu Kyjeva proti Němcům.

V Kyjevě byl zorganisován prapor českých krasnoarmějců, který spolu s narychlo vytvořenými pluky a prapory Rudé armády hájil Kyjev proti nastupujícím německým divisím. Do tohoto českého krasnoarmějského praporu vstoupila a v něm bojovala také řada legionářů — levých socialistů, kteří nesouhlasili s politickým vedením a zbabělým útěkem čs. legií, jejichž řady opustili.

Tento československý krasnoarmějský prapor společně s železničním plukem, ve kterém bylo také mnoho čs. dobrovolníků, zúčastnil se později těžkých bojů proti Němcům u Bachmače.

Čs. oddíly Rudé armády bojují na straně proletářské revoluce v Rusku

Je nasnadě, že za těchto okolností rostla mezi čs. legionáři denně nespokojenost s nepochopitelnými činy jejich vedení. Zvláště sociální demokraté a příslušníci legií děl-

nického původu zle reptali a protestovali proti reakční politice vedení. Jednotlivci opouštěli legie a připojovali se k Rudé armádě; většina nespokojenců se pokoušela působit uvnitř legionářského sboru, aby došlo k nápravě. Domnívali se, že tlakem řadových dobrovolníků se jim podaří změnit reakční a protirevoluční postup ČNR a legií.

Jejich snahy zůstaly bohužel bez výsledku. Místo nástupu do boje proti Němcům vydalo reakční velení čs. legií heslo o odjezdu čs. sboru do Francie.

Mnozí legionáři si uvědomovali, že jejich kontrarevoluční vedení zrazuje původní cíl, pro který byly legie budovány a pro který i oni do legií vstoupili. Místo boje proti Němcům a reakci mají odjet do Francie. A tak stále větší počet legionářů, zejména sociálních demokratů, opouštěl legie a vstupoval do Rudé armády.

Po ústupu legií z Ukrajiny vystoupila z čs. legionářského sboru silná skupina sociálních demokratů, mezi kterými bylo dokonce i několik členů odbočky Čs. národní rady v Rusku, soudruzi Skoták, Synek, Vaníček a Koudelka. Činili tak ve vědomí, že jejich povinností je bránit vymoženosti Velké říjnové socialistické revoluce, v pevném přesvědčení, že její vítězství zajišťuje také svobodu pro Čechy a Slováky, že je zárukou vítězství socialismu v celém světě.

Ve městě Penze byl vytvořen Československý krasnoarmějský pluk, který později, koncem května 1918, když došlo ke střetnutí mezi čs. legionáři a Rudou armádou, bojoval na straně sovětů proti čs. legiím. Tehdy v Penze došlo k bratrovražednému boji. Na obou stranách tekla česká krev. Na straně Rudé armády za vládu sovětů, za revoluci, za svobodu naši i všech pracujících na celém světě, za socialismus. Na straně čs. legií, které byly v imperialistickém žoldu, tekla česká krev za udržení kapitalistického vykořisťování a otroctví, za zachování poroby a nadvlády bohatých, za zájmy kapitalistické Ameriky a Anglie. Mezi krasnoarmějci, které legionáři zajali, byli i soudruzi Skoták, Pospíšil a Otčenášek; za to, že byli významnými pracovníky štábu čs. krasnoarmějců v Penze, byli všichni tři potupně bez soudu popraveni.

Nic však nemohlo zabránit tomu, aby se vytvořily další české krasnoarmějské oddíly. Tak u divise Kikvidzeho byl vytvořen při ústupu z Ukrajiny další český krasnoarmějský pluk. I jeho příslušníci se do značné míry rekrutovali z bývalých legionářů, kteří pochopili zrádnou úlohu politického a vojenského velení čs. legií a přešli k Rudé armádě.

Přímo na caricynské frontě byla zasazena jako součást komunistické luganské divise jedna rota čs. krasnoarmějců, jejímž velitelem byl dnešní náměstek ministra národní obrany generálporučík Čeněk Hruška.

Avšak nejen tam, nýbrž téměř na všech frontách občanské války bojovali českoslovenští krasnoarmějci v řadách Rudé armády. Celkem vstoupilo do Rudé armády a bojovalo za vítězství Velké říjnové socialistické revoluce více než deset tisíc Čechů a Slováků.

Vytvoření Československé komunistické strany v Rusku

Když Němci obsadili Kyjev a Ukrajinu, bylo kyjevské středisko čs. sociálně demokratického hnutí přeloženo i s redakcí »Svobody« do Moskvy. Tam se přistěhovala z Petrohradu další menší československá komunistická skupina, která vydávala časopis »Pochodeň«. Kyjevští čs. sociální demokraté se spojili s moskevskou skupinou a počali vydávat nový časopis, nazvaný »Průkopník svobody«.

Na dny 25.—29. května 1918 byl svolán do Moskvy sjednocovací sjezd Čs. komunistické strany v Rusku. Jeho historický význam tkvěl především v tom, že sjezd rozhodl, aby strana vstoupila do připravované III. internacionály, a změnil název strany, která se od té doby začala jmenovat Československá komunistická strana v Rusku. Nová strana si přes politickou nevyzrálost svého členstva, a zejména vedení, uvědomovala, že je představitelkou nejpokrokovější části čs. dělnictva, které v té době žilo ještě pod patou rakouského absolutismu a které stálo ještě pod vlivem svých oportunistických vůdců.

V politické resoluci sjezdu postavili čs. proletáři v Rusku jasně proti plánu čs. buržoasie, vybudovat buržoasně demokratickou československou republiku, svůj plán a požadavek: vybudovat *československou socialistickou republiku.* Mělo se tak stát ne nějakou cestou reforem nebo vývoje, nýbrž socialistickou revolucí.

V době zasedání sjezdu došlo ke kontrarevolučnímu vystoupení čs. legionářského sboru proti sovětskému státu. Reakční odbočka Čs. národní rady a měšťácké vedení čs. legií přešlo tím zcela do služeb mezinárodního imperialismu.

Proto se sjezd rozhodl rozejít se naprosto s reakčním hnutím, představovaným v Rusku odbočkou Čs. národní rady, a jasně se od něho odlišit. Učinil tak zvláštním prohlášením, ve kterém se pravilo:

»Sjezd delegátů čs. proletariátu v Rusku, zasedající 25.—29. května 1918 v Moskvě, prohlašuje, že tak zvaná odbočka Československé národní rady v Rusku nebyla nikdy zástupcem a mluvčím československého proletariátu v Rusku. Činnost této instituce byla od počátku v rozporu se zájmy československého proletariátu.

Sjezd prohlašuje, že za politiku odbočky Národní rady nemůže býti nikdy činěn odpovědným československý proletariát. — Sjezd obrací pozornost k československým proletářům, kteří dosud slouží ve vojsku vytvořeném Národní radou, a vyzývá je, aby opustili řady těch, kdož vědomě zrazují ruskou revoluci a prodávají proletáře v československém vojsku francouzskému měšťáctvu.

Místo československého revolucionáře jest v Rusku a jeho povinností je bíti se po boku ruských soudruhů za vítězství socialistické revoluce.«

Po dlouhou dobu se tvrdilo, že vystoupení čs. legií proti sovětům zavinili sami bolševici svým postupem proti Čechoslovákům. To však neodpovídá skutečnosti.

Naopak, sovětská vláda uzavřela v březnu 1918 dohodu se zástupci čs. vojska o volném průjezdu legionářů do Vladivostoku a byla ochotna »přispět jim každou pomocí na půdě Ruska«, jak to dosvědčuje telegram soudruha Stalina ze dne 26. 3. 1918, adresovaný představitelům Čs. národní rady. V telegramu Rada lidových komisařů slibovala Čechoslovákům všestrannou pomoc, »jestliže budou čestní a upřímně loyální«.

Jenže vedení čs. legií nebylo ani dost čestné, ani loyální. Naopak, z rozhodnutí Masaryka a Beneše zneužilo dobré vůle sovětských úřadů a přemístěním čs. vojsk na Sibiř si zajistilo výhodnou strategickou posici k vystoupení proti mladé Sovětské republice — přesně podle plánů a přání západních imperialistů. Jednalo úskočným způsobem v zájmu americko-anglicko-francouzských monopolistů.

Masaryk si pak po svém příjezdu do Ameriky ještě velmi pochvaloval nadšený ohlas, který v Americe měl konflikt čs. legií se sovětskou mocí.

Kontrarevoluční vystoupení čs. legií proti mladé republice sovětů

Američtí, angličtí a francouzští imperialisté od samého vzniku sovětského státu a zřízení diktatury proletariátu

usilovali všemi prostředky o to, aby jej zničili. Organisovali všemožná kontrarevoluční povstání uvnitř země i otevřenou intervenci zvenčí. Využili k tomu i dobře organisovaného a ozbrojeného sboru čs. legionářů. Jeho reakční politické a vojenské velení, ostře zaujaté proti bolševikům, nenechalo se k vystoupení proti sovětům dlouho pobízet, zejména když nabídky imperialistů byly doprovázeny vysokými částkami ve zlatě.

Řadoví legionáři byli svými důstojníky, sloužícími imperialistům, oklamáni a podvedeni tvrzením, že legiím hrozí od bolševiků nebezpečí, a tak byli získáni pro aktivní vojenské vystoupení proti sovětům. Došlo k němu v druhé polovině května 1918. Čs. legie zničily vládu sovětů na Sibiři a staly se opěrným sloupem kontrarevoluční vlády bývalého carského admirála Kolčaka.

Za peníze a v žoldu světového imperialismu bylo zneužito čs. legionářů k hájení reakčních zájmů, k pokusu o zničení sovětské moci v prvním proletářském státě světa, k prolévání bratrské krve ruských proletářů a krasnoarmějců.

Avšak ani použitím českých legií se imperialistům nepodařilo dosáhnout cíle — zničit moc sovětů, porazit vítěznou zemi socialismu. Řadoví legionáři začali postupně chápat, že jich bylo zneužito pro cizí, kapitalistické zájmy. Bojovali špatně nebo vůbec odmítali bojovat proti sovětům. Díky uvědomovací agitaci levých živlů (patří mezi ně i známí komunističtí pracovníci Jan Vodička, Gustav Kliment a další), zahájené mezi legionáři proti reakčnímu velení, přestali být čs. legionáři spolehlivou oporou pro imperialisty. Nastupující Rudá armáda jim připravovala porážku za porážkou. Nakonec byli nuceni ustoupit do východní Sibiře, přijmout sovětské podmínky míru a vydat krvežíznivého vládce bílé, kontrarevoluční Sibiře, admirála Kolčaka, sovětům.

Reakční velení čs. legií se udrželo u moci jen krutými represáliemi proti odbojnému a revoltujícímu mužstvu. Zatýkáním a trestáním vůdců legionářských rebelů, umlčením nespokojených tím, že na příklad všichni delegáti II. sjezdu čs. vojsk byli pozatýkáni a internováni, pokoušeli se legionářští generálové, jako byl Gajda, Čeček, Wojcechovský a jiní, udržet v masách legionářů, toužících po domově, rozkládající se disciplinu.

Proto také byli legionáři, vracející se v roce 1920 do vlasti v transportech přes Japonsko a Ameriku, jako krajně nespolehliví ihned na hranicích ČSR odzbrojováni a

v některých případech internováni. Čs. buržoasie v čele s Masarykem, které se zatím podařilo upevnit svou moc v novém čs. státě, se přicházejících legionářů bála. Měla strach o své třídní panství. Proto se také později pokusila značnými finančními dary a poskytováním různých výhod získat legionáře na svou stranu.

Význam kontrarevolučního zásahu čs. legií a zhodnocení účasti čs. krasnoarmějců v bojích na obranu vymožeností velkého Října

Kontrarevoluční vystoupení čs. legií proti sovětům a proti socialistické revoluci, tajně připravené Masarykem a Benešem v dohodě se západními imperialisty, nemá na svědomí dělnická třída. Přesto však toto vystoupení je nesporně černou skvrnou ve slavných revolučních dějinách našeho lidu. Zavinily je reakční pikle mezinárodního imperialismu a reakční legionářští velitelé, kteří zradili zájmy řadových legionářů a celého národa.

Sám soudruh Lenin potvrdil tuto skutečnost, když na táboru lidu v Sokolnikách dne 21. července 1918 prohlásil:

»Nyní se chytili (kontrarevoluce — *J. V.*) Čechoslováků, kteří — to je nutno říci — vůbec nejdou proti sovětské moci. Proti sovětské moci jdou ne Čechoslováci, nýbrž jejich kontrarevoluční důstojnický sbor.«[5]

Škoda, kterou způsobilo protisovětské vystoupení legionářů mladé republice sovětů, byla aspoň částečně vyvážena účastí deseti tisíc čs. krasnoarmějců v boji za socialistickou revoluci. Uvážíme-li, že stará čs. sociální demokracie vychovávala své členy v krajně oportunistickém duchu, že najít správnou orientaci v bludišti revolučních událostí v Rusku nebylo tak snadné a že nacionální bojovná legionářská agitace měla velký vliv na české dělníky — válečné zajatce, je nutno považovat početnou účast Čechů a Slováků v bojích za sovětské Rusko za nemalý úspěch a za skutečnost opravňující nás k hrdosti. Čest a sláva patří pak hrdinům, kteří padli v bojích za socialismus v době občanské války v Rusku.

Všichni tito naši hrdinní bojovníci se bili a umírali za sovětskou moc a za socialistické Rusko s vědomím, že tím bojují za osvobození své vlasti, za socialistické Československo. Věděli, že bez vítězství dělnické třídy v Rusku nemůže dojít k vítězství socialismu ani v naší zemi!

[5] V. I. Lenin, *Spisy*, sv. 27, SNPL 1954, str. 449.

Budování českých sociálně demokratických organisací na Ukrajině a v Rusku a nakonec vytvoření Československé komunistické strany v Rusku v květnu 1918 patří mezi slavné kapitoly dějin čs. dělnické třídy. Vždyť tam došlo po prvé k vytvoření čs. komunistického hnutí, tam si český proletariát vybudoval přes všechny nedostatky první revoluční marxistickou baštu, ze které mohl v nemalé míře působit na vyjasňování a rozšiřování revolučních názorů mezi dělníky doma, ve vlasti, mohl působit zejména po návratu čs. komunistů ze sovětského Ruska do vlasti na vývoj revoluční marxistické levice v Československu.

4. VZNIK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

Další rozvoj protiválečného a národně osvobozeneckého hnutí v českých zemích a na Slovensku

S příchodem letních měsíců roku 1918 nesmírně zesílila revoluční nálada pracujících v českých zemích. Ta tam byla bývalá skleslost z minulých let. Hesla velkého Října zapalovala stále širší vrstvy. Rakouský státní aparát měl plné ruce práce s potlačováním stále se množících demonstračních a revolučních vystoupení lidových mas.

Již první máj 1918 probíhal v celém Rakousko-Uhersku ve znamení vítězného pochodu Velké říjnové socialistické revoluce a stal se mohutnou demonstrací rostoucího vlivu jejích idejí v masách pracujících všech národů říše.

Ve Vídni se májové demonstrace zúčastnilo 120.000 lidí. V českých zemích se konaly mohutné projevy a manifestační průvody ve všech průmyslových centrech.

Mimořádný význam měla demonstrace v Praze. Zúčastnilo se jí na 100.000 dělníků a pracujícího lidu. V jejím čele byla nesena veliká standarta »Socialistický národ« a dále pak hesla ražená vítězným proletariátem Ruska: »Sebeurčení národům!« — »Všeobecné odzbrojení — všeobecný mír!« — »Půdu lidu — továrny dělníkům!« — »Mír, svobodu a chléb národům!« a pod.

Pražský 1. máj se stal mimořádně mohutnou, bojovou demonstrací dělnické třídy proti imperialismu, válce a hladu. Na táborech lidu byla přijata deklarace, ve které se dělnictvo rozhodně dožadovalo státní samostatnosti, zároveň však stavělo do popředí i otázky sociální a hospodářské. V přijaté deklaraci se pravilo:

»Zavazujeme se proto všichni pracovat k tomu, abychom dobytím politické moci pro nemajetné v příštím státě českém prosadili vyvlastnění soukromokapitalistického majetku výrobních prostředků, v první řadě kapitalisticky řízených velkých podniků průmyslových, dopravních, bankovních a velkých statků agrárních, a tím abychom docílili převodu vlastnictví z rukou malé menšiny privilegovaných do oprávněných rukou širokých vrstev pracujícího lidu.«

Vidíme, jak i toto prohlášení je naplněno ohlasem Velké říjnové socialistické revoluce a jejích prvních dekretů a opatření. Národně osvobozenecký boj proti Rakousku splýval tu v jedno s revolučním protiimperialistickým bojem a s bojem proti vlastní buržoasii.

Česká buržoasie se také netajila značnými obavami, že ji proletariát začíná přerůstat a že se hlásí o své právo být v nastávající revoluci i po ní vedoucím a rozhodujícím činitelem a vůdcem širokých národních mas.

Zároveň s velkolepými manifestacemi 1. máje v českých zemích došlo i na Slovensku k významné historické události. Na májové oslavě pořádané sociálně demokratickou stranou v Lipt. Mikuláši, které se zúčastnil pracující lid ze širokého okolí, byla přijata památná resoluce, ve které byl po prvé vysloven požadavek národního sebeurčení pro Slováky.

Rakouská vláda cítila, že její postavení v českých zemích je den ze dne nejistější. Demonstrace na prvního máje, zmíněné již vojenské vzpoury a stále se množící projevy nespokojenosti lidu a jeho odboje to potvrzovaly. Dne 7. května došlo znovu k velikým hladovým bouřím na Kladensku, v červnu k demonstraci a střílení do hladovějících v Plzni a Pardubicích, 2. července pak vojsko střílelo do demonstrujících horníků a jejich žen na Ostravsku. Vlna stále znovu propukajících hladových nepokojů se již stala běžným a trvalým zjevem.

Představitelé české velkoburžoasie přihlíželi s rostoucím znepokojením k tomuto pro ně krajně nežádoucímu vývoji událostí. Nejen proto, že neradi a těžce opouštěli svou dosavadní strategicko-politickou linii, zaměřenou na zachování Rakousko-Uherska, na jeho pozvolné hospodářské a politické ovládnutí a tím i získání vyšší míry zisků pro český bankovní kapitál a český velkoprůmysl. Neradi se smiřovali s myšlenkou samostatného českého státu, který pro ně znamenal mimořádné zúžení odbytišť pro výrobky jejich továren.

UK PRAHA

Nahlíželi ovšem, že za daných poměrů postavit se proti vývoji, směřujícímu k rozbití Rakousko-Uherska, je holou nemožností; uvažovali aspoň, jak — nebude-li možno vyřídit záležitost získáním pouhé autonomie pro české země — zajistit pro nový stát co nejširší hranice. Kromě samozřejmého připojení Slovenska brousili si zuby na Těšínsko, Zakarpatsko, Oravu, část severních Rakous a jiná území. Druhou jejich starostí bylo, aby očekávané revoluční změny prošly co nejklidněji, zejména aby dělnická třída byla udržena na uzdě, aby jí bylo znemožněno uplatnit své sociální požadavky. Hlavně aby proletariát v žádném případě, děj se co děj, nepřerostl kapitalistické třídě přes hlavu.

Podle těchto úvah vypracovávali si vůdcové čs. buržoasie svou strategii a taktiku, podle toho zaměřovali své jednání. Hlavním jeho cílem bylo udržet si vedení obou socialistických stran, zejména sociální demokracie, pod svým naprostým ideovým a politickým vlivem.

Dne 13. července 1918 se ustavil na nové základně Národní výbor, jehož čelnými představiteli byli za buržoasní strany Karel Kramář, Alois Rašín a Antonín Švehla a za strany socialistické Václav Klofáč a František Soukup.

Svým vstupem do Národního výboru a tím, že v něm zaujalo druhořadé postavení, dalo vedení soc. dem. strany najevo, že se podřizuje vedoucí úloze buržoasie v národně osvobozeneckém hnutí a že upouští od toho, samostatně vést dělnickou třídu do boje za vytvoření nového národního státu. Tato skutečnost vložila svou pečeť na veškeré další zrádné a proti zájmům dělnické třídy zaměřené činy vedení soc. dem. strany.

Hospodářská situace v Rakousku a zejména v českých zemích byla koncem léta 1918 přímo katastrofální. Toužebně očekávané žně nepřinesly předpokládané zlepšení. Vyživovací nesnáze dosahovaly svého vrcholu. Tisíce rodin neměly co obléci ani na čem uvařit trochu tuřínu nebo brambor, které se jim podařilo opatřit.

Průmysl byl ve stavu rozkladu, otřásán stále častějšími stávkami. Vyhlídky na blížící se zimu byly hrozné.

Rakouské úřady viděly beznadějnost situace a snažily se proto vyvážet co největší množství potravin z českých zemí do Vídně.

Tato opatření byla důvodem k dalším stávkám a nepokojům, prozrazujícím rostoucí radikalisaci širokých vrstev pracujících. To uspíšilo vytvoření Socialistické rady, která

byla ustavena dne 6. září 1918 na společné schůzce představitelů sociálně demokratické strany a strany národně sociální.

Původním účelem ustavení Socialistické rady mělo být vytvoření jakéhosi mezistranického socialistického koordinačního výboru. Socialistická rada měla být zároveň jakýmsi orgánem nebo komisí Národního výboru pro otázky sociálně politické: byla přece vytvořena s vědomím a za souhlasu buržoasních členů Národního výboru. Ve skutečnosti bylo úmyslem buržoasních činitelů získat v Socialistické radě, podřízené Národnímu výboru, nástroj, kterým by udržovali na uzdě bojovnost dělnictva.

Mezi dělníky bylo plno radikálních nálad a bojových revolučních vystoupení neustále přibývalo. V polovině září došlo znovu k zastavení práce ve Vítkovických železárnách, v plzeňské Škodovce, v Chomutově, na Kladně i v některých pražských závodech. Začátkem října byla situace taková, že buržoasie dělala všechno možné, aby zabránila dělnictvu převzít iniciativu a zahájit takové bojové akce, které by se mohly Národnímu výboru vymknout z rukou a změnit v revoluční vystoupení.

Vůdcové sociální demokracie, která se stala politickou představitelkou nově dorostlého a o své právo se hlásícího společenského činitele, dělnické třídy, místo aby se uchopili vedení a řízení revolučních událostí a tím zajistili dělnické třídě hegemonii v nastávající revoluci, z oportunismu a zbabělosti přenechávali vedoucí úlohu a rozhodování v rukou buržoasie, zůstávajíce jejími oddanými služebníky.

Česká buržoasie, která měla již dávno za sebou údobí, kdy hrála ještě pokrokovou úlohu, tato buržoasie, která byla již v údobí zahnívání a úpadku, byla chtěj nechtěj nucena chopit se otěží revoluce především proto, že její zájem ji nutil nedovolit, aby se vedení revoluce mohl ujmout revoluční proletariát. Třídní zájem, snaha udržet si a zachovat třídní panství nutila buržoasii, aby provedla sama nevyhnutelný již převrat, neboť touha po národní svobodě byla v lidu po 7. listopadu 1917 tak silná, že již nebylo pomyšlení na kompromis s Rakouskem.

Buržoasie se chopila vedení »revoluce« a dělala vše, co bylo v jejích silách, aby k žádné opravdové revoluci nedošlo, aby vše skončilo »bez krveprolití, cestou klidnou, diplomatickou«, aby se, jak se lidově říká, vlk nažral a koza zůstala celá.

Začátkem října 1918 visel osud monarchie na vlásku. Mezi masami pracujícího lidu narůstala živelně revoluční nálada.

Rakouské drancování českých zemí bylo nepříjemné i buržoasii a agrárníkům, neboť hlad až příliš nebezpečně radikalisoval masy dělnictva a kromě toho bylo pro buržoasii daleko výhodnější prodávat potraviny za vysoké ceny pod rukou, než je nuceně dodávat za maximální ceny obilnímu úřadu. Proto buržoasie nebyla proti nějaké akci, která by toto drancování znemožnila.

12. října 1918 bylo na konferenci důvěrníků pražských závodů, svolané Socialistickou radou, usneseno, aby v pondělí dne 14. října byla provedena jednodenní generální stávka, spojená s hromadnými manifestacemi.

K provedení a řízení akce 14. října, k napsání resoluce, která měla být na manifestacích odhlasována, a k vypracování pokynů pro tuto akci byl zvolen zvláštní šestičlenný komitét. Do tohoto komitétu byli zvoleni také soudruzi Bohumír Šmeral a Luisa Landová-Štychová. Do resoluce, která se měla zabývat výhradně vyvážením potravin a měla obsahovat nanejvýš zmínku o požadavku národního sebeurčení, byl zařazen i tento odstavec:

»Doba se naplnila. Shodili jsme již okovy poddaných rabů. Povstali jsme k samostatnosti. Z nezlomné vůle vlastní a za sankce všeho demokratického světa prohlašujeme, že tu dnes stojíme co vykonavatelé nové státní samostatnosti jako občané svobodné republiky československé.«

Odhlasování takové resoluce znamenalo vyhlášení státní samostatnosti a vytvoření vlastního nezávislého státu ve formě republiky.

Z tohoto prohlášení, které pak bylo radostně a nadšeně schváleno 14. října na desítkách masových shromáždění, jasně vysvítá, že vlastně již tento den došlo pod tlakem a z vůle pracujícího lidu českých zemí k vyhlášení Československé republiky.

Střediskem masového nástupu dělnictva byla určena Praha. Rakouské úřady, polekány vývojem situace, pokusily se aspoň v Praze akci znemožnit. Důležité křižovatky a náměstí ve středu města byly v pondělí brzy ráno obsazeny vojenskými hlídkami s kulomety.

Přes tato opatření byla generální stávka 14. října v Praze úplná. Ani v jediné továrně se nepracovalo, pouliční drá-

ha nejezdila. Zatím co střed Prahy vyhlížel jako vojenské shromaždiště, konaly se v pěti pražských předměstích veliké tábory lidu. Podobně tomu bylo i v Brně, Ostravě, Plzni, Kladně a desítkách dalších měst, kde na mohutných táborech lidu a manifestacích byla nadšeně a slavnostně vyhlašována republika. Dělnictvo si tuto budoucí republiku představovalo ovšem jako republiku patřící lidu, jako republiku socialistickou.

Vcelku se generální stávky a demonstrací 14. října zúčastnilo mnoho set tisíc dělníků. Jejich revoluční nástup a rozhodnost vystoupení překonaly všechno očekávání.

Česká buržoasie byla dokonale poděšena: bála se, že dělnická třída chce dozrávající revoluci vzít do vlastních rukou a zmocnit se vlády.

Dr. A. Rašín povolal k sobě Františka Soukupa, kterému z neznalosti okolností prudce vyčítal postup sociální demokracie.

Rašínovy výčitky adresované vedení sociální demokracie byly vcelku neoprávněné, neboť oportunistická většina Socialistické rady se v pondělí sama zděsila revolučních činů, které vyvolala. Bylo to ne zásluhou vedení, ale zásluhou revoluční pohotovosti a bojovnosti pracujících mas, že z původně zamýšlené prosté protestní demonstrace přerostl 14. říjen ve vrcholný mezník boje dělnické třídy a pracujícího lidu za národní osvobození a v nástup k zápasu za další požadavky proletariátu.

Socialistická rada, jejíž oportunistická protirevoluční většina neměla vůbec v úmyslu organisovat tak mohutné revoluční vystoupení dělnictva, poslušně ustoupila a podřídila se Národnímu výboru.

Tak došlo k dějinné zradě vůdců sociální demokracie a jimi ovládané Socialistické rady na zájmech dělnické třídy a pracujícího lidu, a to při samém zrodu samostatného státu.

Navzdory měšťáckým a sociálně demokratickým historikům, kteří se snažili snížit význam 14. října 1918, můžeme směle prohlásit, že tento den byl dnem bojového proletářského vystoupení, na kterém český pracující lid v čele s dělnickou třídou vyhlásil samostatnost českého národa a státu a položil tak základ Československé republiky.

Co bylo povinností dělnické strany, věrné svému poslání předvoje marxistického revolučního hnutí proletariátu?

Především se měla postavit do čela dělnictva a pracu-

jícího lidu, který 14. října tak mohutně zahájil svůj revoluční nástup, a postarat se, aby toto hnutí bylo nadále prohlubováno a rozšiřováno. Měla formulovat a neústupně prosazovat požadavky, po kterých volalo dělnictvo. Měla především žádat nejen osmihodinovou pracovní dobu, nýbrž i znárodnění těžkého průmyslu a bank, vyvlastnění a parcelaci velkostatků a jiná sociální opatření. Tím by proletariát získal za spojence drobné rolníky, kteří volali po půdě. Strana měla pokračovat po vyhlášení *trvalé* generální stávky v revolučních akcích a zajistit tak dělnictvu rozhodující úlohu v převzetí moci v novém státě. Takovým postupem měla proletářská strana zajistit proletariátu vůdčí úlohu v národní a demokratické revoluci.

Přitom si měla být revoluční dělnická strana vědoma toho, že národní a demokratická revoluce je pouze nutnou a nevyhnutelnou etapou na cestě k revoluci socialistické. Etapou sloužící ke konsolidaci a upevnění řad revolučního proletariátu, přechodem a nástupištěm k novému útoku, tentokrát již přímo proti posicím buržoasie. Etapou, jistým stupněm, po jehož dosažení je proletariát a jeho předvoj, revoluční strana, povinna přejít ihned k přípravě socialistické revoluce.

Hlavním úkolem tohoto přechodného období mělo být získat spojence, především rolnictvo, na stranu proletariátu. Takovým postupem dělnické strany mohla být buržoasie přitlačena ke zdi — objektivní podmínky pro to byly — a proletariát mohl vytvářet předpoklady pro brzké úplné vítězství dělnické třídy a pro zřízení diktatury proletariátu.

Předpokladem takového postupu ovšem bylo, aby v čele revolučního proletariátu stála cílevědomá revoluční marxistická strana se zkušeným a revolučním vedením.

Revoluční a k odboji odhodlané dělnictvo tehdy bylo; strana také byla, ale špatně organisovaná, marxisticky nevyškolená a ideologicky zaostalá, s nejasnými cíli a nevyjasněnou strategií a taktikou.

Nejhorší to bylo s vedením. Až na čestné výjimky byli vedoucí činitelé čs. sociálně demokratické strany oportunisté nejhoršího zrna, v převážné většině srostlí a svázaní s buržoasií. Jakýkoli opravdový boj za zájmy dělnické třídy jim byl naprosto cizí.

Byli to většinou maloměšťáci, prosáklí oportunismem, lidé na hony vzdálení jakékoli opravdu revoluční činnosti. Socialistická revoluce a události v Rusku jim byly nejenom

cizí a lhostejné, nýbrž stavěli se proti nim vysloveně nepřátelsky.

Převzetí státní moci v českých zemích a na Slovensku českou buržoasií

Po 14. říjnu to šlo s rakousko-uherským imperialismem rychle s kopce. Na frontách nastal všeobecný rozklad. Strach z revolučního dělnictva a ze zbolševisování českých zemí působil, že si čeští kapitalisté podali ruce s rakouskými vojenskými a civilními úřady k společnému úsilí postupovat tak, aby již nemohlo dojít k nějakému dalšímu revolučnímu vystoupení dělnictva.

Dne 28. října celkem klidně a bez obtíží odevzdaly nejvyšší orgány rakouské vlády v českých zemích své úřady do rukou Národního výboru, který převzal moc.

Jeho prvním činem bylo vydání zákona o zřízení samostatného československého státu. Jeho formu mělo »určit Národní shromáždění ve srozumění s Československou národní radou«. Dále tento první zákon stanovil, že všechny dosavadní rakouské zemské a říšské zákony zůstávají v platnosti.

Kromě toho byl vydán Národním výborem manifest, ve kterém — v naprostém nesouhlasu se skutečností — byl vzdáván dík »našim osvoboditelům Masarykovi a Wilsonovi«. Od té doby počala se tradovat nepravdivá legenda o vzniku ČSR a o činitelích, kteří přispěli hlavní měrou k našemu osvobození. Aby se nemusila přiznat skutečnost, že hlavní zásluhu na rozbití Rakouska měly za prvé revoluční myšlenky zanesené k nám Velkou říjnovou socialistickou revolucí a za druhé náš pracující lid, který je uvedl ve skutek, počala naše buržoasie tvrdit, že hlavní zásluha náleží Masarykovu zahraničnímu odboji a americkému presidentu Wilsonovi.

Jak tomu bylo se zahraničním odbojem ve skutečnosti? Jak je známo, před první světovou válkou nebylo u nás ani politické strany, ani politického vůdce, který by byl pomyslil, natož si dal do programu požadavek samostatného československého státu. Všechny strany včetně čs. sociální demokracie stály na stanovisku zachování Rakouska. Veškeré národnostní požadavky, které byly představiteli českého národa v rakouském parlamentě a jinde předkládány, omezovaly se na otázky drobných jazykových úprav, zřizování českých škol a podobně.

Byl to jediný soudruh Stalin, který před první světovou válkou v roce 1913 ve svém geniálním spise »Marxismus a národnostní otázka« požadoval pro český a slovenský národ plnou národnostní svobodu a samostatný státní život.

Rovněž Masaryk byl pro zachování Rakouska a tvrdil, že se otázka státní samostatnosti přeceňuje. Vycházel z tohoto pojetí i ve své počáteční politické činnosti za hranicemi během války.

Masarykův a později i Benešův odjezd za hranice měl svůj zvláštní charakter. Je pravda, že Masaryk odcházel do ciziny se souhlasem představitelů některých českých buržoasních stran. Vyslání Masaryka na Západ posuzovali však čeští kapitalisté a velkostatkáři jen jako druhé železko v ohni, jako pojistku pro případ, že by Rakousko vyšlo z války poraženo a že by došlo k jeho rozkladu. Čeští buržoové mu mezi sebou vybrali na cestu několik mizerných stokorun — za víc jim jeho poslání nestálo. Sami zůstali raději u svých továren a velkostatků. Přitom si vřele přáli zachovat celistvost Rakouska. Nejzazším a »nejrevolučnějším« přáním, které čeští kapitalisté a nacionalisté měli, bylo dosáhnout v rámci Rakousko-Uherska takového postavení, jaké měly autonomní Uhry.

Když v Rusku vypukla z jara 1917 únorová revoluce, byl pro ni Masaryk pln nadšení a rozhodl se odjet do Ruska. Zde se pokoušel budovat legie a všestranně pomáhat vratkému režimu ruské buržoasie. Avšak brzy vypukla Velká říjnová socialistická revoluce, která udělala buržoasní vládě krátký konec.

Avšak Masaryk se staví vůči sovětskému Rusku krajně nepřátelsky. Podporuje naopak všestranně protibolševickou podzemní kontrarevoluci. Vůdci eserů Savinkovovi například dává 200.000 rublů, z kterých je pak financován i atentát na soudruha Lenina. Svou pozornost upírá výhradně směrem na západní imperialistické státy. Čs. legie v Rusku dává plně do služeb západním imperialistům k boji proti sovětům. Odjíždí pak z Ruska do Ameriky. Jedná s Wilsonem, ale výsledky nejsou valné. Spojenci se obávali tříště malých států ve střední Evropě, chtěli proto raději udržet Rakousko-Uhersko jako celek a odmítali do poslední chvíle požadavek rozbití Rakousko-Uherska.

Diplomatické akce, které Masaryk a Beneš podnikali, vedly proto jen k velmi nejasným a nezávazným, na buducnost odkazujícím příslibům vlád západních mocností.

Zatím co se na západě takto diplomaticky a bezvýsledně vyjednávalo, vystoupil náš lid doma, nadchnut idejemi Velké říjnové socialistické revoluce o sebeurčení národů, k aktivnímu odboji proti Rakousku. V době, kdy Masaryk a Beneš neměli ještě žádné záruky od západních velmocí, pracující lid českých zemí povstal, nesen duchem bolševického řešení národnostní otázky, a vyhlásil u nás na troskách vnitřní revolucí rozvráceného a hroutícího se Rakouska samostatnou nezávislou republiku. Učinil tak proti vůli dohodových imperialistů, které postavil před hotový fakt, na němž se nedalo nic měnit.

Sám Lloyd George, tehdejší anglický ministerský předseda, píše o tom ve svých pamětech, vydaných roku 1938:

»Pokud jde o Rakousko-Uhersko, mírová smlouva šla daleko za úmysly Velkých spojenců. Roztrhání Rakouské říše v disparátní a nespokojené útržky nebylo vůbec úmyslem politiky francouzské, britské, americké a italské . . . avšak dříve, než mocnosti mohly uvažovat o míru s Rakouskem, byly konfrontovány s hotovým a nezvratitelným faktem.«

Tato slova potvrzují, že si západní mocnosti nepřály, aby Rakousko-Uhersko bylo rozbito a aby bylo zřízeno samostatné Československo. Nebylo by k tomu došlo, kdyby nebylo Velké říjnové socialistické revoluce, která otřásla Rakousko-Uherskem a měla rozhodující zásluhu na tom, že československý lid 14. a 28. října 1918 revolučním aktem povalil nadvládu rakousko-uherské monarchie a vyhlásil samostatnou Československou republiku.

Není tudíž pravdou, nýbrž je záměrně podvrženou a z průhledných důvodů rozšiřovanou legendou, že jsme byli v roce 1918 osvobozeni zásluhou Wilsonů, Masaryků, Benešů atd.

Pravdou a nespornou skutečností naopak je to, že rozhodnou zásluhu na rozbití Rakousko-Uherska a na našem národním osvobození měla Velká říjnová socialistická revoluce a čs. pracující lid, nadchnutý a zrevolucionovaný jejími myšlenkami. Jak to formuloval soudruh Václav Kopecký:

»Pravdou je . . ., že samostatnost čs. státu byla 28. října 1918 proklamována přímo lidem, jeho masami a především masami dělnictva, jež provedly již 14. října 1918 mohutný revoluční nástup a jež pak 28. října 1918 pod vlivem ruské Říjnové socialistické revoluce stavěly heslo uskutečnění svobodné Čs. republiky jako republiky ne-

jen demokratické, ale vskutku lidové a socialistické.«[6]
A jak to vyjádřil soudruh Klement Gottwald:

»Bez Velké říjnové socialistické revoluce nebylo by samostatného Československa.«[7]

V souhrnu můžeme bez nadsázky říci, že za vznik Československé republiky děkujeme výhradně vlivu Velké říjnové socialistické revoluce. Československá republika byla výsledkem revolučního úsilí české a slovenské dělnické třídy, která jednala pod vlivem Leninových a Stalinových zásad a myšlenek, uplatněných při zřizování vlády dělnické třídy v Rusku. Byla dílem čs. dělnické třídy, i když se výsledku tohoto díla zásluhou zrádného vedení čs. sociální demokracie zmocnila česká a slovenská buržoasie.

Zhodnocení vzniku Československa

Vznik Československé republiky byl v zásadě národní a demokratickou revolucí. Národní potud, že politická moc přešla z rukou rakousko-německých a maďarských do rukou tehdejších představitelů českého a slovenského národa. Demokratickou proto, že rozbitím a zničením rakousko-uherské monarchie, svržením vlády Habsburků, odstraněním zbytků šlechtických výsad a vytvořením buržoasní demokratické republiky byla odstraněna většina pozůstatků feudalismu v našich zemích. V tom smyslu v podstatě šlo o dovršení buržoasně demokratické revoluce.

Buržoasně demokratické revoluce, ke kterým došlo v západní Evropě, zejména v první polovině devatenáctého století, měly ovšem jiný charakter. V těchto revolucích hrál proletariát, slabý počtem i uvědoměním, ještě podřadnou úlohu. Revolučním elementem, nositelem revoluce byla tehdy ještě revoluční buržoasie. V říjnu 1918 jsme však již byli ve zcela jiném historickém období. V té době opravdu důslednou revoluční silou byl již proletariát, česká a slovenská dělnická třída, zatím co buržoasie procházela procesem zahnívání a byla již v podstatě konservativní a reakční silou. Konservativnost a reakčnost české a slovenské buržoasie, doplňovaná strachem z revolučního proletariátu, který ohrožoval její hospodářské výsady a panství, projevila se v brzdění revoluce, ve zdržování a tlumení revolučního nástupu lidových mas.

[6] Václav Kopecký, *Třicet let Československé republiky* (referát na aktivu funkcionářů KSČ 24. září 1948), str. 5.
[7] Kl. Gottwald, *1946—1948*, díl II, Svoboda 1949, str. 254.

Přitom však buržoasie žárlivě střehla své prvenství a snažila se udržet vedení teď již nevyhnutelné revoluce ve svých rukou. Snahou čs. buržoasie při tom bylo, aby se nastávající revoluce omezila pouze na získání státní samostatnosti a národnostní svobody, ale nepřála si žádných hospodářských a sociálních změn. V tomto směru bylo pro ni přijatelné nanejvýš znárodnění velkostatkářské půdy patřící cizím šlechtickým rodům. Na tomto opatření hodlala i pro sebe hodně vyzískat. Také národní osvobození Slováků česká buržoasie provedla jen polovičatě. I když únik z maďarského útlaku byl pro Slováky pokrokem a jejich spojení s Čechy v jednom státě bylo významnou historickou vymožeností, lživá, uměle vykonstruovaná idea čechoslovakismu a hospodářský, sociální a národnostní útlak se strany české buržoasie způsobily, že plné národní osvobození Slováků zůstalo nedokončeno.

Proletariát se však nechtěl spokojit se získáním národní svobody a státní samostatnosti, toužil také po osvobození sociálním. Usiloval proto o to, aby nově vytvořená Československá republika byla republikou sociálně spravedlivou, aby to byla republika socialistická.

Za těchto okolností došlo při vzniku ČSR k zápasu mezi českou a slovenskou buržoasií a proletariátem o vedení národní a demokratické revoluce. Avšak tehdejší představitelé čs. dělnické třídy, socialistické strany a především čs. sociální demokracie, nesplnili svůj úkol a zklamali. Oportunistické vedení soc. dem. v rozhodujícím okamžiku revolučního nástupu lidu přenechalo vedení revoluce buržoasii, ačkoli byly všechny předpoklady pro to, aby se dělnická třída stala vedoucí a rozhodující silou v nastávající revoluci. Tím zradili vůdcové čs. sociální demokracie v rozhodné chvíli zájmy dělnické třídy a všeho pracujícího lidu.

Dovršení národní a demokratické revoluce mohlo a mělo být pouze krátkou etapou, přechodem k nástupu do boje za revoluci socialistickou, za svržení vlády buržoasie a nastolení diktatury proletariátu. Takto však proletariát pro zradu sociálně demokratických vůdců, ve které i nadále pokračovali, a proto, že tu neexistovala revoluční dělnická strana, nemohl dosáhnout svého sociálního osvobození. Byl donucen, aby se ve strastiplných bojích, které trvaly celou další lidskou generaci, zbavil zrádných vůdců a připravil si nové zbraně a novou výhodnou posici k rozhodujícímu a úspěšnému útoku na panství buržoasie.

II

Boj o moc v samostatném státě. Vznik marxistické levice v sociální demokracii

5. VEDENÍ ČS. SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE ZRAZUJE ZÁJMY DĚLNICKÉ TŘÍDY

Mluvili jsme již o tom, jak důkladně začátek a průběh války ukázal celou oportunistickou prohnilost vedení sociálně demokratické strany. Zatím co dělníci ve vojenských uniformách odcházejíce na frontu psali na vagony protiválečná hesla, nechávali se zavírat, ba i střílet pro protirakouské písničky a projevy a na frontě se vzdávali a přebíhali k Rusům, sloužili jejich vůdcové po boku české buržoasie rakouskému imperialismu.

Bylo již řečeno, že v prvních třech letech války nebyla existence soc. dem. strany téměř znát. A když počaly v masách pracujících živelně propukat první stávky a hladové bouře, ukázalo se pravé ledví soc. dem. vedoucích činitelů v úplné nahotě. Místo aby se postavili do čela bojů jako vůdci nespokojeného proletariátu, objevovali se všude jako hasiči; snažili se zmírnit, uchlácholit a udusit protirakouská a protiválečná vystoupení mas pracujícího lidu, který nesmírně trpěl válkou.

V této politice pokračovalo vedení sociální demokracie i po vítězství Velké říjnové socialistické revoluce. Poněvadž široké masy pracujících byly nadšeny úspěchy proletariátu v Rusku, vedení soc. dem. nemohlo své odmítavé stanovisko vůči postupu bolševiků projevovat přímo. Zato se snažilo dokazovat, že ruské poměry jsou zcela jiné než v Rakousko-Uhersku a že se cesta bolševiků pro nás nehodí.

Nezměnilo, jak známo, svůj postup ani v době rozpadu Rakousko-Uherska, v době okolo 14. a 28. října 1918.

Ve vládě, která vznikla v novém československém státě po 28. říjnu 1918 a ve které vedoucí a rozhodující místa obsadili zástupci kapitalistů a velkostatkářů, stal se předsedou továrník Karel Kramář. Sociální demokracie, která, aniž položila nějaké podmínky, vstoupila rovněž do jeho vlády, spokojila se s třemi bezvýznamnými ministerstvy. Dala svůj souhlas k tomu, aby t. zv. »revoluční« Národní shromáždění, vytvořené v listopadu 1918 bez voleb, bylo

sestaveno ze zástupců politických stran v poměrném zastoupení podle výsledků voleb do říšské rady v roce 1911. Tak se stalo, že i tam měla rozhodující většinu buržoasie.

Takovým způsobem pokračovali vedoucí činitelé sociální demokracie v započaté zradě na zájmech dělnické třídy. Jejich vinou vznikl nový český stát na troskách rakousko-uherské monarchie jako měšťácká buržoasně demokratická republika, ovládaná kapitalisty.

Vedení čs. sociální demokracie pokračuje ve zradě. XII. sjezd Čs. soc. dem. strany

Tato oportunistická politika vedení strany narážela ovšem stále více na odpor revolučních mas dělnictva a ostatního pracujícího lidu.

Váleční zajatci, kteří se vraceli z Ruska, přinášeli zprávy o průběhu revoluce v Rusku a o výsledcích bolševického revolučního postupu. Jejich zprávy radikalisovaly i tak už revolučně naladěné masy.

Díky tomu vlna revolučního nadšení mezi dělnictvem v sotva založené republice stoupala tak nezadržitelně, že nejen vedení sociální demokracie, nýbrž i představitelé buržoasie byli dočasně nuceni aspoň na oko souhlasit s radikálními socialisačními požadavky, které dělnictvo stavělo.

Všechna snaha buržoasie i vedoucích sociálně demokratických kruhů proto byla zatím zaměřena k jedinému cíli — utišit a ukolébat rozbouřené masy pracujících.

Mezitím rozpustila buržoasie za souhlasu socialistických vůdců zcela potichu a nenápadně národní výbory, které se po 28. říjnu živelně vytvořily v některých okresech a místech.

Naši revoluční proletáři si tehdy neuvědomili, že tím byli zbaveni skvělé zbraně a možnosti využít jí k boji proti úmyslu buržoasie zmocnit se zcela státní mašinerie. Dali se oklamat a nachytat na všeobecné sliby, že se brzy přikročí k odbyrokratisování státní správy a že národních výborů není již zapotřebí.

Ve znamení klamání dělnictva se konal také XII. sjezd čs. sociální demokracie v prosinci 1918.

Svolavatelé si vzali za úkol především utišit a ukonejšit na tomto sjezdu revoluční část dělnictva nejrůznějšími sliby. Kromě toho se na sjezdu pokusili překonat rozkol mezi separatisty a centralisty, který se vytvořením ČSR stal bezpředmětným, a spolu se slovenskými sociálními demo-

kraty vytvořit jednotnou československou soc. dem. stranu. To se jim podařilo. Pokus o sjednocení čs. sociálně demokratické strany se stranou národně sociální se pro tuhý odpor levicových delegátů, kteří se báli dalšího zbahnění strany, nepodařil.

Na sjezdu došlo k dočasnému usmíření mezi tehdy již značně levě orientovaným Šmeralem a t. zv. nacionalistickou opozicí, vedenou Habrmanem, Pikem, Modráčkem a ostatními; jmenovaní vytýkali až dosud Šmeralovi jeho dřívější prorakouský postoj, nenáviděli jej však hlavně pro jeho poctivost a věrnost dělnické třídě a jejímu třídnímu boji. Oportunisté se snažili přitáhnout Šmerala do vedení strany také proto, že se obávali jeho obliby v širokých masách pracujících.

Středem zájmu sjezdových delegátů byla ovšem především další politika a další postup strany a všechno to, co bude v nejbližší budoucnosti.

Oficiální sjezdoví řečníci, přestože neskrblili radikálními frázemi a sliby, nezískali mezi delegáty velké sympatie, neboť obsah jejich projevů byl protirevoluční a oportunistický. Oportunistické vedení sociální demokracie, v jehož rukou bylo řízení a ideová náplň XII. sjezdu strany, bylo orientováno jediným směrem — na těsnou spolupráci s buržoasií. Marxisticko-leninská idea spojenectví proletariátu s rolnictvem byla úplně ignorována.

V téže době probíhal v proletariátu hluboký, takřka podvědomý proud revoluční nálady, vyvolaný událostmi v Rusku. Široké dělnické vrstvy přicházely k závěru, že existující stav je neudržitelný, že i u nás to musí prasknout, že i u nás musí nezbytně dojít k bolševické revoluci.

Tyto pocity byly však ještě nejasné. Marxistická levice jako samostatný ideový směr ještě neexistovala. Oficiální oportunistické vedení strany pak na tyto nálady v dělnické třídě reagovalo svým známým způsobem: klamáním a falešnými přísliby na jedné straně, důslednou spoluprací s buržoasií na straně druhé.

Levicových delegátů, bojujících za nekompromisní, revoluční postup, bylo na tomto sjezdu, naplněném ilusemi a neoprávněnými nadějemi, ještě velmi málo. Pouze delegáti z Kladna, ze starého revolučního Kladna, v čele se soudruhem Antonínem Zápotockým, byli představiteli uceleného revolučního směru v dělnické třídě a její straně. Všude jinde byly revoluční marxistické názory ve stavu zrodu.

Dvanáctý sjezd skončil vítězstvím nacionalistického oportunistického směru Habrmanova a Bechyňova, i když politická resoluce sjezdu, která stanovila další postup strany, byla značně radikální. Pravilo se v ní mimo jiné:

»Sjezd žádá ..., aby se co nejdříve přikročilo k volbám do všech sborů zákonodárných a zastupitelských na základě nových volebních řádů.

Žádáme odluku církve od státu a svobodnou školu.

Po stránce hospodářské, trvajíce na zásadě zespolečenštění výrobních prostředků a socialisace výroby, zabezpečení práva a povinnosti k práci, jakož i řádné distribuce výrobků, žádáme pro nejbližší dobu:

1. Vyvlastnění velkostatků, dolů a velkých průmyslových podniků ku prospěchu republiky. Spolusprávu zaměstnanců a podíl na zisku i ve všech ostatních podnicích.

2. Zabavení válečných zisků pronikavým zdaněním.

3. Ostrá opatření proti lichvě s potřebami životními ...«[8]

Zároveň bylo pohroženo buržoasii:

»Kdyby proti našemu očekávání buržoasie nejevila vůli tyto požadavky uskutečnit nebo kdyby chtěla dokonce mařiti jejich provádění, ukládá sjezd výkonnému výboru strany, aby svolal mimořádný sjezd k dalšímu rozhodnutí.«[9]

Ovšem sjezdová usnesení žádající socialisaci půdy, dolů a průmyslu mluví zároveň o upevnění existující kapitalistické republiky.

Vítězství nacionalistického směru na XII. sjezdu znamenalo další utužení spolupráce vedení soc. dem. strany s čs. buržoasií, s kterou noví vedoucí činitelé strany Pik, Habrman, Hampl, Bechyně a ostatní byli již dávno v těsných svazcích. Sjezdová resoluce hlásající radikální požadavky sloužila jen k zalepení očí lehkověrným řadovým členům strany. Bylo nutno počítat, že nové vedení strany bude nadále sledovat odmítavý kurs v poměru k pracujícímu rolnictvu.

Těžkou chybou, která byla vodou na agrárnický mlýn, bylo proto již sjezdové usnesení, že vyvlastněná půda nemá být rozdělena mezi drobné rolníky, nýbrž obhospodařována družstevně. To odvrátilo venkovský pracující lid, mezi nímž byl veliký hlad po půdě, od sociální demokracie a od

[8] *Protokol XII. sjezdu čs. soc. dem. strany,* str. 209.

[9] Tamtéž, str. 210.

dělnické třídy a vehnalo jej do náruče agrárních statkářů, kteří se z taktických důvodů aspoň slovy vyslovili pro parcelaci. Dělnická třída ztratila tak vinou vedení své strany svého přirozeného spojence v boji proti kapitalismu — rolnictvo, a to na velmi dlouhou dobu.

Odpor dělnictva proti politice vedení čs. sociální demokracie. Čs. intervence proti Maďarské sovětské republice

Pracující masy byly nevalně spokojeny s hubenými výsledky XII. sjezdu, pozůstávajícími jen ze slibů. Stoupenců revoluční taktiky přibývalo. Zrádné pravicové vedení soc. dem. strany pak začalo ihned po sjezdu přiznávat barvu a stavělo se již daleko otevřeněji a nezahaleně po bok buržoasie a proti revolučnímu dělnictvu.

Vývoje v sousedním Německu, kde v lednu 1919 došlo k porážce povstání dělnické třídy, vedené Svazem Spartakovců, a k zavraždění Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové, bylo pravičáky v soc. demokracii použito k pusté štvanici proti revolučním, bolševickým metodám v třídním boji s buržoasií.

V politice bezvýhradné podpory zájmů buržoasie pokračovalo vedení čs. soc. demokracie v březnu 1919, když v Maďarsku došlo k vytvoření sovětské republiky a k převzetí moci dělnickou třídou.

Mezinárodní imperialismus učinil pod vedením Francie ihned opatření, aby zničil tento zdroj »bolševické nákazy« uprostřed Evropy, tak nebezpečný pro kapitalismus. Francouzská vojenská misse, která řídila výstavbu čs. armády v Praze, spolu s českou buržoasií organisovala intervenční přepadení Maďarské sovětské republiky za pomoci rumunských, československých a jugoslávských armád.

Vedení sociální demokracie a soc. dem. ministři se nejen nepostavili proti tomuto zločinu, nýbrž dali ve vládě souhlas k tomuto kontrarevolučnímu hnusnému činu, odporujícímu zájmům dělnické třídy a povinnosti mezinárodní proletářské solidarity.

Pracujícímu lidu přitom záměrně lživě tvrdili, že maďarská armáda přepadla Československo a že »je proto třeba bránit naši ohroženou mladou republiku«.

Lživým poplachem českého měšťáctva a jeho socialistických lokajů o domnělém ohrožení slovenské samostatnosti

a nezávislosti, který byl provázen intervenčním zásahem českých vojsk proti mladé Maďarské sovětské republice, nezískala si česká buržoasie pracující lid Slovenska. Jeho sympatie byly nepokrytě na straně maďarského proletariátu a jeho Rudé armády, ve které ostatně bojovaly stovky a tisíce slovenských a maďarských dělníků ze Slovenska.

Drzou lží zrádných pravicových vůdců i krokodilími slzami české buržoasie se však čeští dělníci ve vojenských kabátech nedali jen tak lehce oklamat a chytit na vějičku. Bojovali proti armádě mladého maďarského proletářského státu s takovou nechutí, že čs. vojsko stíhala porážka za porážkou. Maďarská Rudá armáda nejenže zastavila nástup českého vojska, vniknuvšího do Maďarska, ale přešla brzy do protiútoku a v krátké době se jí podařilo nejen vytlačit čs. armádu z maďarského území, nýbrž i obsadit skoro třetinu Slovenska. Pod záštitou maďarské Rudé armády došlo dne 16. června 1919 v Prešově k vyhlášení Slovenské sovětské republiky. Předsedou sovětské vlády na Slovensku byl zvolen Čech, dělník z Kladenska, soudruh Antonín Janoušek. Ostatní členové vlády byli většinou Slováci, částečně i slovenští dělníci maďarské národnosti.

Tento první pokus o zřízení proletářského státu na území Čs. republiky měl jen krátké trvání. Na základě licoměrných příslibů pařížské mírové konference maďarská Rudá armáda dobrovolně opustila čs. území. S ní po třech týdnech existence odešla i slovenská sovětská vláda, která neměla dostatek času, aby provedla některá připravovaná sociálně politická opatření. Přes to, že trvala velmi krátkou dobu, zanechala mezi dělnictvem na Slovensku mohutný ohlas, který se zde projevil ve zvýšené radikalisaci a bojovnějším duchu.

Po pádu Maďarské sovětské republiky, prchajíce před bílým terorem maďarské vojenské buržoasní diktatury, vrátily se na Slovensko tisíce mladých Slováků a Maďarů, kteří bojovali v řadách maďarské Rudé armády. Jejich příchod a vliv na vývoj slovenského proletářského hnutí znamenal další mimořádné posílení levice na Slovensku.

Lavírování buržoasie při současném upevňování posic

Mezitím rostla v celém Československu nespokojenost pracujícího lidu. Sliby dané dělnictvu zůstávaly jen na

papíře. Všechno, čeho dělnická třída dosáhla, byly jen malé ústupky buržoasie.

Buržoasie, donucená tlakem dělnictva takticky lavírovat, t. j. hodně slibovat a málo dávat, vydala pod Kramářovým vedením ve prospěch pracujících pět zákonů: o tiskové, stávkové a shromažďovací svobodě, zákon o ochraně nájemníků a zákon o osmihodinové době pracovní. Další dva zákony se týkaly zavedení státních podpor v nezaměstnanosti a zřízení závodních a revírních rad v hornictví a hutnictví.

Okolo každého zákona, kterým se dělníkům dávaly nějaké výhody, dovedla čs. buržoasie udělat tolik bengálského ohně a vedení soc. dem. strany tolik křiku, jako by se republika blížila valem k socialismu. Při schvalování zákona o závodních radách hovořil soc. dem. ministr Hampl o počátcích socialisace. Ve skutečnosti šlo většinou o zákony, které jen sankcionovaly opatření, jež si dělnictvo již revoluční cestou zavedlo.

Zákon o zabrání velkého pozemkového majetku, který byl v majetku soukromých osob, byl odhlasován v Národním shromáždění v dubnu 1919. Byl to rámcový zákon, který obsahoval pouze zásadu, že se zabírá jednotlivcům veškerá půda nad 250 ha. O tom, jak a komu má být zabraná půda přidělena, bylo rozhodnuto postupně v dalších letech. Většina zabrané půdy byla vrácena původním majitelům. Rolníci dostali jen její malý zlomek. Tato reforma pomohla jen upevnit posice kapitalistického režimu v předmnichovské republice. Vytvořila novou, skoro třítisícovou vrstvu statkářů, t. zv. zelené šlechty, agrárnických »zbytkařů«. Jak to později formuloval soudruh Klement Gottwald v politických thesích V. sjezdu KSČ:

»Pozemková reforma byla mohutnou pákou k utvoření silné české a slovenské agrární buržoasie a cestou k ovládnutí zemědělství finančním kapitálem. Měla nejen význam preventivního opatření proti nebezpečí sociální revoluce, nýbrž odklidila současně převážnou část feudálních pozůstatků a byla jedním z hlavních prostředků české buržoasie v jejím boji proti nadvládě německého a maďarského finančního kapitálu . . .«[10]

Příhodné situace využívali i čeští velkokapitalisté. Velké bankovní koncerny, zejména koncern Živnostenské banky, dovedly dokonalým způsobem využitkovat politické moci, kterou měla čs. buržoasie v Kramářově vládě. V po-

[10] *Za bolševickou orientaci KSČ*, SNPL 1953, str. 156.

sledních měsících roku 1918 a začátkem roku 1919 skoupily téměř za babku všechny akcie největších průmyslových podniků v českých zemích i na Slovensku, pokud byli jejich majitelé v Rakousku, Maďarsku nebo jinde v cizině.

Československo začínalo být eldorádem pro průmyslové a finanční magnáty, neboť k tomu mělo všechny předpoklady: podědilo, jak známo, nejen zemi oplývající bohatstvím s pracovitým lidem, ale i 73 % všeho průmyslu bývalého Rakousko-Uherska. Přitom buržoasie i statkáři mazaně lavírovali, v čele s Masarykem chytře oddalovali slíbenou socialisaci průmyslu a starali se hlavně o to, aby si co nejdříve vybudovali spolehlivý státní aparát, hlavně četnictvo a policii.

Zástupci sociální demokracie ve vládě a v parlamentě přihlíželi k tomuto chamtivému řádění české buržoasie netečně, pokud se ho sami nezúčastnili nebo nesbírali aspoň drobty s panských stolů.

Pracujícímu lidu a zejména dělnické třídě se však žilo právě tak mizerně jako za války. Byl stále nedostatek potravin, uhlí a šatstva. Ve větších městech byla kritická bytová nouze. Dělníci zle žehrali na své zástupce ve vládě a v parlamentě a bouřili se.

Již v květnu 1919 došlo v Praze a v jiných průmyslových střediscích k mohutným demonstracím; místy dokonce dělnictvo zabavovalo zboží v obchodech s potravinami a rozdílelo je hladovějícím.

Při mohutných demonstracích proti drahotě nosili dělníci v průvodech šibenice na postrach válečným zbohatlíkům, keťasům a lichvářům, kteří i nyní pokračovali ve své výnosné kořistnické a protilidové činnosti.

A co dělalo v této době vedení soc. dem. strany a sociálně demokratičtí ministři? Hájili zájmy buržoasie, žvaníce přitom o zájmech sotva zřízené republiky, a ani v nejmenším se nestarali o pracující lid, dohánějný bídou a hladem k zoufalství.

Obdobnou politiku dělalo i vedení německé sociální demokracie v ČSR. To podporovalo ovšem po roce 1918 zase v plné míře německou buržoasii v Československu a spolu s ní plavalo plně v nacionalistických vodách. Jinak bylo právě tak oportunistické a protibolševicky naladěné jako bechyňovsko-soukupovské vedení čs. soc. demokracie a sociálního osvobození proletariátu hodlalo právě tak jako čeští sociálpatrioté dosáhnout »vývojem«.

Nejinak tomu bylo i na Slovensku, jenom s tím rozdílem, že bylo-li v Čechách a na Moravě zle, bylo na Slovensku ještě hůře.

Odtržením Slovenska od dřívějšího centra — Budapešti nastal začátkem roku 1919 na Slovensku zmatek. Továrny, přebudované na válečnou výrobu, zastavovaly práci a desetitisíce dělníků, kteří se vrátili z fronty, byly bez práce. Česká buržoasie, která získala a převzala po převratu akcie a majetková práva na většinu slovenských podniků, začala záměrně odbourávat průmysl na Slovensku. Hleděla se zbavit nepříjemné konkurence. Nevole slovenských pracujících a všeho obyvatelstva na Slovensku byla zvyšována příchodem a pobytem českých vojsk, chovajících se mnohde jako vojska okupační. Nespokojenost zvyšovala i ta okolnost, že národní osvobození slovenského lidu zůstalo nedokončeno; karabáč maďarské šlechty byl vyměněn za pendreky české buržoasie. V sociální demokracii na Slovensku to vyhlíželo právě tak jako v Čechách: oficiální vedení strany v Bratislavě bylo právě tak jako v Praze v rukou pravicových vůdců. Byli to především Dr. Dérer a Dr. Markovič, kteří byli rozhodujícími politickými činiteli bratislavského vedení strany na Slovensku. Jejich politická linie se zcela kryla s linií pražského vedení, s linií Tusarovou a Bechyňovou.

Iluse a neznalost v řadách proletariátu umožňují zrádnou politiku soc. dem. vůdců

Volby do obcí, které se konaly, zatím jen v českých zemích, v červnu 1919, přinesly obrovské vítězství socialistickým stranám. Sama česká sociální demokracie dostala 32 % všech hlasů.

Kramářova vláda byla přinucena podat demisi a byla vytvořena nová vláda, jejímž předsedou se stal sociální demokrat Vlastimil Tusar. Dělnictvo očekávalo od vlády aspoň nyní rozhodné činy — čekalo však marně. Již při tvoření vlády se opakovaly neodpustitelné, ovšem záměrně prováděné chyby se strany oportunistického vedení sociální demokracie. Rozhodující mocenské i hospodářské posice, jako ministerstvo vnitra, zemědělství, financí, obchodu a průmyslu a jiné významné úřady byly ponechány v rukou představitelů českých kapitalistů a agrárníků. O nějakém bojovném prosazování požadavků dělnické třídy ve vládě nebo v parlamentě nebylo pak ani řeči.

Vedoucí sociální demokracie pokračovali tak ve své politice služebníků buržoasie.

Dělnictvo, klamané vždy znovu a znovu, dávalo své hlasy představitelům socialistických stran v naději, že se snad přece umoudří a splní sliby, podmíněné »získáním většiny v parlamentě«.

Vedení sociální demokracie, které se stávalo stále více nejdůležitější oporou vlády a moci buržoasie, nemělo však vůbec v úmyslu splnit své sliby. Zrazovalo zájmy proletariátu stále očividněji.

Tato zrada byla umožněna tím, že národní iluse dlouho oslabovaly bojovnost dělnictva. Masy chtěly socialistický stát, domnívaly se však dlouho, že je možno ho dosáhnout klidným vývojem, tak jak jim to namlouvalo vedení soc. dem. strany. Sociální demokracii se velmi dlouho dařilo držet dělnictvo v klamné domněnce, že proletářská revoluce, násilné svržení buržoasní moci není nutné a že by tím kromě toho byla ohrožena mladá republika a uvedeno vniveč národní osvobození.

Takovým způsobem mohlo vedení sociální demokracie poměrně dlouho klamat pracující lid a dělnickou třídu, mohlo dlouho provádět svou zpola zahalenou a zpola odkrytou politiku zrady na zájmech pracujících.

To vše vytvořilo takovou situaci, že ačkoli zde byla objektivně revoluční situace a dělnictvo bylo ochotno jít do boje za své socialistické požadavky, ba bylo dokonce i organisováno, k revolučnímu nástupu proletariátu nedošlo. Nedošlo k němu proto, že zde chyběl bojový nástroj, revoluční strana; sociálně demokratická strana, ovládaná plně sociálpatriotickými zrádci dělnické třídy, nebyla schopna a ani se nemohla stát takovým nástrojem vhodným k tomu účelu.

Jen a jen proto se mohlo stát, že se buržoasie v říjnu 1918 mohla uchopit moci a že si — a to je nejdůležitější — mohla tuto moc i udržet a nadále upevňovat. Chyběl hlavní subjektivní činitel, revoluční, marxisticko-leninská strana, která by byla dokázala v krátké době po říjnu 1918, po vítězství národní a demokratické revoluce, využít vhodné situace a připravit proletariát k novému nástupu, tentokrát již na posice vlastní buržoasie, k nástupu k revoluci socialistické. K revoluci, která by svrhla panství kapitalistické třídy a nastolila moc dělnické třídy, diktaturu proletariátu.

6. VZNIK A VÝVOJ MARXISTICKÉ LEVICE

Vznik levého křídla uvnitř sociálně demokratické strany

Poválečná revoluční vlna, která vznikla vlivem Velké říjnové socialistické revoluce, vytvářela revoluční situaci nejen v celé Evropě, nýbrž v celém světě. Tato revolučnost se projevovala především v mohutných demonstracích, ve stávkách a v hladových bouřích. Vytvářela současně revolučně orientované proudy ve všech dělnických stranách a tu a tam i úplně nové strany, vycházející ze zásad revolučního marxismu, které si dávaly do programu svržení vlády buržoasie a nastolení vlády dělnické třídy, diktatury proletariátu.

Veliký a úspěšný příklad ruských bolševiků a existence prvního proletářského státu — sovětského Ruska — byly pobídkou a posilou proletariátu celého světa v jeho boji za osvobození.

Revoluční proletariát Československa, státu nad jiné průmyslově rozvinutého, proletariát, který svým mohutným nástupem dosáhl národního osvobození své země a svého národa, toužil po dovršení svého revolučního díla. Chtěl, aby nově založená republika byla státem socialistickým.

Je samozřejmé, že stále očividnější zrádné činy oportunistického vedení čs. soc. dem. strany, namířené proti nejvlastnějším zájmům dělnictva, vyvolávaly rostoucí nespokojenost v masách pracujících, a především v samém členstvu strany. Ubohé výsledky spolupráce špiček sociální demokracie s buržoasií v měšťácké koaliční vládě, nesplnění slibů a reformistické příštipkaření bez jakéhokoli významnějšího úspěchu jen urychlily radikalisaci uvnitř sociálně demokratického hnutí.

Stále jasněji se formovalo v čs. sociálně demokratické straně levé revoluční křídlo.

Ohromnou posilou levice byl příchod prvních českých komunistů z Ruska. Teprve od nich se naši pracující dovídali skutečnou pravdu o činech a cílech tak statečně bojujícího vítězného proletariátu Ruska.

Nejdůležitější posilou revoluční krystalisace v řadách sociální demokracie v Československu bylo založení III., Komunistické internacionály, ke kterému došlo z iniciativy soudruha Lenina v březnu 1919. Třetí internacionála se stala řídícím štábem světové socialistické revoluce, vydat-

ným pomocníkem všem, kdož chtěli nastoupit revoluční cestu třídního boje, tu cestu, na které tak slavně zvítězil proletariát Ruska. Revolučně smýšlející dělnictvo Československa si uvědomovalo velmi silně, že vybudováním tohoto mezinárodního revolučního centra se mu dostalo významné podpory a pomoci v jeho snahách o prosazení revolučního postupu v boji proti buržoasii, proti pravicovým vůdcům strany.

Vytvořením Komunistické internacionály bylo skončeno údobí, kdy socialistickým stranám byla jako jediná možná cesta k socialismu vnucována cesta parlamentarismu, cesta dobývání většiny v měšťáckém parlamentu pomocí hlasovacího lístku, cesta buržoasní demokracie.

»Světodějný význam Třetí, Komunistické internacionály,« říká soudruh Lenin, »tkví v tom, že začala uskutečňovat veliké Marxovo heslo, heslo, které dovršilo století vývoj socialismu a dělnického hnutí, heslo vyjádřené pojmem: diktatura proletariátu.«[11]

V první polovině roku 1919 počaly opoziční nálady v soc. dem. hnutí nabývat stále konkretnějších a širších forem. Stále větší počet uvědomělých dělníků a členů strany se začal sdružovat kolem levě zaměřených funkcionářů a pracovníků dělnického hnutí, stojících v opozici proti pravicovému vedení strany.

Prvním praktickým činem této levé skupiny v čs. sociální demokracii, která si později dala jméno marxistická levice, bylo založení vlastního časopisu s názvem »Sociální demokrat«. Tento časopis, jehož první číslo vyšlo v únoru 1919, stal se prvním opěrným bodem a krystalisačním střediskem, kolem něhož se shromažďovali všichni, kdož nemohli souhlasit se zrádnou politikou vedení strany.

»Sociální demokrat« sehrál velmi významnou úlohu v samých počátcích čs. dělnického revolučního hnutí.

Postupně se k němu připojily některé sociálně demokratické listy, které se vyslovily pro levici. Byly to: kladenská »Svoboda«, brněnská »Rovnost«, liberecký »Vorwärts«, časopis německé levice, bratislavská německá »Volksstimme«, maďarský »Kassai Munkás«, časopis mládeže »Mladý komunista« a nakonec i orgán slovenské levice »Pravda chudoby«.

Tyto časopisy, jak jeden za druhým opouštěly politiku třídního míru a spolupráce s buržoasií, hlásanou pravicovým vedením strany, tak přecházely na frontu třídního

[11] V. I. Lenin, *Vybrané spisy*, sv. II, Svoboda 1951, str. 451.

boje a stávaly se účinným spolubojovníkem marxistické levice za získání většiny členů strany pro revoluční politiku a pro Komunistickou internacionálu.

Významnou úlohu mělo také »Marxistické sdružení«, založené rovněž na jaře roku 1919, které svým ideovým vlivem mezi mladou inteligencí a mládeží vůbec vydatně přispělo k vyhledávání správného směru pro revoluční marxistické hnutí.

Dosud nedoceněnou, avšak velmi významnou úlohu sehrály v té době i dělnické rady, které dělnictvo začalo budovat podle sovětského vzoru nejprve na Kladensku, později však v celé republice.

Dělnické rady, které se mohly a měly stát orgány boje dělnické třídy o moc, zůstaly nevyužity. Nebylo nikoho, kdo by ukázal na jejich poslání jako orgánů proletářské moci a dovedl je vést, neboť ještě nebyla revoluční komunistická strana.

První samostatné vystoupení a prohlášení marxistické levice

Stále silnější odpor revoluční části dělnictva proti zrádné politice sociálně demokratických vůdců se projevoval kromě stávek a demonstrací ve stálém mohutnění levého křídla v sociální demokracii.

Nezadržitelně se přibližoval den, kdy musilo dojít k rozhodnému střetnutí mezi oportunistickým a zrádným vedením strany a revoluční marxistickou levicí.

Marxistická levice vystoupila organisovaně po prvé dne 5. října 1919 na zasedání zastupitelstva strany, kam přišla se samostatným programovým prohlášením. Pokusila se v něm formulovat své stanovisko k politice strany. Konstatovala, že ačkoli uplynul téměř celý rok od převratu a založení republiky, pracujícímu lidu nebylo splněno z jeho požadavků téměř nic. Spolupráce sociálních demokratů s buržoasií ve vládě a v parlamentě přinesla výhody pouze buržoasii.

Marxistická levice proto uzavírala své první programové prohlášení slovy:

»Hnutí třídně uvědomělého dělnictva nesnese, aby v nekritické součinnosti s buržoasií bylo ještě dlouho pokračováno, odpovědnost za její zločiny . . . nadále . . . přejímána . . .«

a žádala

»... samostatný a na žádné straně měšťácké závislý postup třídního hnutí dělnického...«

Prohlášení levice z 5. října 1919 skončilo výzvou, aby hnutí a členstvo strany bylo vedeno a vychováváno v novém, revolučním duchu, aby brzy bylo možno

»... mluviti o tom, že také československý proletariát připravuje se jako proletariát všech ostatních zemí evropských, aby splnil svůj historický úkol — převzetí moci ve státě. Cílem naším je socialistická republika, a cíle toho nelze dosíci nežli neoblomným postupem v třídním zápase s buržoasií«.[12]

Toto programové prohlášení marxistické levice bylo první ostrou kritikou dosavadního oportunistického postupu pravicového vedení strany, pronesenou v nejvyšším stranickém orgánu. Oportunisté přijali prohlášení marxistické levice krajně odmítavě. Při hlasování bylo pravicovou většinou zastupitelstva strany zamítnuto, a to 64 hlasy proti 36 hlasům.

Představitelé levice svolali proto o dva měsíce později, 7. prosince 1919, své hlavní stoupence z celé republiky na první samostatnou *konferenci marxistické levice.* Na této poradě bylo prohlášení z 5. října dále rozvinuto a prohloubeno, doplněno a nově formulováno. Hned na počátku bylo konstatováno, že:

»Marxistická levice ustavila se jako přechodný útvar v Československé sociálně demokratické straně dělnické, původně zbudované na zásadách nauky Marxovy, za tím účelem, aby tyto zásady v theorii i v praxi strany opět prosadila.«[13]

Dále byl v tomto novém prohlášení učiněn pokus skoncovat s obavami o ztrátu národní svobody v případě sociální revoluce, kterými pravice strašila revoluční dělníky. V prohlášení se o tom pravilo:

»Neobáváme se, že s osvobozením světového proletariátu mohla by býti ohrožena samostatnost a sebeurčení našeho národa; naopak jsme přesvědčeni, že jím budou daleko lépe a trvaleji zabezpečeny nežli dnešní kapitalisticko-imperialistickou soustavou.«[14]

Při hodnocení tehdejší krise a rozvratu jak světového, tak také československého kapitalistického hospodářství

[12] *Založení Komunistické strany Československa,* SNPL 1954, str. 37 a 38.

[13] Tamtéž, str. 39.

[14] Tamtéž, str. 40.

bylo zjištěno, že jedinou záchranou může být provedení socialisace a odstranění kapitalistické výroby. Novým významným přínosem byl také požadavek, aby program strany byl rozšířen o zásadu diktatury proletariátu.

V návrhu na taktické směrnice strany marxistická levice doporučovala, aby se vedle rozšířené revoluční propagandy přikročilo v širokém měřítku k budování dělnických rad. Zároveň navrhla, aby v parlamentě byla vytvořena společná frakce všech socialistických poslanců bez ohledu na národnost.

Dalším hodnotným rozšířením a prohloubením politických názorů marxistické levice byl požadavek, aby čs. soc. dem. strana skončila veškeré styky se zbankrotovanou II. internacionálou a přihlásila se za člena III., Komunistické internacionály.

Konečně posledním požadavkem levice bylo, aby v době co nejkratší byl svolán mimořádný sjezd strany, na kterém by delegáti rozhodli o další politické linii strany.

Řada nově formulovaných zásad a požadavků marxistické levice značně obohatila její ideovou základnu, i když šlo o požadavky, které nebyly dost propracované. Velkou chybou však bylo, že levice při tom všem až příliš lpěla na zásadě udržet jednotu strany stůj co stůj a svazovala si tím ruce.

Tato dvě zásadní prohlášení vytvořila ideovou a politickou základnu, ze které pak levice vycházela při své agitační a propagandistické práci jak mezi členstvem strany, tak při získávání nových stoupenců mezi příslušníky pracujících vrstev.

Obě tato prohlášení obsahovala ovšem řadu politických chyb, které vyplývaly z politické nezralosti a nepřipravenosti marxistické levice. Tak bylo na příklad v těchto dokumentech žádáno, aby vedení strany opustilo svou oportunistickou linii a vrátilo se k starému programu sociální demokracie, přijatému hainfeldským sjezdem v roce 1889. Tento požadavek byl přirozeně po Velké říjnové revoluci již požadavkem nesprávným, neboť pro údobí imperialismu nemohl se hodit dobou dávno překonaný program strany, který ostatně již ve své době vykazoval značné nedostatky.

Další chyby v prohlášeních marxistické levice vyplývaly ze skutečnosti, že vedení levého křídla strany kritisovalo sice právem chyby pravicového vedení, samo však nemělo

jasnou představu o správném taktickém postupu, který by odpovídal dané historické situaci. Neznalo bolševickou taktiku a strategii a nevědělo nic nebo velmi málo o tom, že národní a demokratická revoluce je nutnou etapou v boji za konečné osvobození dělnické třídy a že svobod a vymožeností, které přináší, nutno využít k urychlenému přechodu k novému nástupu na posice vykořisťovatelských tříd, k nástupu k revoluci socialistické.

Ostatně i neustálé zdůrazňování úmyslu levice, v žádném případě nepoškodit a stůj co stůj zachovat jednotu strany, se konec konců projevovalo jako brzda pro rozhodný krok k vytvoření nové, revoluční strany, znemožňovalo plné rozvinutí boje s oportunismem a reformismem.

Přes uvedené a další nedostatky měly tyto dva dokumenty ohromný význam pro další revoluční vývoj v dělnickém táboře naší země.

Dubnové parlamentní volby 1920 a další prohlášení marxistické levice

Druhá polovina roku 1919 a začátek roku 1920 stály ve znamení širokého rozvinutí politické práce marxistické levice.

Dalším významným dokumentem v historii marxistické levice bylo její samostatné volební prohlášení, na němž se usnesla konference jejích politických představitelů dne 7. března 1920. Prohlášení bylo vydáno před dubnovými volbami do Národního shromáždění.

Marxistická levice zaujímala v tomto dokumentu stanovisko k jeden a půl roku trvající činnosti sociální demokracie při budování republiky jako liberalistického kapitalistického státu, budovaného výhradně ve prospěch buržoasie. Prohlášení zjišťuje, že nebyly splněny požadavky dělnické třídy, vyjádřené na XII. sjezdu strany v prosinci 1918; jejich splnění bylo považováno za podmínku pro účast čs. soc. demokracie ve vládě. Místo socialisace dolů a velkého průmyslu byla schválena ústava, která zaručovala nedotknutelnost soukromého majetku. Místo sociálně spravedlivého státu byl budován stát s třídní nadvládou buržoasie. Tuto politiku vedení sociální demokracie označila marxistická levice za zkázonosnou pro dělnickou třídu a prohlásila:

»Míra shovívavosti a trpělivosti třídy dělnické jest dovršena. Jest nemožno dále ještě pokračovati v součin-

nosti s měšťáky. Ba více: je třeba vypovědět třídě měšťácké otevřený boj!«[15]

Marxistická levice ve svém dokumentu pravila, že nehodlá budovat stranu ve straně, nýbrž doufá, v souhlase s přáním pracujících mas, že celá strana brzy stane na stanovisku levice, neboť se za ni z dvaceti šesti krajských vedení strany postavilo již patnáct.

Poněvadž vedení přes opětovné požadavky levice nesvolalo dosud sjezd strany, žádala levice, aby se tak stalo neprodleně po nastávajících volbách.

V naději na brzkou změnu v taktice strany se levice dále vyslovila pro jednotný mohutný nástup k blížícím se volbám.

Tento dokument marxistické levice končil pak tímto sebevědomým závěrem:

»Základem této pevné víry v lepší budoucnost strany je neochvějné přesvědčení sdílené všemi stoupenci marxistické levice, že příští sjezd strany velikou většinou postaví se na neskreslené a nezkrácené stanovisko jejích programových zásad, zejména že přijme za své taktické směrnice III. internacionály . . .«[16]

Parlamentní volby v roce 1920 přinesly čs. sociální demokracii mimořádný úspěch. Bylo zvoleno 74 soc. dem. poslanců a čs. sociální demokracie se stala největší stranou v republice. Stoupenci levice mezi zvolenými poslanci a senátory vydali při vstupu do sněmovny prohlášení o svém budoucím postupu v parlamentě.

Především v něm oznamovali, že odsuzují každou politiku, která se snaží přispět hroutícímu se panství buržoasie. Místo koalice s měšťáky, za kterou odmítli brát odpovědnost, navrhovali sjednocení všech opravdově socialistických živlů v parlamentě bez národnostních rozdílů na společné půdě marxistických zásad.

Dále pak vyvozovali, že v tehdejším období světové revoluční krise

» . . . proletariát volky nevolky je postaven před nutnost splniti svoji dějinnou úlohu, totiž v revolučním třídním zápase s buržoasií uchvátiti moc ve státě a z všeobecného rozvratu, anarchie a zkázy vykročiti na cestu nového společenského řádu, zbudovati na troskách kapitalismu nový řád socialistický.«[17]

[15] *Založení Komunistické strany Československa,* SNPL 1954, str. 49.
[16] Tamtéž, str. 51 a 52.
[17] Tamtéž, str. 53.

Uvedli jsme čtyři dokumenty zachycující ideologické formování marxistické levice. Tento proces se odehrával v naší zemi za velmi těžkých podmínek. Vedoucí činitelé marxistické levice, nedostatečně vyzbrojení znalostí marxismu-leninismu, musili se vypořádat s dosud nedotčeným dědictvím oportunistického sociáldemokratismu. Byl to těžký boj, plný tápání a hledání správné cesty, ve kterém byly zkušenosti draze vykupovány mnohými chybami.

Z těchto dokumentů je vidět, jak si marxistická levice teprve ujasňovala podstatu marxisticko-leninské strategie a taktiky.

Vůdcové levice nedospěli v té době ještě k historickému poznání, že porazit kapitalismus, vybojovat diktaturu proletariátu a přejít k výstavbě socialismu může dělnická třída pouze pod vedením strany nového typu, marxisticko-leninské revoluční komunistické strany. Vedoucí činitelé levice neusilují ještě o vytvoření takové strany, nýbrž usilují o obrodu staré sociální demokracie.

Levice byla naplněna ilusemi o možnostech převést celou stranu na revoluční platformu levice, aniž si ujasňovala, že pravicové vedení strany, ovlivňované a řízené buržoasií, k tomu nikdy nesvolí.

Kritisujeme-li nedostatky marxistické levice, neznamená to, že si neuvědomujeme její obrovský význam v dějinách českého a slovenského dělnického hnutí.

Již samo vytvoření marxistické levice jako revolučního hnutí, které se hrdě hlásilo k Velké říjnové socialistické revoluci a opíralo se o III., Komunistickou internacionálu, bylo dalekosáhlou historickou vymožeností dělnické třídy Československa.

Nesmírnou hodnotu měla skutečnost, že pod vedením soudruhů B. Šmerala, A. Zápotockého a J. Hakena — dělnických vůdců hluboce spjatých s pracujícím lidem — se podařilo marxistické levici během času získat většinu členstva čs. sociální demokracie pro linii Komunistické internacionály.

Takovým způsobem se podařilo vytvořit předpoklady pro vznik budoucí mohutné a masové Komunistické strany Československa, která od počátku pevně tkvěla svými kořeny v širokých vrstvách pracujícího lidu naší země.

Pracující lid volil v parlamentních volbách v dubnu 1920 kandidátku sociální demokracie ne proto, že snad souhla-

sil s koaliční politikou pravicových vůdců, nýbrž v naději, že politika levice, politika revoluční, dojde přece jen uplatnění.

Výsledek voleb přinesl další vítězství sociální demokracii, nezměnil však postoj vedení strany. U moci zůstala vláda sociálního demokrata Vlastimila Tusara, která nadále pokračovala ve své politice těsné spolupráce s buržoasií.

Také na Slovensku byl výsledek parlamentních voleb pro sociální demokraty mimořádně příznivý: jejich kandidátka získala více než půl milionu hlasů. Bratislavské vedení strany šlo do voleb s radikálními hesly. Neváhalo slibovat, že získají-li soc. dem. většinu hlasů, zřídí socialistickou republiku. Sotvaže však bylo po volbách, bratislavské vedení zahájilo znovu štvavou kampaň proti bolševikům, sovětskému Rusku a diktatuře proletariátu. Vzbuzovalo tím rostoucí odpor mezi řadovými členy strany. Proto i na Slovensku marxistická levice získávala nové a nové stoupence a v řadě krajů i rozhodující vliv v krajských vedeních strany. Posice levice na Slovensku byly zvláště silné v odborovém hnutí.

Avšak také v německé sociální demokracii v Československu probíhala krystalisace a rozchod levice s pravicí. Podstatnější rozdíl byl pouze v tom, že v důsledku nacionalistických vlivů šla v německé sociální demokracii s levicí jen menšina strany.

Poněvadž vedení německé sociální demokracie nevstoupilo ani do Kramářovy měšťácké a později ani do Tusarovy »socialistické« vlády a zůstalo v opozici, dařilo se mu poměrně dlouho klamat německé proletáře v Československu, takže německé dělnictvo opouštělo pravici váhavěji a přidružovalo se k levici pomaleji.

První náznaky tvoření německé marxistické levice se začaly projevovat již v roce 1919, zejména na Liberecku, kde se jejím mluvčím stal soudruh Karel Kreibich. K formálnímu ustavení německé levice došlo však mnohem později, až 9. května 1920, na poradě představitelů německé soc. dem. levice z celého Československa, která byla svolána do Liberce. Tato konference se usnesla na t. zv. libereckém »Zásadním prohlášení«, ve kterém levice žádala, aby se německá soc. dem. připojila ke Komunistické internacionále.

Tímto usnesením byl zahájen zásadní ideologický boj mezi levicí a pravicí také v německé sociální demokracii v Československu.

Druhý kongres Komunistické internacionály a vliv sovětského Ruska na vývoj dělnického hnutí v Československu

Významný vliv na další politické vyzrávání v revolučních marxistických stranách nebo levicových křídlech soc. dem. stran na celém světě měl II. kongres Komunistické internacionály, který se konal v červenci a srpnu roku 1920. Čs. marxistická levice byla na tomto kongresu zastoupena pěti delegáty v čele se soudruhem Antonínem Zápotockým. Projednávaly se tam zásadní směrnice pro činnost marxistického revolučního dělnického hnutí všech zemí světa.

Druhý kongres KI kromě jiných zásadních rozhodnutí propracoval a stanovil historických 21 podmínek pro vstup jednotlivých dělnických stran do III., Komunistické internacionály.

Těchto 21 podmínek pro vstup do KI se stalo nadále nejenom zásadním vodítkem pro činnost stran a skupin, označujících se za stoupence Komunistické internacionály, nýbrž i měřítkem jejich připravenosti a pohotovosti při plnění úkolů.

Tyto podmínky a otázka souhlasu s nimi měly významnou úlohu v dalším vývoji marxistického revolučního hnutí v Československu.

Nutno zdůraznit, že revoluční proletariát Československa od založení III., Komunistické internacionály dával najevo své hluboké sympatie k tomuto štábu světové revoluce. Tyto city prýštily z vřelé náklonnosti k hlavní opoře KI, k zemi sovětů a Komunistické straně Ruska. Třídně uvědomělí proletáři Československé republiky vyjadřovali svou lásku a víru v sovětské Rusko v letech 1919 až 1920 především bojem za jeho uznání de jure a za navázání přátelských styků s ním. Svým nesmiřitelným postojem k pokusům čs. buržoasie a Masaryka zařadit Československo do příprav vojenské intervence proti sovětům znemožňovali, aby se tyto černé zločinné plány čs. kapitalistů uskutečnily.

Dělnictvo Československa mělo v těchto letech nejednou příležitost mohutnými projevy a demonstracemi zabraňovat čs. kapitalistům v snahách o aktivní vystoupení proti prvnímu proletářskému státu. V letních měsících roku 1920 se jen rozhodným zásahem našich železničářů a dělníků podařilo zabránit, aby československá buržoasie nedodá-

vala kontrarevolučním polským armádám, bojujícím proti sovětům, zbraně a munici.

Tak vyrůstala, mohutněla a sílila vzájemná družba mezi dělnictvem a pracujícím lidem naší země a zemí sovětů, nadějí a pýchou všech poctivých stoupenců socialismu. Rostla současně s každodenně vzrůstajícím vlivem revolučně smýšlejícího marxistického křídla v sociálně demokratickém hnutí všech národů a národností Československa.

III

Osamostatnění marxistické levice v období vyvrcholení boje o charakter republiky

7. PRAVICOVÉ VEDENÍ ČS. SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE VYVOLÁVÁ ROZKOL STRANY

Představitelé pravice připravují rozkol strany

Marxistická levice získávala stále rychleji rozhodující vliv v řadách čs. sociální demokracie. V letních měsících roku 1920 bylo již jasné, že za ní jde převážná většina členů strany. Rychlý postup Rudé armády v Polsku, její přímý nástup na Varšavu, která byla téměř v dosahu rudých divisí, a panika, která z toho zachvacovala buržoasii všech států střední Evropy, posilovaly jen revoluční náladu dělnictva v Československu. Byly zde ovšem další hluboko zasahující důvody, které vyvolávaly radikální nálady mezi pracujícími vrstvami, zejména dělnictvem. Přes to, že od konce války uplynuly dva roky, hospodářská situace dělnictva se nijak nelepšila, spíše byla ještě horší. Ze všech slibů daných dělnictvu nebylo splněno takřka nic; co si proletariát nevynutil nebo nevydobyl přímým bojem, to neměl. Iluse vyplývající ze získání národní svobody pomalu opadávaly. Víra v Masaryka a jeho »humanitu« ztrácela na přitažlivosti. Vedení sociální demokracie ztratilo důvěru mas takřka úplně.

Zrádné a oportunistické pravicové vedení strany si uvědomovalo, že jeho isolace od širokých stranických mas stále více vzrůstá, že se stává štábem generálů bez vojska. Také buržoasie se hrozila důsledků stále radikálnějšího vývoje v dělnickém táboře a vybízela pravici k zásahu dříve, než bude pozdě. Pravičáčtí vůdcové se rozhodli jednat.

Pětičlenná skupina pravice, mezi nimi Hampl, Svěcený, Tomášek a další, svolala na pondělí 12. července 1920 do Národního domu na Smíchově frakční poradu představitelů pravice.

Konference skončila zvolením sedmičlenného užšího a dvacetičlenného širšího akčního výboru pravice, které se skládaly téměř výhradně z ministrů a stranických sekretářů. Dále byl zvolen redakční výbor, který měl co nejdříve vypracovat provolání k veřejnosti.

Pro tisk bylo vydáno krátké komuniké, kde se obhajovala účast sociální demokracie v koaliční vládě s měšťáky, vyzvedly se dosavadní »plodné výsledky« spolupráce s buržoasií a vyslovovala naděje, že tyto úspěchy budou v brzké době ještě větší.

V polovině srpna pak pravice uveřejnila provolání, které vyhlásila na konferenci. V něm plačtivě a patheticky dokazovala, že Čs. republika není možná »bez lásky a obětí dělnictva« a že je proto nutno nadále setrvávat ve spolupráci s buržoasií a že naopak

»hazarduje osudem, ba existencí naší státní samostatnosti, kdo pracuje k převratu a diktatuře ať kterékoli třídy . . .«[18]

Široce v něm byly ohřívány staré nepravdy a dokazováno, že poměry u nás jsou zcela jiné než v Rusku, že ruské metody se pro nás naprosto nehodí.

Pustá demagogie se tu snoubila s otřepanou lží a obě dohromady měly za úkol odvrátit dělnickou třídu od revoluční cesty, od rozhodného třídního boje. Všechny tyto politicky ubohé pravičácké snahy otřást radikálním stanoviskem dělnictva a většiny členstva strany zůstaly bez účinku. Nejapné pokusy obhájit postup soc. dem. ministrů a špinění sovětského Ruska utvrzovaly jen dělnictvo v jeho revolučních názorech. Pracující lid a sociálně demokratické dělnictvo bylo již syto slibů, kterými bylo po dva roky krmeno, zatím co jeho životní podmínky se nejen nezlepšovaly, nýbrž byly namnoze horší než při ukončení války.

Pravicová většina zastupitelstva strany se usnáší na odložení XIII. sjezdu a vyloučení levice ze strany

Čs. buržoasie i soc. dem. pravice viděly, že se poměry v soc. dem. straně vyvíjejí pro ně přes všechno úsilí krajně nepříznivě. Proto začaly uvažovat o jiných cestách a prostředcích, jak zničit stále rostoucí vliv marxistické levice. Pro buržoasii bylo žádoucí zachovat si co nejsilnější agenturu v dělnické třídě a služby soc. dem. pravice byly v tomto směru těžce nahraditelné.

Iniciativy při řešení tohoto problému se chopil sám president republiky T. G. Masaryk. Dovedl chytře využít popularity, kterou si ještě jako profesor v době před válkou

[18] *Právo lidu* č. 192 z 15. srpna 1920.

mezi sociálně demokratickým dělnictvem získal, a předstíral dále z taktických důvodů sympatie k dělnictvu.

Je jisté, že Masaryk měl na pravičáckou a protidělnickou politiku čs. sociální demokracie rozhodující vliv. Také myšlenka, jak připravit půdu pro rázné zakročení proti marxistické levici, vznikla na jedné z porad Masaryka s Tusarem a dalšími pravičáky.

Tak přiskočil Masaryk na pomoc pravicovým zrádcům dělnictva, neváhaje hodit na váhu svou popularitu mezi lidem, která tehdy byla velká, i svůj presidentský úřad.

Ovšem neúprosné kolo dějin nedalo a nemohlo dát Masarykovi za pravdu. Čs. dělnictvo se nedalo svést s revoluční cesty a nakonec na této cestě, i když po mnoha obtížích a utrpeních, zaviněných také Masarykem, zásluhou své bojové třídní odhodlanosti zvítězilo.

Pravice sociální demokracie mezitím pokračovala ve své cestě zrady dělnické třídy, na které se s buržoasií dohodla. Ve svém úmyslu jednat i za cenu rozbití strany byla utvrzena zjištěním, že podle přehledu delegátů blížícího se sjezdu strany více než tři čtvrtiny zvolených zástupců organisací jsou stoupenci marxistické levice.

Deset dní před sjezdem, dne 14. září 1920, bylo narychlo svoláno zastupitelstvo strany, na kterém došlo k rozhodujícím opatřením.

První nečekaná zvěst na zasedání zastupitelstva byla zpráva předsedy vlády Vlastimila Tusara, že právě podal presidentu republiky demisi své vlády. Podání demise odůvodnil tím, že v důsledku odporu značné části členstva strany proti účasti sociální demokracie ve vládě byla jeho posice i posice ostatních soc. dem. ministrů natolik otřesena, že další »plodná« práce vlády byla nemožná. Tusar zároveň navrhl, poněvadž prý hlavní rozpor mezi pravicí a levicí byl demisí soc. dem. ministrů odstraněn, aby na nejbližší dny připravovaný sjezd strany byl o tři měsíce odložen. Jako důvod a záminku k odložení sjezdu uvedl nutnost prodiskutovat v organisacích strany 21 podmínek pro přijetí strany do Komunistické internacionály, na kterých se usnesl II. kongres KI.

Zástupci levice ostře a rozhodně vystoupili na zasedání zastupitelstva strany proti úmyslu odložit již svolaný sjezd strany. Došlo k ostrým slovním potyčkám mezi zástupci pravice a levice; výsledek bojovného jednání však byl, že pravice přehlasovala 38 hlasy proti 18 hlasům levici a prosadila své návrhy a svou resoluci.

Zároveň bylo většinou rozhodnuto, že levicoví delegáti, zvolení masou členstva, nemají již právo zastupovat své organisace a převážnou většinu členstva strany, které si je zvolilo, na budoucím sjezdě. Pravicová většina v zastupitelstvu strany se pokusila takovým způsobem znásilnit mínění a rozhodnutí členstva strany a prakticky vyloučit převážnou většinu strany z rozhodování a vlivu na záležitosti strany.

Pravicová skupina vůdců sociální demokracie takto záměrně přivodila a vynutila rozkol strany; předpokládala, že vedoucí činitelé marxistické levice nebudou a nemohou reagovat jinak než založením nové levicové strany. Počítala s tím, že nesporně veliká láska dělnictva k jednotné, desítky let budované straně způsobí, že jen menší část marxistické levice, jen její nejradikálnější živly se rozhodnou vystoupit z dosavadní jednotné dělnické strany a vstoupí do nové levicové strany. Nadto počítala pravice, že bude moci levici před dělníky obvinit z rozbíjení až dosud jednotného dělnického hnutí.

Mezitím byla se strany buržoasie učiněna nutná administrativní opatření. Dne 15. září jmenoval Masaryk novou, úřednickou vládu, jejímž předsedou a zároveň ministrem vnitra byl Jan Černý, bývalý rakouský byrokrat. Jmenováním nové vlády se nic nezměnilo. Ve státě vládla nadále t. zv. politická pětka, t. j. pět vedoucích činitelů koaličních měšťáckých a socialistických stran pod Masarykovým vedením.

Těmito opatřeními dovršili pravičáčtí renegáti svůj zločin — rozbití jednotné strany dělnické třídy, strany sociálně demokratické. To, co se levice neodvážila učinit, udělali nyní pravičáci bez skrupulí a dlouhých úvah.

8. MARXISTICKÁ LEVICE PŘEBÍRÁ VEDENÍ STRANY

Pádná odpověď levice na rozbiječský akt pravicového vedení strany

Na rozbiječský akt pravice odpověděla marxistická levice, ačkoli na něj nebyla připravena, velmi rychle a pádně. Její dosavadní snahy udržet jednotu strany, někdy i za cenu značných ústupků od zásad třídního boje, byly pravicí jedním rázem vyřízeny. Iluse vedoucích činitelů levice, že se jim podaří na sjezdu strany prostým přehlasováním

pravice obrátit kormidlo celé strany doleva, byly diktátorským usnesením zastupitelstva strany, zaměřeným na vynucený rozkol, dokonale vyléčeny.

Do původního sjezdového termínu zbývalo pouhých deset dní; mělo-li se něco podniknout, bylo třeba jednat hned a rázně.

Druhý den, 15. září 1920 večer, sešli se v sále u Zábranských v Karlíně důvěrníci továren a politických organisací soc. dem. strany Velké Prahy v počtu 291 soudruhů a soudružek, aby pojednali o situaci, která se vytvořila. Porada, na níž kromě jiných soudruhů mluvil soudruh Antonín Zápotocký, vyzněla jednoznačně proti pravici. Zpráva o násilném diktátorském jednání pravicové většiny zastupitelstva strany byla vyslechnuta s odporem a rozhořčením. Jednomyslně bylo přijato rozhodnutí, že sjezd strany, svolaný na dny 25. až 28. září, musí se konat za všech okolností. K tomu účelu byl z pražských důvěrníků sociální demokracie zvolen akční výbor, který dostal za úkol provést všechna zbývající opatření, aby bylo zabezpečeno konání sjezdu.

Den nato se sešli zaměstnanci redakce, administrace a tiskárny »Práva lidu« a utvořili závodní radu s právem dosazovat a propouštět zaměstnance a dohlížet na nestrannost uveřejňovaných článků v »Právu lidu«. Závodní rada převzala zároveň do ochrany majetek strany s tím, že jej bude spravovat do sjezdu, aby jej pak předala do rukou nově zvoleného výkonného výboru strany.

Když levici bylo úředním zásahem znemožněno používat pro její list titulu »Právo lidu« a rovněž užívání náhradního označení »Staré Právo lidu« bylo po třech dnech úředně zakázáno, došlo k tomu, že dne 21. září 1920 vyšlo první číslo »Rudého práva« jako ústředního orgánu marxistické levice. Mezitím konal akční výbor levice všechny nutné přípravy ke sjezdu.

Také na Slovensku, kde akci »likvidace« levice vedl Dr. Dérer, dostala situace rychlý spád. První pádnou odpověď dostal Dérer a jeho společníci na sjezdu socialistické mládeže Slovenska, který se konal 5. září 1920 v Bratislavě. Tento sjezd, jehož se zúčastnil i dnešní předseda vlády soudruh Viliam Široký, vyslovil se jednomyslně pro přistoupení ke Komunistické internacionále. Zároveň sjezd změnil název organisace na Svaz komunistické mládeže

Slovenska a vyzval stranu, aby se hned a bez váhání prohlásila za stranu komunistickou.

Druhou ranou pro pravicové vedení strany na Slovensku, které bezostyšně zrazovalo zájmy dělnictva, bylo založení revolučního marxistického časopisu »Pravda chudoby«, jehož první číslo vyšlo 15. září 1920. »Pravda chudoby« se stala oficiálním listem levice a pak komunistické strany a pod zkráceným názvem »Pravda« je dodnes ústředním orgánem KSS.

Radikalisace členstva strany, neplnění slibů pravicového vedení a z toho plynoucí neustálé rozpory mezi nižšími organisacemi a výkonným výborem v Bratislavě byly již od dubnových voleb do parlamentu stále prudší a prudší.

Nakonec došlo k tomu, že proti vůli výkonného výboru v Bratislavě byl svolán deseti krajskými organisacemi na 19. září 1920 do Turčanského Svatého Martina sjezd slovenské soc. dem. strany. Na sjezd se dostavilo celkem 128 delegátů. Z toho pouze hrstka byli stoupenci pravice. Stoupenci pravice přišli na sjezd podle příkazu z Prahy s úmyslem dosud jednotnou stranu rozbít; když však viděli svou slabou posici a nemohoucnost, rozhodli se v čele s Dérerem v počtu jedenácti osob opustit sjezd a konat vlastní poradu. Tím byla roztržka strany i na Slovensku dokonána.

Martinský sjezd se jasně vyslovil pro linii Komunistické internacionály a přijal resoluci, která ostře odmítala koaliční spolupráci strany s buržoasií. Všechny tyto události měly veliký význam pro blížící se XIII. sjezd strany v celostátním měřítku a určovaly jeho náplň a výsledek již předem. Byly velikou podporou pro politiku levice.

Pravice dělala nejrůznější opatření, aby ke sjezdu nedošlo. Poslanci a senátoři zajížděli i k jednotlivým delegátům a přemlouvali je, aby na sjezd nejezdili. Také úřady šly ve všem na ruku představitelům pravicového vedení strany.

Přes všechno, co pravice dělala, aby zmařila sjezd, sešlo se dne 25. září 1920 ve Smetanově síni pražského Obecního domu 321 řádně zvolených delegátů, vesměs stoupenců levice. Bylo to přesně 69 % delegátů zvolených členstvem strany. Nemohlo být proto ani nejmenší pochybnosti o řádnosti, legalitě a pravoplatnosti sjezdu.

Přitom musíme vzít v úvahu, že pravice na Ostravsku a Plzeňsku, jediných dvou krajích, kde si zachovala vliv na krajské vedení strany a kde jí zůstaly jisté posice mezi čle-

ny strany-dělníky, dělala přímo teroristická opatření, aby znemožnila účast levých delegátů z těchto krajů na sjezdu.

Sjezd byl zahájen dne 25. září 1920 obvyklou organisační předporadou, které předsedal soudruh B. Šmeral. Uvedl hned na počátku, že sjezd byl řádně podle organisačního řádu vyhlášen a svolán a že od té chvíle, kdy organisace provedly volby delegátů, kdy tito delegáti byli ohlášeni svými příslušnými krajskými sekretariáty ústředí a dostali jím vystavené mandáty, existuje suverenita a platnost tohoto sjezdu.

Když byly zvoleny komise a určen pořad sjezdu, byla podána organisační zpráva. Čs. soc. dem. strana byla mohutnou organisovanou silou. Měla v té době (je počítáno pouze české a slovenské hnutí) přes 4800 fungujících organisací se skoro půl milionem členů.

Vlastní sjezd zahájil 26. září ráno Josef Hybeš, poslední ze žijících zakladatelů českého dělnického hnutí, věrný a obětavý stoupenec marxistické levice, který byl zvolen čestným předsedou sjezdu. Po zahájení pozdravili sjezd zástupci naší, německé, polské, maďarské, ukrajinské a židovské sociální demokracie. Za německou levici pozdravil sjezd soudruh Karel Kreibich.

Průběh a významná usnesení XIII. sjezdu strany. Vznik samostatné strany levice

Hlavní referát o budoucí činnosti strany přednesl soudruh Bohumír Šmeral. V jeho projevu se jako v kapce vody odrážela celková situace, všechny snahy, tužby a naděje, všechna víra a odhodlanost, ale zároveň všechny nedostatky a značná politická nedozrálost čs. revolučního hnutí, representovaného levicí.

Víra v jakousi samočinnost revoluce, v nezbytnost a samozřejmost jejího příchodu způsobila, že soudruh Šmeral, tento nesporně veliký vůdce československého revolučního dělnictva a spoluzakladatel jeho rodné Komunistické strany Československa, někdy přespříliš váhavě, opatrně a nerozhodně vedl hnutí vpřed, dávaje přednost dokonalému dozrání jednotlivých otázek a dovršení jednotlivých vývojových etap.

Ze Šmeralova názoru na živelnost revoluce vyplývalo i podceňování organisátorské, vůdčí úlohy strany.

To se projevilo i v jeho sjezdové řeči, když mluvil o otáz-

ce jednotné revoluční marxistické strany proletariátu všech národností Československa. Šmeral sice správně řekl:

»Považuji za nutno, jestli opravdu pomýšlíme na to, aby dělnická třída v Čs. republice v dozírné době vzala státní moc do svých rukou, jestli slovo o socialistické republice není i v našich ústech pouhou frází, že musíme chtíti a pracovati k tomu, aby nakonec vznikla zde velká jednotná mezinárodní strana dělnická, zahrnující v sobě dělníky české, německé, maďarské, polské i ukrajinské.«[19]

Zároveň však uvedl, že nacionální rozpory jsou ještě příliš silné, že ani český, ani slovenský revoluční proletariát není ještě natolik zralý, aby k sloučení s revolučními sociálními demokraty ostatních národností došlo ihned. A tak bez ohledu na výzvu Komunistické internacionály k takovému sloučení Šmeral ve svém referátě, obávaje se předčasnosti takového kroku, prohlásil:

» . . . není proto možné, jak by asi odpovídalo představě ruských soudruhů, okamžité organisační spojení dělníků všech národností v jednu stranu, nýbrž jest napřed nutným určité období praktických společných akcí a z toho další stmelení může organisačně vyrůsti.«[20]

V další části svého referátu se však soudruh Šmeral vyslovil velmi bojovně pro revoluční a rozhodné řešení problémů, před kterými dělnická třída Československa stála. Žádal především, aby se strana, která odvrhla dosavadní taktiku spolupráce s buržoasií, postavila veškerou svou silou za bezodkladné vyvlastnění velkostatků, velkých průmyslových podniků a bank a zabavení milionářských zisků válečných zbohatlíků. Zdůrazňoval, že se nesmíme bát postupovat tvrdě a rozhodně

»k průlomu do soukromokapitalistických řádů, k sociálnímu převratu«.[21]

Šmeralův projev způsobil mocný ohlas v myslích všech delegátů sjezdu. Každý si uvědomoval, že dělnictvo ČSR stojí před velikými a historickými událostmi.

Další významný referát, vyzývající k rozhodné a nekompromisní politice, přednesl soudruh Antonín Zápotocký. Zdůraznil, že doba nedovoluje hledat nějaké střední cesty a cestičky, že potřebujeme rozhodné lidi a přímou cestu. Každý se musí rozhodnout buď pro sociální reformismus,

[19] *Protokol XIII. sjezdu Čs. soc. dem. strany dělnické*, str. 125.
[20] Tamtéž, str. 116.
[21] Tamtéž, str. 115.

nebo pro socialistickou revoluci — jiné cesty není. Prohlásil, že je třeba se učit u dělníků sovětského Ruska, abychom jako oni dovedli

»... vtisknout revoluci proletářský směr a proti systému (formální) demokracie, který není ničím jiným než pláštíkem pro zakrytí diktatury buržoasie a kapitalismu, dovedli postavit požadavek diktatury proletariátu a tento požadavek uskutečnit...«[22]

Soudruh Zápotocký podal zprávu ze zasedání II. kongresu Komunistické internacionály, na který byl vyslán jako delegát strany, při čemž zdůraznil, že III., Komunistická internacionála nikoho nelákala do svých řad, nýbrž naopak veřejně předkládá značně tvrdé podmínky pro vstup do KI. Potom přečetl pozdrav KI sjezdu strany.

Exekutiva KI v něm vytýkala čs. marxistické levici, že příliš lpěla na jednotné straně, za což také draze zaplatila. Vyslovovala zároveň naději v další vývoj revoluční dělnické strany v Československu; očekávala především, že vstoupí do KI.

K tomu však nedošlo. Jedenadvacet podmínek pro vstup do KI bylo sice na sjezdu vysvětleno, delegáti se však usnesli zatím pouze o vstup vyjednávat. Akční program strany, který sjezd přijal, vykazoval značný pokrok, i když nemohl být ještě nazván programem komunistickým.

Pravilo se v něm především, že má-li strana vést proletariát k jeho osvobození, musí sáhnout k novým, účelným prostředkům boje. Musí se snažit, aby využila revoluční situace a vedla proletariát k tomu,

»...aby chopil se politické moci a přikročil k uskutečňování socialismu — *diktaturou proletariátu*«.[23]

Ve věci přístupu ke III. internacionále se v akčním programu stanovilo:

»Prohlašujeme, že souhlasíme se zásadami Třetí internacionály. Výkonnému výboru strany se tudíž ukládá, aby vstoupil neprodleně ve styk s moskevským výborem Třetí internacionály za tím účelem, aby připojení naše se stalo skutkem.«[24]

Kromě toho byl projednán a přijat organisační řád strany, který však byl pouze nepatrným zlepšením starého organisačního řádu. Byl také zvolen nový výkonný výbor strany.

[22] *Protokol XIII. sjezdu Čs. soc. dem. strany dělnické*, str. 145.
[23] *Založení Komunistické strany Československa*, SNPL 1954, str. 72.
[24] Tamtéž, str. 73 a 74.

Strana si ponechala staré jméno, ke kterému teprve později začala připojovat v závorce slovo levice, aby se tak odlišila od zrádné pravice.

Všechna tato opatření prakticky znamenala, že marxistická levice, mající za sebou zdrcující většinu členstva strany, se ustavila jako samostatná strana, jako první revoluční marxistická strana dělnické třídy v Československu.

Tehdy sice šlo zatím o stranu revolučního proletariátu českého a slovenského, bylo však na bíle dni, že vytvoření jednotné revoluční marxistické strany dělnictva všech národností Československé republiky je jenom otázkou času.

V německé sociálně demokratické straně situace také dozrávala. Několik málo dní po XIII. sjezdu čs. soc. demokracie, dne 3. října 1920, konal se t. zv. karlovarský sjezd německé sociální demokracie v ČSR. Došlo na něm ke srážce mezi pravicí, představovanou Seligerem, a levicí, v jejímž čele bojoval soudruh Kreibich. Při hlasování o dalším postupu a taktice strany byla levice, která doporučovala rozhodný třídní boj proti buržoasii a přípravu k sociální revoluci, poražena, a to 295 proti 144 hlasům. V zájmu zachování jednoty strany a udržení možnosti dál pracovat mezi jejím členstvem se levice podrobila většině. Bylo však jasné, že toto řešení může mít jen dočasný charakter a že otázka rozkolu i v německé sociální demokracii je pouze otázkou krátké doby.

Rozhodující vliv na vývoj dalších událostí měl samozřejmě vývoj mezi českým proletariátem a proletariátem Slovenska, vývoj, který určil XIII. sjezd čs. sociální demokracie.

To, že rozhodující masy proletariátu Československa byly vymaněny z vlivu zrádných pravicových vůdců, bylo nesmírným úspěchem na cestě vpřed, na cestě k vytvoření marxisticko-leninské strany nového typu, schopné ve vhodné chvíli přejít k rozhodnému útoku na panství buržoasie.

Tento cíl byl ještě daleko. Bylo však dosaženo předpokladu, jak k němu dospět. Byla vytvořena masová strana, s pevnými posicemi v dělnické třídě, strana sdružující ohromnou většinu revolučně naladěného proletariátu Československa, nejlepší, nejodhodlanější příslušníky dělnické třídy, kteří se nelekali žádných obětí.

Podtržením této radostné skutečnosti bylo to, že v čele nové revoluční strany stáli tak vzácní a charakterově čistí lidé, naprosto oddaní věci dělnické třídy, jako byli soudruzi Bohumír Šmeral a Antonín Zápotocký.

Bouřlivý třídní zápas o moc v novém státě, o další osudy našeho lidu počal přecházet do nové etapy.

9. PRŮBĚH A HISTORICKÁ POUČENÍ PROSINCOVÉ GENERÁLNÍ STÁVKY

Marxistická levice — nyní již samostatná strana, která měla za sebou většinu české a slovenské dělnické třídy, přikročila ihned po zářijovém sjezdu k horečnému budování organisací. Neměla však dostatečných znalostí bolševických zásad pro budování strany nového typu, neměla ani ve svém vedení soudruhy, kteří by ovládali aspoň základní znalosti marxisticko-leninského učení. Proto její postup v mnohém směru nebyl správný, byl ještě přeplněn tradicemi sociáldemokratismu. Kromě toho novému vedení nezbylo než začínat s novými, narychlo ustanovenými tajemníky, kteří neměli dosti zkušeností v politické a organisační práci. Největší obtíže byly na Ostravsku a Plzeňsku, kde si pravice zachovala všechny organisační a hospodářské posice, sekretariáty i krajské časopisy a jejich redakce.

Všechny těžkosti však byly díky revolučnímu elánu dělnického členstva strany zdolávány celkem hladce.

Československá buržoasie pozorovala se znepokojením tento pro ni krajně nepříznivý vývoj v dělnickém táboře. Viděla jej a chvěla se strachem před dalšími důsledky tohoto vývoje. Pokus isolovat nejrevolučnější levicové živly od strany a dělnické třídy se nezdařil; právě naopak, revoluční dělnictvo pod vedením levice isolovalo v září 1920 pravicovou renegátskou skupinu vůdců od členských mas strany. Pravičákům nezbylo, než aspoň částečně přiznat svou porážku v zápase s levicí o členské masy a o vliv v dělnické třídě. Přiznávali to neradi a se skřípěním zubů přemýšleli o odvetě.

Buržoasie a pravicoví zrádci, které masa proletariátu opustila, semkli se proto ještě těsněji k vzájemné podpoře. Společně začali uvažovat o způsobu, jak by bylo možno zničit a zdeptat nenáviděné revoluční dělnictvo. Plán na přípravu provokace vůči levici uzrával. Buržoasie i soc. dem. pravice si uvědomovaly, že chtějí-li dosáhnout svého cíle, musí jednat rychle, dříve než revoluční marxistické hnutí zesílí a upevní své posice.

První kolo zahájila Černého úřednická vláda. Zavedla provokačně vysokou daň z uhlí, zvýšila cenu cukru a mou-

ky, začala pronásledovat a vypovídat levicové dělnické funkcionáře z míst a okresů, kde se stali buržoasii nepohodlnými, začala konfiskovat revoluční tisk. Tato opatření vyvolávala v širokých dělnických vrstvách hluboký odpor a vření.

Buržoasie však pokračovala dál a úmyslně v tvrdém postupu proti dělnictvu. Narůstal jí hřebínek také proto, že sovětské armády byly donuceny zahájit ústup od Varšavy a z Polska vůbec. Zrádci Trockij a Tuchačevskij měli zásluhu na tom, že se strachem roztřesená kolena kapitalistů ve střední Evropě, a tedy i v Československu, znovu poněkud uklidnila, že stoupla jejich troufalost a útočnost vůči proletariátu.

Přípravy buržoasie a pravicových vůdců k porážce revolučního dělnictva

Čs. buržoasie, skrytá za zády úřednické vlády, připravovala energicky svůj pokus rozdrtit revoluční předvoj proletariátu. Cítila, že má dobrou posici, a také dobu považovala za vhodnou. Byla připravena. Agrárnickému velkostatkáři Ant. Švehlovi jako ministru vnitra se během uplynulých dvou let podařilo vybudovat silný mocenský aparát buržoasní republiky.

Revoluční marxistická strana, která se nedávno zrodila, začala naopak teprve budovat svou organisaci a své opěrné body. Neměla spojence a neměla revoluční zkušenosti, nebyla připravena ani na obranu, tím méně na útok. Osudným nedostatkem, který si ovšem soc. dem. levice v té době neuvědomovala, byla skutečnost, že dělnická třída nejenom byla rozpolcena, ale hlavně to, že její revoluční část neměla nezbytné spojence v ostatních vrstvách pracujících. Měla slabé nebo naprosto nepatrné posice mezi inteligencí a živnostnictvem; takřka vůbec žádné posice neměla však na venkově mezi pracujícím rolnictvem, domkáři a vesnickou chudinou. Velikou politickou chybou s tragickými důsledky se ukázalo usnesení XII. sjezdu čs. soc. dem. strany, kterým byla odmítnuta parcelace vyvlastněné velkostatkářské půdy. Tento nesprávný a nemarxistický krok, který na dlouhou dobu odcizil drobné a střední rolnictvo, hladovějící po půdě, dělnické třídě a její politické straně, způsobil isolaci revolučního dělnictva od jeho přirozených spojenců v boji s buržoasií. Nejenom to: způsobil, že se pracující vrstvy vesnice daly zlákat stranou českých

statkářů, agrárníky, slibujícími jim parcelaci a příděl půdy, a vstupovaly do jejich organisací.

S hlediska dělnické třídy a jejího revolučního předvoje byla tedy situace pro jakoukoli větší bojovou akci proti buržoasii krajně nevhodná.

Buržoasii se naopak zdálo, že přišel čas skoncovat s politikou ústupků dělnické třídě, která byla diktována dosavadní třídní slabostí kapitalistů. Domnívala se, že revoluční poválečná vlna počíná již ochabovat, že přišel čas zasadit rozhodující, ne-li smrtelnou ránu revolučnímu proletariátu.

Proto po řadě porad a důkladných příprav, když pravicoví soc. dem. vůdci požádali formálně začátkem prosince 1920, aby státní moc zakročila v jejich prospěch a vyrvala pro ně z rukou dělnictva Lidový dům a tiskárnu v Hybernské ulici, byla buržoasie ochotna všestranně jim vyhovět. Pravicoví renegáti obdrželi od soudu i od pražského magistrátu listiny dokazující oprávněnost jejich nároků na zmíněný majetek. Zbývalo tedy pouze jej převzít: to však nebylo tak jednoduché. Dělnictvo svůj majetek chránilo. Bylo nutno si pro něj jít. Jediný, kdo to mohl pro pravicové zrádce dělnické věci zařídit, byla policie a četnictvo buržoasního aparátu. A to se také stalo.

Průběh prosincové generální stávky

Dne 9. prosince 1920 několik set četníků a policistů obsadilo Lidový dům, redakci a tiskárnu Rudého práva a ústřední sekretariát strany. Tento proletářský majetek byl přes hrdinný odpor pražského dělnictva, bránícího svůj majetek, vyrván z rukou statečných majitelů — dělníků — a předán pravicovým zrádcům, kteří jej ještě téhož dne v noci převzali, kráčejíce dvorem plným zbytků barikád, střepin skla a proletářské krve, prolité při jeho obraně.

Proti pražským dělníkům, spěchajícím bránit svůj majetek, zakročoval mocenský aparát buržoasie se vší rozhodností a brutalitou.

Na zabrání Lidového domu policií, na tento akt hrubého násilí a porušení nejzákladnějších práv dělnictva, odpovědělo vedení levice vyhlášením všeobecné protestní stávky.

Během dopoledne 10. prosince docházely zprávy, že celé kraje již zahájily stávku nebo se ji chystají v nejbližších hodinách zahájit. Protest proti zabrání Lidového domu policií byl nečekaně veliký. Dělnictva se zmocnilo hluboké

vzrušení. V Praze se konaly mohutné demonstrace zaměstnanců téměř všech větších závodů. Výkonný výbor levice se proto rozhodl nejen žádat, aby uloupený majetek byl dělnictvu vrácen, ale položit také řadu sociálně politických požadavků. Ještě téhož dne vydal provolání, ve kterém se pravilo:

»Výkonný výbor považuje za účelné, aby velké hnutí mas, vyprovokované násilím vlády a vládní pravice, stalo se posílením našeho boje nejen za dům a podniky strany, nýbrž současně *za velké naše požadavky politické a sociální!*

Dělníci a dělnice! Zastavte práci v obvodu celé republiky a vstupte do boje!«[25]

Tato výzva jen ještě více roznítila plamen bojovnosti dělnictva. Stávka se šířila jako povodeň. Nejbojovnější bylo rudé Kladensko. Tam byla stávka úplná a trvala nejdéle. Avšak i Brněnsko, zejména rosicko-oslavanský revír, a Hodonínsko bojovaly více než statečně. Také Slovensko nezůstávalo pozadu: jmenovitě ve Vrútkách, kde se dělnictvo zmocnilo železničních dílen, pošty a telegrafu, obsadilo nádraží a převzalo na nějakou dobu moc do svých rukou, a v gelnickém okrese byl boj mezi dělnictvem a státní mocí zvlášť houževnatý. Slabá byla stávka na Plzeňsku.

Celkem uposlechlo výzvy k zastavení práce skoro milion dělníků. Nová a radostná byla skutečnost, že vedle českých a slovenských dělníků stávkovali i dělníci němečtí, maďarští, ukrajinští a polští.

Na Kladensku byla stávka zvlášť prudká. Podobně tomu bylo na Oslavansku a v Hodoníně. Tam všude tvořili dělníci revoluční a dělnické rady a obsazovali závody a úřady, takže na mnoha místech přešla moc do rukou dělnické třídy. V některých krajích byly zabírány velkostatky, tvořily se rudé gardy a budovaly orgány revoluční moci.

Vedení levice bylo rozsahem, hloubkou a revoluční bojovností stávky skoro překvapeno. Nebylo na podobný postup připraveno, a proto zůstalo kromě uvedených výzev značně pasivní. Nezmohlo se na jednotné a cílevědomé vedení a stupňování akce.

Vláda Černého, která tuto akci záměrně vyprovokovala v době pro levici krajně nevhodnou, očekávala, že obsazení Lidového domu neprojde hladce. Připravila se proto přede dem ke zlomení každého odporu.

[25] *Založení Komunistické strany Československa*, SNPL 1954, str. 77.

V neděli dne 12. prosince se konala na pražském hradě za Masarykova předsednictví mimořádná schůze vlády, na které se jednalo o opatřeních, jak zdolat stávku. Vláda se usnesla vyhlásit v Praze a v řadě venkovských okresů výjimečný stav a stanné právo.

Avšak první vojenské jednotky, nasazené proti dělnictvu, nechaly se buď odzbrojit, nebo přešly k dělníkům.

Po prvé bylo použito zbraně proti stávkujícímu dělnictvu 10. prosince v Praze. Policie tehdy střílela do stávkujících demonstrantů dvakrát: jednou před parlamentem a po druhé před Ringhofferovou továrnou na Smíchově. Byl při tom zastřelen dělník Kulda a více než deset dalších dělníků bylo těžce zraněno.

V úterý dne 14. prosince došlo ke střelbě do demonstrantů před budovou hejtmanství v Mostě. Někteří zranění, byly mezi nimi i děti, byli střeleni zezadu. Celková bilance mosteckého krveprolití byla osm mrtvých a přes dvacet těžce zraněných.

Druhý den bylo stříleno do stávkujícího dělnictva ve Vráblech na Slovensku. Výsledek: čtyři mrtví a přes deset těžce zraněných.

K zvlášť velikým zásahům vojsk došlo v Oslavanech a Hodoníně. Oslavany měly mimořádný význam, neboť tam byla elektrárna, která zásobovala město Brno a jeho průmysl elektrickým proudem. Dvě vojenské jednotky, vyslané, aby zlomily stávku v Oslavanech, byly však ještě na nádraží odzbrojeny. Získanými zbraněmi se ozbrojili stávkující dělníci a horníci, kteří z elektrárny vytvořili pevnost. Druhý den byly vyslány do Oslavan nové vojenské útvary, mnohem silnější, doplněné dělostřelectvem. I této ohromné přesile trvalo velmi dlouho, než se jí podařilo zdolat odpor stávkujících.

Rovněž v Hodoníně došlo k odzbrojení prvních dvou vojenských oddílů vyslaných proti dělníkům a teprve další dva prapory vojska byly s to obsadit město, úřady a továrny, jež byly v rukou stávkujících.

Ve dnech 14. a 15. prosince a během dalších dnů byl za pomoci policie a četnictva, vojska i ozbrojených Sokolů a Orlů zlomen odpor stávkujících i v oblastech, kde dělníci kladli nejtužší odpor, jako na Kladensku. Po celé republice se rozlila vlna persekuce a brutálního zatýkání vedoucích účastníků stávky a funkcionářů levice. Stovky zatčených byly po krutém týrání odváženy v okovech do věznic. Jen v Praze a na Kladensku bylo zatčeno a uvězněno asi 1500

až 1800 dělníků, na Brněnsku několik set, v samém Hodoníně okolo 220 atd. Celkem bylo zatčeno více než 3000 osob. Mnohé věznice byly přeplněny. Buržoasní soldateska řádila jako zběsilá.

Důsledky a poučení z prosincové stávky

Přes to, že stávka bylo prohrána, nezůstala po ní mezi dělnictvem ani skleslost, ani poraženecká nálada.

III. internacionála poslala 21. prosince 1920 bojujícímu dělnictvu Československa svůj pozdrav a projevila mu solidaritu v obsáhlém telegramu.

Tento projev, který mohl být otištěn v »Rudém právu« až 28. prosince, byl značnou posilou krutě pronásledovaným, avšak nezlomeným revolučním bojovníkům v Československu.

Buržoasie se snažila co nejvíce využít záměrně vyprovokované stávky ve svůj prospěch a pokoušela se všemi prostředky zdeptat, rozdrtit a zničit revoluční předvoj čs. proletariátu. Slovo předala soudům. Podle příkazu shora byla většina zatčených obžalována pro zločin velezrady. S velikým humbukem byla připravována řada procesů, z nichž do dějin vešly dva: »Proces s oslavanskými zrádci« a »Velezrádný proces Kladenský«. I když obvinění z velezrady musilo být nakonec odvoláno, desítky soudruhů byly přesto odsouzeny k mnohaletému žaláři. Stovky a tisíce zatčených nepropadly ve vězení skleslosti, nýbrž chovaly se statečně. Dělnická veřejnost organisovala pro ně široké akce solidarity a sbírky peněz i potravin. V závodech zůstal bojový duch stávky, veřejné schůze a demonstrační projevy nadále ukazovaly revoluční a nezlomnou náladu v masách.

Soudruh Bohumír Šmeral, který pronesl 14. ledna 1921 ve sněmovně velikou protestní řeč, pranýřující zejména neslýchanou surovost, s jakou se jednalo se zatčenými, stejně jako odpornou zradu pravičáckých vůdců, uváděl řadu příkladů bojovné nálady mezi dělnictvem po stávce.

Černý úmysl buržoasie vyprovokovat dělnictvo v dobu pro ně krajně nevhodnou do nerozvážné akce, do předem ztraceného nástupu a bojové akce, ve které by buržoasie utopila v krvi, vyvraždila nebo aspoň na dlouhá léta zavřením do žalářů umlčela nejrevolučnější, nejodhodlanější a nejstatečnější syny a dcery dělnické třídy, se nepodařilo uskutečnit, nebo jen z nepatrné části. Věznění a pronásle-

dování vůdců stávky jen rozdmychávalo plamen třídní nenávisti k buržoasii a vyvolávalo hluboký pocit opovržení k zrádcům dělnických zájmů, vedoucím činitelům reformistických stran.

Úmysl buržoasie a socialistických renegátů provokací zdeptat a zničit revoluční, marxistické hnutí se nezdařil.

Prosincová stávka skončila porážkou dělnictva, boj o charakter a další vývoj republiky byl na dvě desítky let rozhodnut, a to ve prospěch buržoasie, ve prospěch kapitalismu.

Přesto měla prosincová stávka pro dělnickou třídu Československa ohromný, vpravdě historický význam.

Porážka, kterou dělnická třída utrpěla, zbavila ji mnoha ilusí. Přispěla k demaskování zrádných pravicových oportunistických vůdců v očích dělnictva. Ukázala jasně všechnu brutalitu a bezohlednost buržoasie, odhodlané hájit své třídní panství bez ohledu na životy a množství prolité krve. Odhalila i Masaryka, jemuž mnoho dělníků do té doby důvěřovalo, jako rozhodného nepřítele socialismu, spojence buržoasie a agenta západního imperialismu.

Historické prosincové dny urychlily zrání v řadách čs. proletariátu; staly se kolébkou, ve které se mu za několik měsíců zrodil nový vůdce — Komunistická strana Československa.

Stávka byla předem ztraceným, uměle vyprovokovaným, dělnictvu vnuceným zápasem. Nemohla skončit vítězně již proto, že dělnická třída neměla v rozhodujícím okamžiku ve svém čele cílevědomou revoluční marxistickou stranu, která by měla dost zkušeností, dost znalostí marxistické revoluční strategie a taktiky, aby byla s to vést dělnickou třídu do vítězného boje s třídním nepřítelem. Dělnická třída trpěla dále nejednotností, roztříštěností ve svých řadách, jakož i téměř úplnou isolovaností od středních vrstev, zejména od rolnictva, které nedovedla ani v jeho nejchudších vrstvách získat pro svůj boj. O slabosti vedení strany svědčí i skutečnost, že se nechalo vyprovokovat, nechalo se svést, vmanévrovat do sporu o Lidový dům.

A proto došlo k porážce, jejíž bolestné zkušenosti se však staly nesmírnou hodnotou a poučným příkladem, který měl vliv na naše počínání při dalších srážkách s buržoasií, zejména v květnové revoluci 1945 a zvláště pak ve slavných vítězných únorových dnech v roce 1948.

Prosincová stávka 1920 se stala školou československého

proletariátu na cestě k sociálnímu osvobození, školou trpkých zkušeností, bez kterých je těžko se obejít.

Česká buržoasie od té doby po osmnáct let rozhodovala o osudech národa a státu. Její třídní panství, vybudované na bezohledném vykořisťování pracujícího lidu, skončilo mnichovskou zradou, porážkou, ponížením a těžkým utrpením všeho lidu, vrženého do chřtánu německého nacismu.

Když jsme však zásluhou Sovětské armády-osvoditelky a statečného a obětavého boje illegální komunistické strany povstali v květnu 1945 znovu jako svobodný národ a zřídili lidově demokratický stát, neměla česká buržoasie již valné naděje na restauraci svého předmnichovského režimu.

Když česká buržoasie sebrala všechny své zbývající síly, a opírajíc se především o své imperialistické spojence na západě, pokusila se přesto v únoru 1948 o násilný zvrat a obnovu kapitalismu v Československu, byla během několika dnů na hlavu poražena a rozdrcena.

Zkušenosti z prosincové stávky byly nemalou pomocí čs. pracujícímu lidu při tomto vítězství.

IV

Vytvoření Komunistické strany Československa

10. USTAVUJÍCÍ SJEZD KSČ

Porážka revoluční části dělnické třídy v prosincové stávce byla porážkou všeho pracujícího lidu. Buržoasie si prosincovou porážkou dělnictva upevnila své posice. Kapitalisté si uvědomovali, že bezprostřední nebezpečí pro jejich třídní panství minulo.

Se zdvojnásobenou dravostí počali řešit poválečnou krisi svého hospodářství na účet pracujících. Byl zahájen generální útok na mzdy a beztak ubohou a nízkou životní úroveň proletariátu. Od prvního února 1921 povolila vláda zdražení mouky a chleba, zároveň však zakázala zvyšování mezd. Příděly potravin z veřejného zásobování, které se prodávaly za úředně stanovenou cenu, byly sníženy na polovinu.

Uvědomělá část dělnictva chápala, že reptáním se nic nespraví. Viděla také, po draze zaplacených zkušenostech, že se nic nedokáže dohadováním a spoluprací s buržoasií. Bylo jí jasné, že kruté postavení dělnictva může zlepšit jen rozhodný, tvrdý třídní boj s kapitalisty, boj na život a na smrt, až do porážky a úplného zničení buržoasie.

Formování komunistického hnutí v Československu

První, kdo se vzchopil k činu, byl proletariát Slovenska. Zde, jak již bylo řečeno, prošla prosincová generální stávka s mimořádným revolučním nadšením. Pravicoví renegáti byli na Slovensku již plně odhaleni, zbývalo již jen vyvodit konečné důsledky ze vzniklé situace.

Za těchto okolností došlo ve dnech 16. a 17. ledna v Lubochni ke sjezdu delegátů revolučního dělnictva z celého Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny. Tento sjezd se významně zapsal do dějin dělnického hnutí Slovenska.

Vítajíc tento sjezd jako historický mezník ve vývoji dělnického hnutí Slovenska, napsala »Pravda chudoby« z 13. ledna 1921 v úvodníku toto:

»Proletariát Slovenska a Zakarpatskej Rusi bude prejednávať v Lubochni, ako nastúpiť jednotnú cestu. Ešte

žiaden sjazd nebol taký dôležitý, ba historický, ako bude tento.

Proletariát a dedinská chudoba, odpútaná od buržoázie a lžisocialistov, berie do rúk rudý prápor, aby sama zabojovala a vydobyla víťazstvo socializmu.«

Sjezdu v Lubochni se zúčastnilo 149 řádných delegátů, zastupujících celkem 241.205 politicky a odborově organisovaných příslušníků dělnické třídy a pracujícího lidu Slovenska a Zakarpatska. Podle národnosti bylo mezi delegáty 88 Slováků, 36 Maďarů, 15 Němců, 6 Ukrajinců a 4 zástupci židovské organisace Poale Zion. Z národnostního složení delegátů je vidět, že na sjezdu byly zastoupeny revoluční marxistické organisace všech národností obývajících Slovensko a Zakarpatskou Ukrajinu. V tomto směru učinil sjezd v Lubochni velmi záslužnou a politicky mimořádně závažnou věc. Usnesl se sjednotit v jednotné organisaci, rozdělené na kraje, okresy a místní organisace, bez zřetele na národnost, všechny revoluční marxisty Slovenska a Zakarpatska.

Hlavní a nejdůležitější otázkou, kterou sjezd projednával, bylo rozhodnutí připojit se ke III., Komunistické internacionále a přijmout 21 podmínek KI. Všichni delegáti se vyslovili jednoznačně pro tyto podmínky. Jediná výhrada byla učiněna při sedmnácté podmínce, která stanovila, aby strana byla nazvána komunistická strana (sekce III. internacionály). Přijetí této podmínky učinil sjezd závislým na rozhodnutí celostátního sjezdu levice, který se měl konat za čtyři měsíce v Praze.

Sjezd v Lubochni splnil své velké poslání a stal se vpravdě historickým. Dělnictvo Slovenska se stalo pevným a věrným stoupencem revolučního směru, takže od sjezdu v Lubochni se pravicová sociální demokracie na Slovensku stala nepočetnou sektou, bez vlivu na proletariát, a zůstala jí po celou dobu trvání předmnichovské republiky.

Souhrnně možno říci, že sjezd marxistické levice Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny v Lubochni položil základy k vytvoření opravdu revoluční strany slovenského proletariátu. Stal se ustavujícím sjezdem komunistické strany na Slovensku, a tím i dějinným předělem v boji dělnické třídy Slovenska za její sociální a národnostní osvobození.

Stal se jedním z historických pilířů, na kterých stojí základy dnešního osvobozeného Slovenska, spějícího k rozkvětu socialismu, Slovenska radostně pracujícího a budu-

jícího, uskutečňujícího a proměňujícího v činy sny a tužby delegátů z Lubochně.

Také v německé sociálně demokratické straně v ČSR dozrála situace mezi pravicí a levicí ke konečnému řešení. K střetnutí došlo v prosincové generální stávce, při které se německá levice postavila po bok bojujícímu českému a slovenskému dělnictvu. Německá pravice se však postavila za Tusara a jeho zrádný postup. Byla za to soudruhem Kreibichem a jeho stejně smýšlejícími soudruhy přísně odsouzena na konferenci německé levice, která se konala ve dnech 9. a 10. ledna 1921. Pravicové představenstvo německé sociální demokracie odpovědělo na tuto kritiku tím, že vyloučilo celý liberecký kraj, ovládaný levicí, ze strany. Tento nedemokratický postup pravice vyvolal však mnoho protestů z celé řady organisací a okresů. Dne 30. ledna 1921 se pak konala krajská konference organisací německé sociální demokracie Liberecka, na které bylo usneseno svolat na březen celostátní sjezd německé marxistické levice.

Dne 12. března 1921 se tento sjezd sešel v Liberci, aby se po přijetí 21 podmínek III., Komunistické internacionály a rozhodnutí o vstupu do KI prohlásil za ustavující sjezd německé sekce komunistické strany v Československu. Tento sjezd německých komunistů vydal také výzvu k vytvoření jednotné komunistické strany v Československu, bez rozdílu národností.

Ustavení německé komunistické strany v Československu bylo významným a hodnotným přínosem ke snahám o rychlé vytvoření jednotného komunistického hnutí v Československu.

Náš výpočet sil, které usilovaly o vytvoření jednotné internacionální Komunistické strany Československa, byl by neúplný, kdybychom zapomněli vyzvednout zvlášť významnou úlohu, kterou v tomto směru sehrálo hnutí mládeže.

O vytvoření Svazu komunistické mládeže Slovenska jsme již mluvili. Obdobný vývoj prodělávala i sociálně demokratická mládež česká a německá. Je nespornou skutečností, že proletářská mládež Československa, naplněná mladistvým revolučním zápalem, byla ve svém nástupu za revolučním praporem vždy o několik měsíců před staršími soudruhy. Přispívala k tomu okolnost, že pracující mládež zvláště trpěla důsledky imperialistické války.

Proto se také z řad pracující mládeže ozývaly hlasitěji ostré protesty proti zrádnému, bezpáteřnému jednání vůdců sociálně demokratické strany a odborových organisací.

Dva měsíce před prosincovou stávkou, začátkem října 1920, se na sjezdu české sociálně demokratické mládeže jednalo o tom, že se mládež odpoutá od soc. dem. strany, přistoupí ke Komunistické internacionále mládeže a že se všechny národnostní Svazy revolučně marxistické mládeže v ČSR sloučí v jednu organisaci. O týchž problémech jednal koncem října i sjezd německé sociálně demokratické mládeže. Vytvořil osmičlenný koordinační výbor české a německé mládeže, který připravoval sjednocení.

Avšak teprve prosincová generální stávka, které se revoluční mládež bez rozdílu národností zúčastnila s velikým nadšením, učinila otázku sjednocení nanejvýš aktuální.

Na 6. února 1921 byl do Prahy svolán sjezd české revoluční marxistické mládeže, který se stal ustavujícím sjezdem českého Komunistického svazu mládeže. Tento sjezd byl nesen již zcela novým duchem, odhazujícím do starého haraburdí všechny dosavadní zkostnatělé názory na úkoly socialistické mládeže.

Návrh na vytvoření českého Komunistického svazu mládeže byl shromážděním přijat 120 hlasy proti 9 hlasům; přistoupení ke Komunistické internacionále mládeže a tím i k zásadám III. internacionály bylo přijato jednomyslně za nadšeného zpěvu Internacionály.

Mládež dala příklad všemu československému proletariátu svým sjednocovacím sjezdem 20. února 1921; na něm byly spojeny zmíněné tři národnostní svazy komunistické mládeže v ČSR v jednotný Svaz komunistické mládeže Československa.

Sjednocovací sjezd mládeže se usnesl na provolání k československému proletariátu, ve kterém se mimo jiné pravilo:

»Následujte příkladu mládeže! Proletáři všech národů tohoto státu, spojte se! Spojte se pod praporem Komunistické internacionály, spojte se k boji za sovětské Rusko, k boji za komunismus!«[26]

Takovým způsobem se i mládež přidružovala k všeobecnému volání po vytvoření jednotného komunistického hnutí v Československu.

[26] *Založení Komunistické strany Československa*, SNPL 1954, str. 92 a 93.

Persekuce a velezrádné procesy s účastníky prosincové stávky

Buržoasie se mezitím marně pokoušela zastrašováním a persekucí revolučního hnutí odvrátit proletariát Československa od nově nastoupené revoluční cesty. Nepomáhaly ani masově organisované procesy proti účastníkům prosincové generální stávky. Řada z nich vešla do dějin našeho dělnického hnutí; byl to zejména proces s oslavanskými »velezrádci« a t. zv. velezrádný proces s kladenskými proletáři.

Kladenský proces, vedený před šestičlenným výjimečným senátem v Praze od 31. března do 13. dubna 1921, byl organisován jako opravdový monstreproces.

Hlavním obžalovaným v tomto procesu byl soudruh Antonín Zápotocký, který nakonec, jako řada společně s ním obviněných dělníků, byl odsouzen k 18 měsícům těžkého žaláře.

Soudruh Zápotocký statečně hájil sebe i své soudruhy. Nebojácně a hrdě odhaloval bídáctví buržoasie a jejích reformistických nohsledů. V závěrečném projevu před vynesením rozsudku prohlásil jménem obžalovaných:

»Na počátku procesu prohlásili jsme my, zde obžalovaní, že žaloba opírá se o detaily našeho politického přesvědčení, aby tím snáze mohla zkonstruovat obvinění velezrady. Prohlásili jsme proto, že se nepustíme do žádné diskuse o našem politickém přesvědčení a že obmezíme se pouze na vyvrácení fakt, skutečných činů, jež žaloba nám klade za vinu. Učinili jsme tak hlavně z toho důvodu, aby se stalo zřejmým, že prosincové události, k nimž byl dán popud násilným zabráním Lidového domu z rukou dělnictva, nebyly žádnou revolucí, žádným pokusem o převrat, žádným komunistickým pučem, ale že to byla protestní generální stávka, spojená s demonstračním hnutím za socialistické požadavky dělnictva, že zde šlo o výbuch rozhořčení dělnictva, když vidělo, že Lidový dům se stal cenou, za kterou vláda koupila hlasy socialistů pravice.

Průvodní řízení, zdá se nám, končí dojmem, že původci prosincových událostí nebyli jsme my, a že praví vinníci jsou skutečně ti, kteří zabráním Lidového domu hleděli způsobit výbuch roztrpčeného dělnictva a snažili se rafinovaně vyprovokovat a vtáhnout dělnictvo do konfliktu s ozbrojenou státní mocí, aby pak na základě toho mohla býti vedena persekuce proti třídně nekompromis-

nímu dělnickému hnutí a osnovány procesy o pozdvižení, spiknutí a velezradě.

To byl přímo plán, jenž byl zahájen v prosinci vniknutím četnictva do Lidového domu, a my se domníváme, že se podařilo přes všechno zapírání svědků z pravice dokázat, že to byli vůdcové ze sociálně demokratické pravice, kteří spolu s vládou utvořili komplot na vyvolání prosincových událostí, při nichž bylo přes 3000 dělníků a dělnic zatčeno a uvězněno.

Aby tato skutečnost nebyla zatemňována, učinili jsme svoje prohlášení na začátku přelíčení o zdržení se rozvádění a objasňování svých politických zásad. Toto prohlášení bylo nepřátelskou žurnalistikou líčeno, jako bychom utíkali od svého komunistického přesvědčení, ač již v průběhu přelíčení většina nás obžalovaných otevřeně a bezvýhradně prohlásila se za stoupence III., Komunistické internacionály. Proto dnes, ku konci procesu, jménem nás všech, kteří jsme tak učinili, považuji za nutné prohlásit, že jsme komunisty, že hlásíme se ke III. internacionále, že chováme přesvědčení o příchodu sociální revoluce, která uvolní nové, zdravé síly sociální, hospodářské, kulturní i etické, které se tají v rozvrácené a odumírající staré společnosti kapitalistické.

Žádný soudní rozsudek není s to změnit v nás toto přesvědčení . . .«[27]

Z uvedeného prohlášení, v jehož duchu se chovali obžalovaní i u jiných procesů, jasně vysvítá, že všechno pronásledování a žalařování nemohlo zlomit a nezlomilo bojovného ducha pracujících, nedovedlo a nemohlo je zastrašit ani odvrátit od jednou započatého revolučního boje.

Svolání, zahájení a průběh ustavujícího sjezdu KSČ

Všechny vylíčené události, zejména ty, jež se odehrály po prosincové generální stávce, která jako bouře důkladně očistila ovzduší, dávaly uzrávat předpokladům k vytvoření mohutného mezinárodního komunistického hnutí v Československu. Pod vedení čs. sociálně demokratické levice se po krutých prosincových zkušenostech postavilo více než devadesát procent všech dřívějších členů sociálně demokratické strany.

Dělnické revoluční hnutí se valilo kupředu a do svého stále mohutnějšího proudu strhovalo nové, dosud stranou

[27] *Velezrádný proces Kladenský*, brožura, 1921.

stojící živly. Skutečné smýšlení v mase dělnictva ukázala široká předsjezdová diskuse v řadách členstva strany o otázce přijetí 21 podmínek KI a o otázce vstupu do III., Komunistické internacionály. Tato diskuse, kterou organisovalo vedení levice a která měla za úkol seznámit všechny příslušníky strany s obsahem podmínek KI a zásadami komunistické taktiky a strategie, přinesla významné výsledky. Zprávy z jednotlivých žup a krajů hlásily, že se ve všech organisacích více než devadesát procent členů jasně a rozhodně hlásí mezi stoupence Kominterny, mezi nadšené obdivovatele Velké říjnové socialistické revoluce, k taktice nekompromisního boje s buržoasií a jejími sociálšovinistickými lokaji.

Logickým důsledkem tohoto vývoje bylo svolání sjezdu čs. sociálně demokratické strany-levice na 14. až 16. května 1921 do Prahy. Tento sjezd se stal ustavujícím sjezdem Komunistické strany Československa.

Sjezdu, který se konal za slavnostní a nadšené nálady ve dvoraně karlínského Obecního domu, účastnilo se 569 delegátů, zastupujících více než 350.000 členů strany (včetně členstva odborových organisací na Slovensku) nejen české a slovenské, ale i maďarské a ukrajinské národnosti. Revoluční proletariát Slovenska byl na sjezdu zastoupen bez rozdílu národní příslušnosti. Jako hosté byli přítomni zástupci revolučních marxistů polských z Těšínska, jakož i německé komunistické sekce.

Jako host byl také přítomen básník S. K. Neumann, který byl zástupcem a vedoucím činitelem několika desítek komunistických skupin, různě rozsetých po Čechách a na Moravě a vzniklých z části bývalých stoupenců anarcho-komunismu.

Exekutiva Komunistické internacionály poslala sjezdu pozdravný dopis, ve kterém se mluvilo o důsledcích zrady pravicových vůdců, o hrdinném boji čs. proletariátu v prosincové stávce, o nebezpečí centristických úchylek v čs. revolučním hnutí a o nutnosti jejich rozhodného potírání. Pravilo se v něm:

»Doufáme, že sjezd nejen přijme jméno komunistické strany, aby se zjevně odlišil od sociální demokracie, pošpiněné koalicí s buržoasií, nýbrž že se zjevně a jasně přihlásí k zásadám a taktice Komunistické internacionály.«[28]

[28] *Založení Komunistické strany Československa*, SNPL 1954, str. 99.

Vedoucí činitelé Kominterny projevovali značné obavy z oportunistických a centristických tendencí ve vedení čs. soc. dem. levice a strachovali se o další vývoj revolučního hnutí v ČSR. Nutno říci, že i soudruh Zápotocký a někteří s ním věznění příslušníci strany měli obavy o osud sjezdu a své milované strany. Báli se, že sjezdoví delegáti by se mohli zaleknout velikých povinností a nemalé odpovědnosti, kterou s sebou přináší příslušnost ke komunistické straně, jež je bojovou avantgardou proletariátu a je vystavena mnohým strádáním, těžkostem a utrpení. A proto se rozhodli poslat z pankrácké věznice obsáhlou plamennou výzvu k delegátům sjezdu.

Žádali v ní všechny delegáty, aby nedvojsmyslně a jasně vyjádřili své rozhodnutí — buď ano, nebo ne. Sami za sebe pak prohlásili:

»My z pankrácké trestnice ohlašujeme sjezdu své určité: *Ano, přijímáme bezpodmínečně všechny podmínky přistoupení k III. internacionále a stejně bezpodmínečně trváme na jejich provádění . . .*«[29]

Svou výzvu pak ukončili vyjádřením důvěry k sjezdovému rozhodnutí.

»Úkolem sjezdu je ustaviti na troskách československé sociální demokracie komunistickou stranu československou, součást veliké mezinárodní komunistické strany v Československé republice, sekci III. internacionály.

Jsme přesvědčeni, že sjezd tomuto úkolu plně dostojí.«[30]

Vývoj událostí spěl však velmi rychle kupředu a učinil obavy KI a uvězněných soudruhů bezpředmětnými.

Sjezdové jednání o otázce přijetí 21 podmínek KI, o změně názvu strany a o přístupu ke III., Komunistické internacionále procházelo naprosto hladce, za vzrušené pozornosti delegátů a hostů.

Byl to vpravdě slavný a historický okamžik, pro všechny časy zaznamenaný v dějinách naší dělnické třídy i naší země, když bouřlivým a nadšeným dlouhotrvajícím potleskem, hlasitým voláním »Ať žije Třetí internacionála!« a zpěvem Rudého praporu byla přijata tato krátká resoluce:

»Sjezd československé sociálně demokratické levice prohlašuje se slavnostně pro bezpodmínečné přistoupení k III. internacionále v Moskvě. Tímto okamžikem mění sjezd název strany sociálně demokratické levice v ná-

[29] *Založení Komunistické strany Československa*, SNPL 1954, str. 105.
[30] Tamtéž, str. 109.

zev Komunistická strana československá, čímž dává výraz faktickému rozchodu se stranou sociálních patriotů. Delegáti přítomní v zastoupení svých organisací se slavnostně zavazují povinnosti, vyjádřené v jedenadvaceti podmínkách, za každých okolností plnit...«[31]

Tímto historickým aktem došlo v Československu k založení strany, jejímž historickým úkolem bylo připravit, vychovat a vést pracující lid Československa v čele s dělnickou třídou k svržení vlády buržoasie a nastolení vlády pracujícího lidu, k odstranění kapitalismu a k budování socialismu.

Hlavním sjezdovým řečníkem byl vůdce strany, soudruh Bohumír Šmeral.

Je nespornou skutečností, že se Šmeral ve své řeči dopustil řady politických chyb, z nichž největší byla ta, že se i nyní ještě stavěl proti urychlenému splynutí čs. strany se stranou německou v jedinou, centralisovanou, jednotnou Komunistickou stranu Československa. Považoval tento akt za předčasný a snažil se dokázat, že čs. proletariát má ještě mnoho národnostních výhrad vůči Němcům, kteří byli po staletí jeho utlačovateli, a že neuvážené a předčasné spojení českých a německých komunistů v jedinou stranu by se mohlo projevit v odchodu značného počtu českých dělníků ze strany a mohlo by odvrátit od strany neorganisované dělníky, kteří se stranou sympatisují, ale podléhají ještě mnohým národnostním ilusím. Tyto Šmeralovy obavy pramenily z jeho vytrvalé snahy udržet a budovat komunistickou stranu jako stranu co nejmohutnější a nejmasovější.

Přesto ustavující sjezd čs. komunistické strany i se soudruhem Šmeralem byl si vědom toho, že splnit požadavek EKI i převážné většiny komunistů Československa, aby byla vytvořena jednotná strana, jediná komunistická sekce v ČSR, je jen otázkou krátké doby. Svědčí o tom jednomyslné sjezdové usnesení:

»Sjednocovací sjezd komunistických stran Československa budiž konán v době co nejbližší.«[32]

Dokazuje to i další sjezdové usnesení, které zní:

»Výkonnému výboru se ukládá, aby delegoval ze svého středu soudruhy, kteří spolu s delegáty německého oddělení Komunistické strany Československa utvoří

[31] *Založení Komunistické strany Československa*, SNPL 1954, str. 133.
[32] *Protokol ustavujícího sjezdu KSČ*, str. 207.

akční výbor. Tento akční výbor má za úkol provést přípravné práce pro sloučení národnostních stran . . .«[33]

Třetí kongres Komunistické internacionály, který zasedal o dva měsíce později, projednal přihlášky československé i německé komunistické strany v Československu a přijal je za členy KI, položil však podmínku, aby

»všechny komunistické strany Československa splynuly v nejkratší lhůtě a vytvořily jednotnou centralisovanou komunistickou stranu podle podmínek II. kongresu KI«.

Význam ustavujícího sjezdu

Ustavení Komunistické strany československé se stalo skutečností. Skutečností, která vyrostla z revolučního zápasu dělnické třídy s československou buržoasií po skončení první světové války. Skutečností, která vyplynula ze zrady pravicových sociálně demokratických vůdců. Skutečností, která se stala významným a dalekosáhlým úspěchem dělnické třídy naší země, neboť v komunistické straně se revolučnímu proletariátu dostalo oné nepostradatelné zbraně, bez které by nemohl nikdy porazit buržoasii.

V komunistické straně vyrostla proletariátu Československa obrovská síla, která dala své odhodlání a obětavost zcela do služeb vznešeného poslání, bít se za zájmy všech vykořisťovaných a utlačovaných, za lepší život pracujících lidí.

Vytvoření KSČ na květnovém sjezdu v roce 1921 bylo událostí dalekosáhlého dějinného významu. Jeho správné ohodnocení provedl soudruh Václav Kopecký, když řekl:

»V novodobých našich dějinách nebylo hrdějšího aktu, než když v květnu 1921 Komunistická strana Československa povznesla svůj prapor, aby ozářen historickou slávou táboritského komunismu ukázal této zemi vítěznou cestu k nejšťastnějšímu dějinnému osudu, jímž jest socialismus a komunismus.«[34]

Naše zhodnocení této velevýznamné události by však bylo neúplné, kdybychom zároveň nevyzvedli zásluhy předních zakladatelů a tvůrců naší strany, především soudruhů Bohumíra Šmerala, Antonína Zápotockého a Josefa Hakena. S jejich jmény je těsně spjato zrození komunistického hnutí a založení naší rodné strany.

Soudruzi B. Šmeral, A. Zápotocký a J. Haken měli vý-

[33] *Protokol ustavujícího sjezdu KSČ*, str. 237.
[34] Václav Kopecký, *Třicet let KSČ*, Svoboda 1951, str. 18.

značný podíl na tom, že KSČ byla a zůstala stranou nejširších pracujících mas.

Zasloužili se o to, že KSČ zůstala vždy stranou hluboce zakořeněnou v dělnické třídě a těsně s ní spjatou.

11. SLUČOVACÍ SJEZD KSČ

Situace v době slučovacího sjezdu KSČ

Na historickém ustavujícím sjezdu Komunistické strany Československa v květnu 1921 došlo k sjednocení hlavních sil revolučního proletariátu naší země. Čeští, slovenští, maďarští a zakarpatsko-ukrajinští komunisté tak vytvořili společnou základnu pro svůj rozhodný třídní boj s buržoasií. Zbývalo přiřadit do tohoto mohutného proudu ještě německé a polské komunisty a příslušníky komunistických skupin S. K. Neumanna.

Aby došlo co nejdříve k tomuto žádoucímu sjednocení všech stoupenců Komunistické internacionály, byly přípravy ke slučovacímu sjezdu v letních měsících 1921 již v plném proudu.

Soc. dem. zrádci zatím pokračovali ve své rozbiječské taktice. Způsobili rozkol v dělnickém tělovýchovném hnutí. Odpovědí však bylo založení Federace dělnických tělocvičných jednot, která zorganisovala v červnu 1921 mohutnou Spartakiádu, připravenou v neuvěřitelně krátké době za nadšené podpory a obětavosti revolučního dělnictva. Buržoasie a reformisté se znovu přesvědčili, že sílu, bojovnost a odvahu dělnictva se jim nikterak nepodařilo zničit. Pravicové vedení soc. dem. připravovalo rozklad a rozbití odborového hnutí a dalších až dosud jednotných masových organisací dělnické třídy.

Buržoasie byla spokojena. Nejednotnost a rozkol dělnického hnutí, výsledek ničemného a podlého jednání socialistických renegátů, přicházel jí více než vhod. Těžko vybředávala z krise a těžkostí, zaviněných světovou válkou. Kapitalismus, který byl v chronické krisi a rozkladu, dokazoval stále zřetelněji svou neschopnost překonat důsledky války. I velké západní státy tonuly v dluzích — věřitelem celého světa se stala Amerika. Zatím co v USA trpělo hospodářství nadvýrobou a z toho plynoucí nezaměstnaností, v Evropě panoval všeobecný nedostatek životních potřeb. Také v Československu byl hospodářský rozvrat. Přestože od konce války uplynuly skoro celé tři roky, po-

dařilo se buržoasii obnovit výrobu z roku 1913 sotva na 50—60 %. Zemědělská výroba se zotavovala rovněž velmi pomalu a nestejnoměrně.

Kapitalisté, jak známo, znali jen jediný recept, jen jediné východisko, jak překonat krisi. Bylo to řešení na účet dělnictva a jeho hladových mezd. Nyní se jim zdálo, že přišel znovu jejich čas. V řadě zemí již buržoasie přešla k otevřené ofensivě proti dělnictvu. Zrada a rozkolnictví sociální demokracie umožňovaly nyní i čs. buržoasii zahájit nástup proti proletariátu v celé šíři.

Třetí kongres Komunistické internacionály, který se konal v letních měsících v Moskvě, zabýval se podrobně rozborem světové hospodářské krise a politické situace. Výsledkem jeho práce bylo zjištění, že prudká a živelná povstání mas, která od skončení imperialistické války po více než dva roky otřásala Evropou, poněkud se ztišila. Revoluční vlna, jež se zvedla pod vlivem vítězství Velké říjnové socialistické revoluce a která vedla k revolučním událostem v řadě zemí, počala ochabovat.

Soudruh Lenin vyvodil důsledky z nové situace a na jeho radu vypracovala Komunistická internacionála these o taktice pro další postup komunistických stran. Místo organisování příprav k revolučnímu zápasu o moc bylo třeba přejít k usilovné organisační a masové činnosti, k soustavnému a vytrvalému boji za získání většiny dělnické třídy. Pod heslem »K masám!« bylo nutno se přeorientovat na dlouhodobý houževnatý zápas za denní požadavky dělnické třídy. Zápas, ve kterém by se dělnická třída učila bojové činnosti a připravovala se na budoucí, nevyhnutelný a konečný revoluční nástup k boji za svržení vlády buržoasie a za vítězství proletariátu.

V takovém ovzduší se konaly přípravy k slučovacímu sjezdu KSČ. Bylo třeba jednat důsledně a rychle, měla-li se dělnická třída naší země pod vedením jednotné a centralisované Komunistické strany Československa s úspěchem postavit proti nastávající ofensivě buržoasie.

Hlavním úkolem slučovacího sjezdu bylo skoncovat definitivně v duchu zásad Komunistické internacionály se separatistickou tradicí sociální demokracie, která již za rakouského panství vedla k oddělenému organisování dělníků podle národní příslušnosti.

Národnostní rozkol v dělnickém hnutí pomohl buržoasii, aby si v době velkého rozmachu revoluční vlny udržela vládu. Za těchto okolností byl i vývoj k vytvoření jednotné

mezinárodní komunistické strany u nás komplikovanější než v jiných zemích. V průběhu boje marxistické levice proti pravicovému vedení sociální demokracie bylo nutno probojovávat i zásadu mezinárodní jednoty dělnického hnutí podle vzoru bolševické strany.

Svolání a zahájení slučovacího sjezdu KSČ

Společná konference komunistických organisací v ČSR, která se konala 27. srpna 1921, se usnesla, aby slučovací sjezd byl svolán do Prahy koncem října.

Nežli k tomu došlo, ukázalo se nutným, aby Exekutiva KI zasáhla do příprav k vypracování organisačního řádu nové, sjednocené strany. Soudruzi, kteří byli pověřeni jeho vypracováním, otiskli předběžný projekt v září v »Rudém právu«. V tomto návrhu se projevil vliv nepřekonaných austro-marxistických názorů, podle kterých byl nahrazován demokratický centralismus federalistickou strukturou strany. Taková organisační struktura, znemožňující nutnou pohotovost a akceschopnost, byla pro revoluční stranu nepřijatelná.

Došlo proto z iniciativy EKI k vytvoření zvláštní mezinárodní komise, sestávající ze tří soudruhů z Československa a soudruhů Wilhelma Piecka (dnešního presidenta Německé demokratické republiky) a vůdce finských komunistů O. Kuusinena, která byla pověřena vypracovat směrnice pro budoucí organisační řád KSČ.

Díky této pomoci se pak podařilo předložit slučovacímu sjezdu přijatelný a vyhovující organisační řád.

Slučovací sjezd byl zahájen 30. října 1921 v sále Národního domu na Smíchově. Heslo Komunistického manifestu »Proletáři všech zemí, spojte se!«, které zdobilo ve všech jazycích, používaných v ČSR, stěny sálu, stalo se symbolem tohoto významného zasedání.

Úvodem k otázce sjednocení promluvili soudruzi Bohumír Šmeral a Karel Kreibich. Šmeral vyzvedl význam sloučení pro nastávající boje dělnické třídy, které budou zatím vedeny sice jen za dílčí požadavky, které však jednoho dne musí vyústit v rozhodující srážku s kapitalismem. Uvedl, že revoluce není ještě skončena a že nejsme příliš vzdáleni periody, kdy začnou nové zápasy, které Evropou a celým světem otřesou ještě více než všechny boje dřívější.

Zdůraznil nutnost neodcizit se masám, zůstat masovou stranou a růst jako masová strana.

Soudruh Kreibich vzpomínal na doby, kdy i v Rakousku byla jednotná marxistická strana bez národnostních rozdílů. Zdůrazňoval při tom, že bylo-li později upuštěno od zásady jednotné strany dělnické třídy bez ohledu na národnost, zavinili to zrádní pravicoví vůdci, sloužící buržoasii.

Svou řeč skončil připomínkou, že dělnictvo, vystavené nyní ofensivnímu náporu buržoasie, slibuje si mnoho od sloučení komunistických stran v jedinou mohutnou sílu a že tím více vzrůstá odpovědnost delegátů před širokými vrstvami všech pracujících naší země.

Mezi mnoha pozdravnými přípisy, které došly od některých sesterských komunistických stran, byl na prvním místě čten pozdrav Exekutivy Komunistické internacionály, v němž se mimo jiné pravilo:

»S největší radostí pozdravuje Výkonný výbor III. internacionály u příležitosti tohoto sjezdu, na němž jsou shromážděni revoluční dělníci českoslovenští, němečtí, maďarští, polští a rusínští, sjednocení všech komunistických stran v Československu.

Je to první a nejdůležitější krok k založení nezlomné jednotné fronty proletářské proti nacionalismu a proti buržoasii. Rozhodující krok k vytvoření nepřemožitelné revoluční moci, jež bude s to vést zápas za konečný komunistický cíl . . .«[35]

Z přípisu EKI bylo zřejmé, že se od komunistů Československa očekávalo mnoho revolučních činů a že odpovědnost a význam KSČ mezi ostatními sekcemi KI byl nemalý.

Význam slučovacího sjezdu KSČ

Hlavním výsledkem slučovacího sjezdu bylo úplné mezinárodní sjednocení komunistických stran a skupin na základě zásady demokratického centralismu. Příslušná resoluce byla jednomyslně a nadšeně přijata. Říkalo se v ní:

»Zástupci proletariátu českého, slovenského, německého, polského, maďarského a ukrajinského, shromáždění na společném Slučovacím sjezdu, zdraví usnesení třetího světového kongresu Komunistické internacionály, který vyslovil požadavek, aby byla vytvořena *jednotná mezinárodní Komunistická strana Československa.* Jsou odhodláni provést sjednocení s nadšením tím větším, ježto požadavek třetího světového kongresu je

[35] *Založení Komunistické strany Československa,* SNPL 1954, str. 140.

v úplném souhlase s vůlí proletariátu všech národů tohoto státu . . .«[36]

Tím byl splněn hlavní účel sjezdu. Zbývalo dohodnout se na akčním programu a organisačním řádu nové jednotné strany.

O budoucím akčním programu strany hovořili obsáhle dva řečníci, český a německý. Výsledkem diskuse bylo rozhodnutí, že za základ dalšího postupu bylo vzato 21 podmínek a směrnice o taktice komunistických stran, které přijal třetí kongres KI. Osmičlenná komise, zvolená za tím účelem sjezdem, dostala za úkol vypracovat na základě těchto dokumentů pracovní program strany.

Organisační řád sjednocené strany, přijatý sjezdem, byl vypracován podle pokynů komise EKI. Jeho hlavní zásady odpovídaly zásadám Komunistické internacionály, jež byly přizpůsobeny poměrům strany, která ještě do nedávna byla po stránce organisační každým coulem stranou sociálně demokratickou. Nový organisační řád přinesl mnoho zásadních změn a byl obrovským krokem vpřed, především pokud šlo o zajištění akceschopnosti hnutí.

Přitom musilo být jasné, že tak mohutná a početná strana se nemohla přerodit přes noc. Jejím přejmenováním a sjednocením, což přineslo zároveň zásadní a dalekosáhlé změny v ideologickém a politickém zaměření strany, byly vytvořeny teprve předpoklady pro vytvoření strany nového typu, strany nejen opravdu revoluční a bojeschopné, nýbrž i strany schopné zvítězit a vítězství nad třídním nepřítelem také plně zajistit.

Komunistická strana Československa, která semkla pod svým praporem komunistické šiky všech národností republiky, nastoupila svou historickou cestu v opravdu mohutné síle. Měla přes 400.000 členů (na Slovensku v to byli počítáni i odborově organisovaní) a byla jednou z největších stran v Komunistické internacionále. Pokud se týká její ideologické úrovně, nutno ovšem bez váhání říci, že měla ještě daleko k tomu, aby mohla s nadějí na trvalý úspěch podstoupit zápas za konečný cíl.

Před sjednocenou stranou a jejím vedením bylo proto velmi mnoho důkladné a houževnaté práce; stranu bylo třeba organisačně přebudovat a masu jejího členstva teprve převychovat, komunisticky zocelit, zakalit, jedním slovem — bolševisovat.

Všechny tyto veliké a těžké úkoly, které tehdy před

[36] *Založení Komunistické strany Československa*, SNPL 1954, str. 143.

stranou stály, nemohly nikterak zmenšit a zúžit obrovský význam skutečnosti, že revoluční proletariát Československa skoncoval s národní roztříštěností, s tímto zhoubným dědictvím sociálně demokratického oportunismu a nacionalismu.

Sjednocení KSČ se stalo mohutnou manifestací proletářského internacionalismu.

Vytvoření mezinárodní, jednotné, přísně centralisované Komunistické strany Československa se stalo současně základním a rozhodujícím předpokladem pro budoucí vítězství socialistické revoluce v naší vlasti. Bez vytvoření a neustálého zocelování, zdokonalování a zakalování tohoto nezbytného nástroje a vůdce našeho revolučního proletariátu v boji s buržoasií nebylo by možno svrhnout u nás panství kapitalismu a nastolit vládu dělnické třídy. Bez KSČ nebylo by dnes u nás lidově demokratického zřízení, které s úspěchem splňuje úkoly diktatury proletariátu, nebylo by u nás výstavby socialismu.

V tom je historický význam vytvoření a sjednocení KSČ.

12. ZÁVĚR

Sloučením všech národnostních skupin revolučních marxistů Československé republiky, hlásících se hrdě k bolševickému praporu Leninovu a Stalinovu a dobrovolně a s nadšením vstupujících do světové revoluční armády III. internacionály, v jednotnou mezinárodní Komunistickou stranu Československa bylo uzavřeno jedno z nejvýznamnějších údobí ve vývoji revolučního předvoje dělnické třídy v naší vlasti.

Bylo to údobí, ve kterém se jasně projevoval úporný boj o moc. Po celou tuto dobu šlo o to, zda se u moci udrží buržoasie, nebo zda proletariát naší vlasti dokáže využít mimořádně vhodné situace k svržení buržoasního panství a zmocní se sám vlády, nastolí diktaturu proletariátu. Není sporu o tom, že objektivní podmínky a částečně i podmínky subjektivní pro socialistickou revoluci zde byly.

Chyběl ovšem hlavní, pro úspěšnou revoluci a udržení moci dělnictvem nevyhnutelný faktor: revoluční, marxistická strana, zocelená v bojích.

Pozorovali jsme, jak po celé toto údobí, trvající bezmála pět let, docházelo ke tříbení názorů na řešení nejzáklad-

nějších a nejživotnějších požadavků a zájmů dělnické třídy ČSR. Viděli jsme, že se tak dělo v urputném třídním boji nejen proti buržoasii, ale i proti její agentuře v dělnické třídě, proti zrádnému vedení sociálně demokratické strany, která až do vzniku komunistické strany byla jedinou politickou představitelkou dělnictva. Podařilo se nám odhalit a prokázat zradu vedení sociálně demokratické strany i dokázat jeho jidášskou úlohu, kterou na Západě hraje dodnes. Viděli jsme také, jak marxistická levice a později KSČ odhazovala a opouštěla staré, dobou překonané oportunistické názory jeden za druhým a hledala nová hlediska.

Příčinou všech těchto radikálních změn a hlubokého přerodu v myslích opravdových stoupenců socialismu nejen u nás, ale na celém světě byla Velká říjnová socialistická revoluce, o jejímž významu v tomto směru praví soudruh Stalin:

»Říjnová revoluce je první revolucí na světě, která byla pro dělníky a vojáky za Západě názorným příkladem, jak se spasit, a uvedla je na cestu skutečného vysvobození z jařma války a imperialismu.«[37]

Dělnictvo naší země ke konci první světové války a po prvních zkušenostech v novém státě poznalo, že dosavadní cesta dělnického hnutí nebyla správná. Proto se jeho nejuvědomělejší a nejrozhodnější část rozhodla, získávajíc pro své rozhodnutí stále větší část dělnické třídy, dát se cestou, po které došel k vítězství ruský proletariát.

Tato nová cesta byla cestou osvětlenou revolučními idejemi a zásadami leninismu, t. j. »marxismu epochy imperialismu a proletářských revolucí«.

Sjednocením a splynutím všech revolučních pramenů v dělnické třídě v jeden mohutný proud, v KSČ, jejím přistoupením ke Komunistické internacionále a přijetím jejích 21 podmínek byl však učiněn teprve začátek, sice významný, ale přece jen pouhý začátek, první krok na nové cestě.

Měla-li KSČ na této cestě nejen vytrvat, ale také zvítězit, musila se změnit, přerodit, přebudovat, musila se prostě bolševisovat. Toho nebylo možno dosáhnout přes noc. Vždyť žádná marxistická strana nebyla připravena a vyzbrojena na rozhodující revoluční boje ihned, každá musila projít zkušebním údobím těžkých předběžných zápasů. Vždyť i bolševická strana se formovala a vyzrávala více než patnáct let.

[37] J. V. Stalin, *Spisy*, sv. 4, Svoboda 1950, str. 159.

Měla-li se KSČ zbolševisovat, bylo třeba, aby nejen do sebe vstřebala nejlepší síly dělnické třídy, její zkušenost, její revolučnost, její obětavost a oddanost věci proletariátu, nýbrž především, aby se vyzbrojila revoluční theorií a ovládla učení marxismu-leninismu.

Měla-li se KSČ stát opravdovým revolučním předvojem dělnické třídy Československa, musila si osvojit znalosti revoluční bolševické taktiky a strategie; nespokojit se také pouhým získáním většiny dělnické třídy, ale získat pro své cíle i spojence, především rolnictvo. To rolnictvo a vesnickou chudinu, které od dělnické třídy a její strany již v roce 1918 odpudilo vedení sociální demokracie svou zrádnou politikou v otázce parcelace velkostatkářské půdy.

V souvislosti s tím bylo třeba, aby se strana stůj co stůj oprostila od všech oportunistů a oportunistických názorů a zvyků, aby se zbavila starých sociálně demokratických tradic a buržoasních vlivů, které si její bývalé soc. dem. členstvo přineslo s sebou do nové strany.

K tomu přistupovaly i nemalé úkoly organisační. Bylo nanejvýš nutné zbavit se starého organisačního systému vybudováním závodních organisací, přenést těžiště stranické práce do závodů a továren. Opustit staré a přežité formy organisační práce.

Všechny tyto obrovské úkoly bylo možno zvládnout a splnit jen postupně.

Při jejich uskutečnění bylo nám nesmírnou pomocí využívání zkušeností bolševické strany. Často nedoceňujeme obrovský význam této pomoci, které se naší straně dostávalo v době jejího zrodu a pozdější bolševisace od bolševické strany a Komunistické internacionály, od soudruhů Lenina a Stalina.

KSČ velmi mnoho získala nejen vstupem do KI, ale také tím, že její vedoucí představitelé, zejména soudruzi B. Šmeral a A. Zápotocký, měli možnost osobně se seznámit s idejemi a zásadami marxismu-leninismu i s výsledky proletářské revoluce v Rusku. Dostalo se jim příležitosti hovořit, radit se a diskutovat o záležitostech čs. revolučního hnutí s velikým Leninem a později se Stalinem. Tito tvůrci leninského učení a zároveň jeho geniální uskutečňovatelé měli nejednou nanejvýš blahodárný, ale i rozhodující vliv na vývoj a zejména řešení kritických okamžiků v dějinách naší strany.

Nutno poznamenat, že jak Lenin, tak Stalin věnovali ne-

malou pozornost problémům naší strany (jak známo, soudruh Lenin se učil po určitou dobu dokonce česky); vedlo je k tomu především klíčové postavení Komunistické strany Československa, strany zvlášť početné, v zemi uprostřed Evropy, v zemi, která byla průmyslově mimořádně vyspělá, v zemi, která soustřeďovala 73 % všeho průmyslu bývalé rakousko-uherské říše a skoro třímilionovou armádu dělníků.

Třeba litovat, že se proletariátu českých zemí nedostalo příležitosti seznámit se s revolučními idejemi Leninovými dříve, před první světovou válkou. Možná, že by pak bylo naše dělnictvo, představující nesmírný zdroj revolučních sil, silněji reagovalo na takové výzvy, jako bylo provolání revolučního proletariátu Ruska, podepsané Leninem a Sverdlovem, které bylo těsně po 28. říjnu 1918 posláno dělníkům Rakousko-Uherska a ve kterém se pravilo:

»My pozdravujeme vás, kteří jste svrhli jho nacionálního útisku. My pozdravujeme osvobození národů bývalé rakousko-uherské říše od hnětu rakouské královské, císařské černožluté byrokracie . . .

Jsme pevně přesvědčeni, že mužní a čestní dělníci čeští nesvrhli jho vídeňského imperialismu proto, aby dali se klamati českou buržoasií s Kramářem v čele, a že neponechají řízení své politiky v rukou bankéřů v čele s Preissem . . .

Jsme pevně přesvědčeni, jestliže němečtí, čeští, chorvátští, maďarští, slovenští dělníci, vojáci a rolníci vezmou vládu do svých rukou a dokonají dílo svého národnostního osvobození, uzavřou bratrský svaz svobodných národů a spojenými silami zvítězí nad kapitalisty . . . Aby vítězství toto bylo definitivní, musí se spojit dělníci všech zemí ke společnému boji proti světovému kapitálu. Dělníci, rolníci a vojáci Rakousko-Uherska nedovolí své buržoasii, aby je zapřáhla do káry anglo-amerického kapitálu. Čeští, maďarští, němečtí buržoové, kteří včera ještě se plazili před Habsburky, . . . dnes křičí: „Ať žije Wilson!“ Americký kapitál, aby pomáhal tomuto šejdířskému podvodu, slibuje vám chléb, my však vám prohlašujeme, němečtí, čeští, maďarští, chorvátští, slovenští dělníci, rolníci a vojáci:

Americký, francouzský, anglický kapitál je stejným nepřítelem dělnické třídy jako kapitál německý. Jestliže kapitál americký, anglický, francouzský vyjde z vojny

jako vítěz, tu vás donutí nejen zaplatit dluhy nahromaděné vaší buržoasií, nýbrž uvalí na vás také hromadnou kontribuci . . .

Taková bude pomoc, kterou poskytne vám americký kapitál místo přislíbeného chleba.«[38]

Tento manifest, vysílaný rozhlasem, byl tehdy na podzim 1918 československými vládními orgány i vedením sociální demokracie zatajen a jeho rozšíření potlačeno, takže se o jeho existenci a obsahu naše dělnictvo nic nedovědělo. Ale i tak v českých zemích v té době nebylo nikoho, kdo by plně a v celé hloubce dovedl pochopit Leninův rozbor mezinárodní situace a vyvodit z něho důsledky pro další postup čs. dělnické třídy. Když pak proletariát Československa poznal na vlastní kůži »blahodárnost« západnické orientace masarykovsko-benešovské, která jej opravdu zapřáhla do chomoutu světového imperialismu, bylo již pozdě. To již byl čs. buržoasní stát a jeho vládnoucí třída, kapitalisté, tak silní, že nebylo možno prozatím otřást jejich panstvím.

Jediný pokus, který v tomto směru čs. proletariát učinil — prosincová generální stávka v roce 1920 — byl pokusem předem určeným k nezdaru. Tento revoluční výbuch radikalismu nahromaděného v dělnictvu byl záměrně vyprovokován buržoasií. To, že v některých okresech republiky přešel až v boj o moc, nemohlo změnit nic na skutečnosti, že doba poválečného revolučního přílivu, kdy bylo možno počítat na úspěch, již minula. Kromě toho byl buržoasní státní aparát v prosinci 1920 již tak silný a revoluční strana proletariátu ještě tak nezkušená a ideově i organisačně slabá, že nebylo ani pomyšlení na vítězství tohoto revolučního vzepětí mas. Proto se tato mohutná a hrdinská stávka i se svou nevyhnutelnou porážkou stala pouze mimořádně významnou školou pro náš proletariát. Školou a názorným poučením o tom, co musí revoluční předvoj dělnické třídy mít a čím musí být vyzbrojen, má-li a chce-li zvítězit.

Bouřlivé pětiletí 1917 až 1921 bylo údobím, které přineslo zásadní přelom v dějinách dělnické třídy naší vlasti. Dalo proletariátu naší země nesmírné zkušenosti, nové perspektivy boje, zavedlo jej na novou, revoluční cestu.

[38] *Založení Komunistické strany Československa,* SNPL 1954, str. 23 a 24.

A co je nejdůležitější: dalo mu nového, revolučního vůdce, jednotnou, revoluční, o marxisticko-leninské učení se opírající stranu.

V čele s touto stranou, stále se zdokonalující, upevňující, bolševicky zocelovanou, nakonec naše dělnická třída také zvítězila.

OBSAH

I

VLIV VELKÉ ŘÍJNOVÉ SOCIALISTICKÉ REVOLUCE NA DĚLNICKÉ HNUTÍ A USTAVENÍ SAMOSTATNÉHO STÁTU

1. *Velká říjnová socialistická revoluce a její mezinárodní význam* 3

2. *Ohlas Velké říjnové socialistické revoluce v našich zemích*
Situace v Rakousko-Uhersku a ohlas únorové revoluce v Rusku 1917 6
Rozmach dělnického revolučního hnutí po Velké říjnové socialistické revoluci a zesílení osvobozeneckého hnutí v Rakousko-Uhersku 8
Vojenské vzpoury a rozklad rakouské armády 10

3. *Revoluční vývoj mezi Čechy a Slováky v Rusku*
Vliv Velké říjnové socialistické revoluce na Čechy a Slováky v Rusku 12
Čs. oddíly Rudé armády bojují na straně proletářské revoluce v Rusku 14
Vytvoření Československé komunistické strany v Rusku 16
Kontrarevoluční vystoupení čs. legií proti mladé republice sovětů 17
Význam kontrarevolučního zásahu čs. legií a zhodnocení účasti čs. krasnoarmějců v bojích na obranu vymožeností velkého Října 19

4. *Vznik Československé republiky*
Další rozvoj protiválečného a národně osvobozeneckého hnutí v českých zemích a na Slovensku 20
14. říjen 1918 a jeho historický význam 24
Převzetí státní moci v českých zemích a na Slovensku českou buržoasií 27
Zhodnocení vzniku Československa 30

II

BOJ O MOC V SAMOSTATNÉM STÁTĚ. VZNIK MARXISTICKÉ LEVICE V SOCIÁLNÍ DEMOKRACII

5. *Vedení čs. sociální demokracie zrazuje zájmy dělnické třídy* 32
Vedení čs. sociální demokracie pokračuje ve zradě. XII. sjezd Čs. soc. dem. strany 33
Odpor dělnictva proti politice vedení čs. sociální demokracie. Čs. intervence proti Maďarské sovětské republice 36
Lavírování buržoasie při současném upevňování posic 37
Iluse a neznalost v řadách proletariátu umožňují zrádnou politiku soc. dem. vůdců 40

6. *Vznik a vývoj marxistické levice*
Vznik levého křídla uvnitř sociálně demokratické strany 42
První samostatné vystoupení a prohlášení marxistické levice 44
Dubnové parlamentní volby 1920 a další prohlášení marxistické levice 47
Druhý kongres Komunistické internacionály a vliv sovětského Ruska na vývoj dělnického hnutí v Československu 51

III

OSAMOSTATNĚNÍ MARXISTICKÉ LEVICE V OBDOBÍ VYVRCHOLENÍ BOJE O CHARAKTER REPUBLIKY

7. *Pravicové vedení čs. sociální demokracie vyvolává rozkol strany*
Představitelé pravice připravují rozkol strany 53
Pravicová většina zastupitelstva strany se usnáší na odložení XIII. sjezdu a vyloučení levice ze strany 54

8. *Marxistická levice přebírá vedení strany*
Pádná odpověď levice na rozbiječský akt pravicového vedení strany 56
Průběh a významná usnesení XIII. sjezdu strany. Vznik samostatné strany levice 59

9. *Průběh a historická poučení prosincové generální stávky* 63
Přípravy buržoasie a pravicových vůdců k porážce revolučního dělnictva 64
Průběh prosincové generální stávky 65
Důsledky a poučení z prosincové stávky 68

IV

VYTVOŘENÍ KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

10. *Ustavující sjezd KSČ*
Formování komunistického hnutí v Československu 71
Persekuce a velezrádné procesy s účastníky prosincové stávky 75
Svolání, zahájení a průběh ustavujícího sjezdu KSČ 76
Význam ustavujícího sjezdu 80

11. *Slučovací sjezd KSČ*
Situace v době slučovacího sjezdu KSČ 81
Svolání a zahájení slučovacího sjezdu KSČ 83
Význam slučovacího sjezdu KSČ 84

12. *Závěr* 86

UK OLOMOUC

JINDŘICH VESELÝ

VLIV VELKÉ ŘÍJNOVÉ SOCIALISTICKÉ REVOLUCE NA ROZMACH DĚLNICKÉHO A OSVOBOZENECKÉHO HNUTÍ. VZNIK ČESKOSLOVENSKA. BOJ ZA VYTVOŘENÍ KOMUNISTICKÉ STRANY

Odpovědná redaktorka Květa Běhalová. Technický redaktor A. Chlebeček. Korektorka Květa Prudilová. Edice Vysoká stranická škola při ÚV KSČ. 30106/1, 104576/SV/54, F-21765, 374. Sazba 18. VI., tisk 25. VII. Vyšlo v srpnu 1955. 2. vydání. Náklad 6200. Pl. archů 2,76, aut. archů 6,27, vyd. archů 6,38. Papír 7208-03-09. Tisk Rudé právo, vydavatelství Ústředního výboru KSČ, Brno, náměstí Rudé armády 13, ze sazby garmond Brno Z. 4%. Cena kart. Kčs 3,45.